

Irodalmi Jelen

XXII. évfolyam, 247. szám

2022. MÁJUS

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.,

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Bene Zoltán** (próza),

Laik Eszter (helyszíni tudósítások, műfordítás, esszé),

dr. Hegyi Pál (tudomány, esszé), **Kis Petronella** (kritika),

Szőcs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Makkai Ádám,
Méhes György, Szőcs Géza**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón **IVAN AJVAZOVSKIJ (1817–1900) festménye**

Böszörményi Zoltán

A Teremtő

*Gondolom az ismétlődő dolgokat,
melyek a szabadság szükségszerűségéből
születtek,
gondolataimmal keveredik az anyag,
amelyből lettem,
s mely lehetővé tette,
hogy azt gondoljam róla,
milyen megnyugtató létének
szükségszerűsége,
melyről a változó téridőben
mindig másként gondolkodom,
ekkor érzem újra,
hogy létezem
tebenned,
teveled,
teérted,
teáltalad.*

Bene Zoltán

Esküvő

Részlet az *Igazak* című, készülő regényből

Ritter sótiszt már reggel, alig félórával a kakasszót követően beállított Rókusra. Olyan izgatott volt, hogy pálinkát is elfelejtett kérni, bár amikor Igaz Gergely elébe tolt egy pohárka szilvóriumot, haladéktalanul fölhörpintette. Krákogott, harákolts és szipogott utána, de a következőt is benyelte gyorsan.

– No, sikerrel járt? – kérdezte aztán, a harmadik teli stampedli oldalát simogatva gyöngéden.

Igaz Gergely elmesélte neki az útját, illetve annyit, amennyit jónak látott belőle. Hosszan ecsetelte a veszélyeket, amelyek a közvetlenül a befagyás előtt álló Dunán leselkedtek rá, a tengernyi nehézséget és kockázatot, amelyet a téli országút magában rejt, s mi tagadás, élvezte, hogy a sótiszt már tűkön ülve várja, mikor tér végre a lényegre.

– Büchner úr ellenkezés nélkül átadta a ládikát, amint elolvastam a levelét – bökte ki végül. A ládafiából elővette a szóban forgó tárgyat, átnyújtotta Ritternek. A sótiszt úgy marta el, akár napok óta éhezõ koldus a kenyérvéget, s íziben a kabátja alá rejtette.

– Hanem van itt még valami, amiről tudnia kell – folytatta Igaz Gergely, miután Ritter a markába számolta a harminc ezüstfórintot.

– Ne kíméljen!

– Erdei Sándor – mondta Igaz Gergely. Nem kerülte el a figyelmét, hogy a név hallatán Ritter szeme alatt megrándult a táskás bőr.

– A rabló? – kérdezte a sótiszt.

– Nem tudom, ugyanaz a személy-e – vonogatta a vállát Igaz Gergely.

– Mármint ki ugyanaz a személy-e?

– Az az Erdei Sándor, aki Pesten a közelembbe férközött meg az Erdei Sándor nevű rabló gazember. Hogy mindkettő tolvaj, afelől nincs kétségem. Az az Erdei, akivel a Két pisztolyban találkoztam, nemcsak mindent megtett azért, hogy összebarátkozzunk, de többet is tett annál. Megpróbálta ellopni a ládikát.

Ritter fölhördült.

– A kurva anyját! – csúszott ki a száján. – Még jó, hogy kend éber volt!

Igaz Gergely fülig vörösödött, és olyan fájdalom hasított a bordái közé, mintha egy kés pengéje hatolt volna a húsába. Csaknem összegörnyedt, de minden erejét megfeszítve úrrá lett a kínon. A gyötrelém kódén át a Rottyantós Bözske ábrázatát látta maga előtt, és egy édeskés, kellemetlen szag tolult az orrába. Ugyanaz, amely a ringyó odúját lengte be. Sosem hitte, hogy szagokat is képes földézni az emlékezet. Kis híján öklendezni kezdett.

– Szerencsém volt... – köhögött zavarodottan. – Fogalmazunk inkább így. – Azzal elmesélte, hogyan ismerkedett össze Erdeivel a Két pisztolyban, alighogy megérkezett Pestre, és a következő estén miként próbálta leitatni ez az újdonsült, rámenős ismerős.

– Csakhogy én nem ittam annyit, amennyit az a bitang szeretett volna, hogy leeresszek a torkomon – hazudta –, nem részegedtem meg túlságosan. – Megnyalta a szája szélét, ivott egy korty pálinkát, mielőtt tovább folytatta volna a történet erősen módosított változatát. – Viszont valamit tehetett a boromba az a rosszéletű, mert olyan hascsikarás fogott el, amilyen még soha életemben. Amikor elrohantam, hogy könnyítsek magamon, Erdei a szobámba lopózott, föltúrta a holmimat. Nyilván tudta, hogy a lelkemet is kifosom, nem aggódott a lebukás miatt.

– A kurva nénikéjét! – vetette közbe Ritter sótiszta. Idegesen fölhajtotta a harmadik pálinkáját, és már tolta is a poharát Igaz Gergely orra alá a negyedikért.

– Csakhogy a fogadás egyik szolgálója, aki éppen a szobám felé járt, észrevette az illetéktelen behatolót, és megakadályozta, hogy alapos munkát végezzen. Mikor visszatértem, már újfent

az asztalunknál ült, mintha el se mozdult volna onnan. Nemso-kára elköszöntem, hogy nyugovóra térjek. A hasmars kimerített. A szolgáló csak másnap reggel mesélte el, hogy rajtakapta Erdeit, amint kutakodik nálam. És ahogy alaposabban körbenéztem, egyértelműen látszott, hogy valóban turkált valaki a poggyászsomban. De a ládikát jól elrejtettem, ahhoz nem fért hozzá.

Ritter bepillantott a kabátja alá, megállapította, hogy a ládikó zárja sértetlen. Megkönnyebbülten sóhajtott.

– Jó, hogy nem eredt a nyomába kendnek!

Igaz Gergelybe beleszorult a szó. Erre vajon eddig miért nem gondolt? Erdei bizony valóban követhette volna, és amilyen állapotban volt, Soroksárig, de legkésőbb Örkényig akár végezhetett is volna vele. Mégsem tette. És – mint ebben az ügyben oly sok dologra, úgy – erre sem talált magyarázatot. Mert hogy nem a lelkiismeret tartotta vissza azt az imposztort, abban bizonyos volt.

– Ahogy mondja... – makogta.

Ritter sótiszt még egy pálinkát megivott, mielőtt távozott. Igaz Gergely kikísérte a vendégét, utána rendbe szedte magát, és elindult Paprikáékhoz.

Azazhogy csak elindult volna, ám amint kilépett a házból, megszólalt a kerítés belső oldalához rögzített kolomp, amelyből egy zsinór segítségével lehetett kicsalni a hangot az utcán, a kapu előtt állva. Öles léptekkel keresztülvágott az udvaron.

Anna állt a kapuban.

– Jaj, már azt hittem, baja esett vagy történt valami! – borult a vőlegénye nyakába.

– De hát miért?

– A Bodó szomszéd mondta, hogy tegnap hazaérkezett... És mégsem jött el hozzánk!

Igaz Gergely elmosolyodott. Érezte a melegséget, amely Anna szavai hallatán szétárad a testében. Ha nem nyomja a lelkét mindaz, ami Pesten, az utolsó éjjel történt, biztosan megkérdezi, hát ezek szerint hiányzott? Súlyos lelkifurdalása azonban nem engedte évszázadni. Szorosan ölelte magához Annát.

– Későn vergődtem haza – mondta kisvártatva. – Holtfáradtan, és Riterrel is el kellett számolnom, nehogy szégyenben maradjak. Most indultam volna hozzátok.

– Hála Istennek! – emelte rá a tekintetét Anna. – Édesanyám átment a Kotogányékhoz, mert Kotogányné szülni fog, a bába-asszony meg beszólt érte, hogy segítsen neki, ahogy szokott. Édesapám a Takács úrnál van, javítja a kerítést a kocsmá oldalában, tegnap este a korhelyek bedöntötték egy szakaszon... Én meg nem bírtam otthon ülni egyedül, és feszt csak aggodalmaskodni azon, mi lehet kenddel!

Igaz Gergely kézen fogva vezette be a házba a menyasszonyát, a szíve olyan hevesen kalapált közben, hogy attól tartott, átlukasztja a mellkasát.

– Még nem is jártál nálam – mondta, amikor a konyhába topantak, és karjával olyan mozdulatot tett, mintha fölkínálná a teret, amelyben él.

– Most sem kellene – vette le a kendőjét Anna. – Meg is fognak szólni emiatt, higgye el. Mindig akad valaki, aki lát, hall... Aki mindent tud.

– A rókusiaiak imádnak pletykálkodni...

– Csakhogy ez most nem érdekelt!

Igaz Gergely hellyel kínálta a lányt, két poharat vett elő, mind a kettőbe sillert töltött.

– Amíg megjárta Pestet, sokat gondolkoztam.

A halványvörös bor különös fénnel csillogott a vastag falú, durván fűjt üveg pohárban.

– Azon gondolkodtam – folytatta Anna –, milyen cudar dolog az, ebben a kutya hidegben Pestre menni meg vissza. Olyan messzire... És ha szakadt volna a hó? Ha csak szánnal lehetett volna haladni?

– Az országúton szinte mindig eljár a szekér – vetette közbe Igaz Gergely.

– És a farkasok meg a bitangok! – tódította Anna fölhevült arccal. – Jobb volna, ha csak szappant főzne kend – a hangja igen határozottan csengett. – Halálra aggodom magam kend miatt, ha szekerezik mindenfelé.

– Erre jutottál?

– Erre, igen. Kend elhagyta a családját a nővérem miatt, mert annyira szerette. Édesanyám szerint ezből egy ilyen férfi, ha akad. A kislánykori játszótársaim közül három is férjnél van, de mind a három többet panaszkodik, mint dicsekszik. Úgyhogy igazsága lehet anyámnak. Kend olyan, mintha a kalendáriumból lépett volna elő.

– Ugyan, dehogy vagyok én olyan! – komorodott el Igaz Gergely. Hogy zavarát és szégyenérzetét leplezze, fölemelkedett, a lány mögé lépett, átölelte. Percekig állt így, Anna lélegzetvételét hallgatva. Egészen addig, míg a lány meg nem fordult, hogy ajkával a férfi ajkát keresse ügyetlenül, mohón.

Hosszan csókolóztak. Mintha megszűnt volna körülöttük és bennük a világ. Ölelték, harapták egymást. Nem tudták volna megmondani, mi módon, de pár perc múlva a szobába keveredtek, és megtörtént az, aminek hivatalosan nem lett volna szabad megtörténnie.

Utána szótlánul feküdtek a dunna alatt, mindketten a plafont bámulták, és szinte észre sem vették, hogy egymás kezét szorongatják közben. Igaz Gergely szeme előtt megjelent az első felesége alakja. A két nővér erősen hasonlított egymásra, bár az sem kizárt, hogy a férfi az emlékezetében elhalványodó Ilona alakját önkéntelenül Annához formálta. Emiatt a szégyen újabb hullámai öntötték el, majd ismét fölrémlett előtte a Rottyantós Bözske meztelen, elhasznált teste. Sírni tudott volna, annyira gyötörte az önvád.

– Bocsáss meg nekem, Anna – suttogetta.

– Nincs miért. Én kerestem föl kendet.

Ó, de még mennyire, hogy van miért, marcangolta magát Igaz Gergely.

– Ne magázz, kérlek! – nyögte. – Ha kettesben vagyunk, semmiképpen se...

– Hová vezetne az?

– Nem érdekel, hová – hallotta, hogy Anna kuncog. – Össze kell házasodnunk mielőbb – bukott ki belőle.

– Felőlem akár holnap elvehet!

– Még ma beszélek is az apáddal és a pappal!

Anna fölnevetett, elengedte Igaz Gergely kezét, de csak azért, hogy átölelhesse.

Már delet harangoztak, amikor a lány hazament. Igaz Gergely felemás érzelmekkel igazgatta el az ágyat. Boldog volt, ám a boldogságába a csalók üröme vegyült. Mindaz, ami Pesten történt azon az öt nappal korábbi éjjelen, úgy nyomta a mellkasát, mint ha egy üllő alá szorulva vergődne. A büntudattal vegyes boldogságtól elment az étvágya is, ezzel szemben erősen vágyott arra, hogy kimerítse magát, amennyire csak lehetséges. Vad erővel látott a házkörüli munkákhoz: először a lovakat, majd a baromfikat látta el, kitakarított alattuk, megszögelte a laza deszkákat az ólakon, végül fát hasogatott, de olyan lendülettel és elszántsággal, hogy a hideg ellenére patakokban csorgott róla a verejték. Csak szürkületkor fejezte be. Akkor megmosakodott, átöltözött, és elindult Paprikáékhoz.

Tisztán emlékezett az első alkalomra, amikor lánykérőbe tartott ugyanabba a házba. Akkor a szépreményű alsóvárosi gazdagyereket ferde tekintetek kísérték a rókusi utcákon. Paprika József viszont barátságosan fogadta, s bár elsötétült a tekintete, amikor meghallotta, hogy az Igazak kilátásba helyezték, hogy kitagadják legidősebb életben lévő fiukat, ha az ő lányával köti össze az életét, a következő pillanatban már erős dacot ébresztett benne az elkeserítő hír, káromkodott egy cifrát, és akár rögvest vezetne volna a templomba Ilonát.

– Nem mondom, örültem volna, ha módos portára kerül a lány – fújtatott –, de ha így, hát, így, engem meg a családomat ne nézzen senki kapcarongynak!

Napokon belül meg is tartották az esküvőt, szerény lakodalmat ültek. Paprika József segített, hogy a fiatalok egy üres telekhez jussanak Rókuson. Igaz Gergelyért az alsóvárosi ferences atyák álltak jót a városnál, így részletekben fizethette, amit fizetnie kellett. Szinte egymaga, a tulajdon két kezével építette föl a házat, húzta a kerítést, emelte az istállót és az ólakat. Egyedül az apósa, Paprika József volt az, aki – valahányszor csak tehette – segített

neki. Ez a konok, nagydarab férfi a közös munka során megtanulta becsülni a vejét, kedvére valónak találta a makacsságát, elszántságát. Mikor Ilona meghalt, egy ideig Paprikáék meg-meglátogatták a feneketlen bánatba zuhant Igaz Gergelyt. Paprikáné, aki ugyan nem az édesanyja volt Ilonának, de gyerekkora óta ő nevelte, s maga is mélyen gyászolta a fiatalasszonyt, nem győzte vigasztalni az özvegyembert, Paprika József pedig dörögve próbálta elterelni a veje figyelmét a sötét gondolatokról. Később azonban eltávolodtak egymástól, és csak akkor kerültek újra közel, amikor egykori vejük megismerkedett Annával, Ilona húgával. Jóllehet ismerte már korábban is a lányt, ám csupán apró gyermekként, nem mint ifjú nőt.

Ahogy másfél évtizeddel korábban, úgy ezúttal sem tartott sokáig az esküvő részleteinek megbeszélése, hiszen a lánykérésen már túljutottak. A férfiak áldomást ittak, a nők pironkodva pillogtak egymásra. Igaz Gergely nem maradt sokáig, még az éjszaka beállta előtt el akart menni a plébániára is.

A plébános meglehetősen mogorván fogadta.

– Baj történt? Haldoklik valaki? – kérdezte gondterhelten, amikor meglátta az ajtóban a látogatót.

– Nem, atyám, semmi ilyesmi. Inkább öröm, mint bánat ügyében jöttem – monda Igaz Gergely, s miután a pap betessékelte a konyhába, előadta jövetele célját.

– Talán valami oktalanság miatt sürgős? – ráncolta a szemöldökét az atya.

Igaz Gergely hevesen rázta a fejét.

– Dehogy, atyám, dehogy! Anna tisztességes lány. Tudja, fuvarozom is, és a napokban Pesten jártam.

– Ebben az időben? – hökkent meg a plébános.

– Jól fizetett a megrendelő, atyám...

– A pénz nélkülözhetetlen fiam, nem kell magyarázkodnod. Kivált, ha nőszülni szándékozol!

– Pontosan erről van szó – bólogatott Igaz Gergely. – Az úton sokat tűnődtem, és Anna is sokat elmélkedett, amíg várta, hogy szerencsésen visszatérjek...

– Számot vetettetek a veszélyekkel, amelyek ebben az életben lesnek ránk – mosolyodott el a pap, és két poharat vett elő a kopottas kredencből. Mindkettőt félig töltötte borral, az egyiket a vendégének nyújtotta.

– Ahogy mondja, atyám – vette el a poharat Igaz Gergely. Mivel a pap is úgy cselekedett, nyomban bele is kortyolt.

– Ha ragaszkodtok a kihirdetéshez, akkor – az atya az ujjain számolt – február 9-ének hetében tarthatjuk az esküvőt.

– Nem ragaszkodunk hozzá – sütötte le a szemét Igaz Gergely.

– Pedig szép szokás, jó szokás az! – vélte a plébános.

Megitta az utolsó korty bort is.

– De ha nem, hát nem – megvakarta az üstökét, aztán folytatta. – Hanem azért a most következő vasárnapi misén csak kihirdetnélek benneteket!

Igaz Gergely széttárta a karját, jelezve, hogy ha így, hát így, ez ellen nincs kifogása.

– Ha nem is háromszor, legalább egyszer meglegyen – magyarázta az atya. – A mise után pedig eljöttök gyónni. Meggyóntok, kirovom, amit ki kell rónom, aztán beszélek a fejetekkel! Főként a menyasszonyéval, persze, végtére is te özvegyember vagy, fiam, előtted ismeretes mindaz, amit én mondhatok.

Igaz Gergely szégyenlősen somolygott.

– Ezek után akár már jövő hét hétfőn összeadhatlak benneteket! – zárta le a beszélgetést a plébános.

Ebben meg is állapodtak, megittak rá még egy pohár bort, miközben a télről, a város ügyeiről, a szegénységről beszélgettek, a jövő kilátásait firtatták, mélyeket sóhajtozva az adók és a hivatalok embertelensége miatt panaszkodtak.

– Türelemmel és alázattal kell viselnünk a sorsunk – jelentette ki kenetteljesen a pap. – A birodalom hátsó fertályában élünk, de csakis rajtunk múlik, hogy halálunk után is a nyomor és a kín lesz a részünk, vagy megszabadulunk bűneinktől, s az Úr országában rátalálunk a tökéletes boldogságra.

Igaz Gergely egészen elérzékenyült a közhelyektől, és megfogadta magában, hogy megszabadul a bűneitől, hogy méltóvá vál-

hasson az Isten országa mellett Anna kezére is. A Hold széles, aranyló sávban világította meg az utat, amelyen hazaballagott.

Másnap már korán reggel kopogtatott Paprikáék ajtaján, beszámolt arról, mit végzett az atyánál. Délután Annával együtt tért vissza a plébániára. A pap nyájasan fogadta őket, széles, megértő és megbocsájto mosoly terült szét az arcán, amikor Anna lesütött szemmel, zavarában hebegve-habogva, kipirulva köszönt dicsértesséket. Nem telt bele sok idő, hogy megállapodjanak a hétfői napban, a plébános végül szólt néhány jó szót, azal útjára bocsátotta a jegyeseket. Anna hazáig nem bírta kivenni a fejéből, hogy az atya nyilván azt hitte, szemérmességében jött zavarba, holott valójában az előző napon történtek miatt szökött az arcába a vér.

– Hétfőn, három órakor fogunk egybekelni – újságolták hazatérően az örömszülőknek.

Semmilyen nagyobb előkészületre nem volt szükség, Igaz Gergely meg sem kísérelte a szüleit értesíteni, netán meginvitálni a jeles eseményre, a testvéreivel sem kívánt találkozni, és Paprikáék sem terveztek vendégsereget hívni, rokonaik alig akadtak, azok is nagyrészt elköltöztek Alsótanyára a két évvel korábbi árvíz után, amely elvitte a fejük fölül a tetőt, azóta alig hallottak felőlük.

– Néhány szomszédot azért áthívok – fordult Paprikáné a lányához. – Meg a bábaasszonyt... És talán azt a néhány embert, akinek apád rendszeresen szokott dolgozni.

Paprika József többnyire ácsmunkákat végzett, bármiféle javítást el tudott végezni épületeken, járműveken, mindemellett azonban nem egyszer rákényszerült a sóhordásra is. Sokan ismerték, sokan vették igénybe szakértelmét, testi erejét – akik a leggyakrabban, azokat kívánta értesíteni és megvendégelni a felesége.

Igaz Gergely úgy határozott, böjtöt tart hétfőig, hogy valamegyest megtisztuljon a Pesten elkövetett bűntől. Belevetette magát a munkába. Először is befogta a lovait a szekérébe, elhajtott Májer hentes és mészárosához, a Pétervári országútra, hogy faggyút vásároljon. Meglehetősen mennyiséget sikerült beszereznie, amit

hazaérvén fahamuból nyert lúggal több órán át főzött. Először egy kevés lúgban tette oda a hatalmas üstbe helyezett faggyút a tűzre, és fokozatosan adagolta még hozzá a lúgot. A folyamat révén kicsapódó szappant még két alkalommal átfőzte friss lúgon, hogy a végeredmény minél fehérebb legyen. A harmadik főzésnél egy kevés konyhasót is adott a masszához, hogy a lúg jobban elkülönüljön a szappantól. Ezt követően jó másfél órán át pihentette a főzetet, majd egy maga faragta merítőkánállal száraz vászonnal bélelt öntőrámákba meregette a felületén összegyűlt szappant. Végül a kihűlt szappantáblákat erős zsinórral kockákra vágta, és kitette szikkadni a kamrában erre a célra özszerótt polcokra.

Mire a beszerzett faggyú felét kifőzte, Rókusra leereszkedett az éjszaka. Nyugtalanul aludt, álmában Erdei, Ritter, a ládika és a Rottyantós Bözske kísértette, de Széll Márton is megjelent, a kisteleki fogadós hátán lovagolva érthetetlen nyelven mondott egy végeérhetetlen monológot, közben fakarddal hadonászott. Hajnalra Igaz Gergely úszott a verejtékben, pedig addigra a szoba, mint rendesen, erősen kihűlt.

A faggyú másik felét kifőzte aznap. Éppen elegendőnek bizonyult a lúg, így hát a harmadik napon, szombaton, lúgot készített fahamuból, ami keserves és hosszadalmas munka. Először azon az estén érzett éhséget, de úgy örült a gyomrába hasító fájdalomnak, mintha valami nagy szerencse érte volna.

– Kínlódj csak – sziszegte. – Kínlódj!

Vasárnap Paprikáékkal együtt, a legszebb ruháikban vonultak a misére. Mise után Anna és a vőlegénye meggyónt, majd áldozott, végül meghallgatta a plébános hosszú, cikornyás beszédét a plébánián. Mikor az atya elengedte őket, már semmi nem állhattott az esküvő útjába.

Hétfőn három órakor ki is mondták a boldogító igent. Négykor már Paprikáéknál ültek, a saját és szomszédoktól kölcsönként asztalok körül, ettek és ittak, áldomásokot mondtak, jókívánságaikat fejezték ki egymásnak, kivált az ifjú párnak. Az atya is tiszteletét tette, de nem maradt sokáig, csak evett-ivott, megáldotta

a násznépet és a házat, s alig egy órával azután, hogy érkezett, el is búcsúzott. A tucatnyi vendég sem maradt sokáig, este hét órára mindenki hazament. Akkor Igaz Gergely és a felesége is összeszedelőzködtek, és hazamentek. Attól fogva az a szó, hogy otthon, Annának Igaz Gergely házát jelentette.

Ugyan már ismerték egymás testét, a nászéjszaka legfőbb jellemzője mégis az ügyetlenség és az esetlenség volt, ám ez mindkettejüket örömmel és megnyugvással töltötte el. Annát hamar el is nyomta a buzgóság, Igaz Gergely azonban még sokáig forgolódott, gyomrát a böjt után megviselte az esküvői ebéd, viszont nem kísértették a pesti út képei, kísértetei. Nagy nehezen aztán ő is elaludt, éjfélkor már csak a két egymásra hangolódó szuszogást lehetett hallani a szobában.

Még alig pitymallott, amikor megszólalt a kerítésre eszkábált kolomp. Igaz Gergely homlokon csókolta a feleségét.

– Maradj csak, majd én megnézem, ki háborgat ilyen korán!

Sietve magára kapta a ruháit, a vállára kanyarította bivalybőr kabátját, egy papucsba lépett, úgy ment a kapuhoz.

– Nyitom, nyitom – dűnnyögte az orra alatt, miközben a riglivel bajlódott.

Az utcán, a kapuban egy olyan vénséges vénember állt, amilyen ősoleg ember lényt Igaz Gergely még soha életében nem látott.

– A nevem Johannes Octavius Dörtsch – mondta a matuzsálem.

Lackfi János

Ijesztő

*Ne már, Jézus, tudod, hogy ijesztő vagy?
Aztán csodálsz, hogy eloldalognak
az emberek, pedig jól indult a dolog.
Olyan egyszerű volt ez a vallás-izé,
erre mindent totál összekavarsz!
Hát volt egy jó kis táblázatom,
mikroszkopikus bűnök, pici bűnök,
még mindig nem túl nagy bűnök,
közepes bűnök, ejnye-bejnye nagy bűnök.
Volt hozzá átváltás is, milliméteres
bűnből tíz, egyenlő centis bűn,
száz darab centis bűn egyenlő méteres bűn.
És ugyanígy a jótettekkel. Csere-bere.
Üzleti biztonság. Ha megvertem az asszonyt,
utána adakoztam a koldusnak, és kvittek voltunk,
elmentem a rossznőhöz, cserébe megvigasztaltam
egy árvát, valakit átvágtam kis pénzzel,
dobtam a templomi perselybe valamennyit,
csaltam-loptam-hazudtam, de aztán
vettem egy bakot, rátettük a córeszt,
és kizavartuk a sivatagba, ügyesen
meg lehetett szabadulni a disznóságoktól.
Lényeg, hogy az egyenlegem pozitívban
legyen, ez ilyen játék, korrekt ügymenet.
Erre jössz ezzel a pucéran újjászületős
elmélettel, hogy aki nem ad át
mindent, de mindent Istennek,
az nem kap semmit, de semmit.
Hagyjak ott mindent, és téged kövesselek,
ne kergessem el a feleségemet,
összam szét a vagyont a szegények között,*

*ne menjen le a nap a haragomon,
bánjak jól a kicsinyekkel,
fogadjam be az elesetteket,
szeressem ellenségeimet,
legyek magam is csupa szeretetté,
hát már ne haragudj...
Szerinted ez hogyan mérhető?
Honnan tudom, hogy mindent,
teljes szívemet, lelkemet, életemet
átadtam már Istennek vagy sem?
Kigyullad egy piros jelzőfény?
Egy kicsi zöld pont?
Ki jelzi nekem, milyen szinten vagyok?
Ki mer így ebbe belevágni?
Ez milyen cserekereskedelem?
Jó, mondtad az ellentételezést is,
hogy már ideleenn százannyit kapok,
hogy emberhalász leszek
meg Istenhez hasonló, barátod,
testvéred, szerelmesed, örököstársad.
Na de csak akkor,
ha fejest beleugrottam ebbe
a hatalmas szeretetbe, amiről beszélsz!
Költsem el előre mindenemet,
bízva abban, hogy Isten kivált
az adósok börtönéből?
És erre mi a fedezet, a biztosíték?
A csontod, a húgod, a véred?
Jézusom, hol tanultál te közgazdaságtant?*

Regős Mátvás

A sötétség szagáról

*A sötétség szagáról nem beszélünk,
(de mivel járna a szabályszegés?
Milyen embert zabál fel a rák?*

*Beeszi magát a hallgatásba?
Miért sírsz, hogyha feltámadunk?*

*Hová siet föld alatt a testünk?
Beszélnek a halott magzatok?*

*Miért halottak? Miért nincs nevük?
Azt gondolod, még találkozunk?*

*Meddig szeretted? Mióta gyűlölöd?
Mióta van, hogy semmit nem jelent?*

*Mit súg a támadód, mikor lefog?
Birtokjellel meddig kötik hozzád?*

*A belső vizek milyen ízűek?
Milyen volt a végécsésze alján?*

*Álmaidban ma is felhörög?
Mit eszik a húszéves közöny?*

*Az aktus vége mindig szomorúság?
Kérdéseinké mindig magány?*

*Nem válaszolsz, és nem is kérdezek,
sötétségről nem beszélhetünk)*

találkozunk és hallgatunk.

Apám szíve

*Apám szíve cserépkályhabarna,
kéthetente be kell fűteni.*

*Fával etetik hetvenöt éve –
kőbányai étkezőszobánkban*

*termeli a hőt, aztán kihűl a
kerámia. Barnán, mozdulatlan*

*tűri, hogy kinyitja a vasajtót
Lev Tolsztoj, egy családtag vagy én.*

*Parazsát egy biztos mozdulattal
megforgatom. Talán elég neki.*

*Ha nincs parázs, kamaszkarommal
a közelből rönköt vonszolok,*

*hasogatok és fűrészelek –
egyél, apám. Pattogjon a szikra.*

*Leülök a cserépkályhapadra,
hallgatom a hosszú lángokat.*

*Egy januárral apám szíve apró
darabokra szét fog hullani.*

*Sebeimet kályhacserepekkel
vakargatom akkor éjszaka, és*

*nem tudom majd eldönteni végül,
mi volt előbb, a seb vagy a cserép.*

Sztaskó Richard

Aminek jönnie kell

*Semmi nem változik –
Mindig minden ugyanaz –
És mindig minden ugyanúgy és ugyanaddig –
És ha remélni merem csupán egyetlen percig,
hogy legközelebb majd másképp
és máshogyan,
csak magamat áltatom –
Soha semmi nem változik.*

Először a fényesség. Mintha közvetlen közlőről a szemedbe világítanának egy hatalmas izzóval, a meleg-puha fehér fény egészen elvakít – semmit sem látsz a körülötted levő valóságból, s amikor érzékeled, hogy képtelen vagy lehunyni a szemed, rájössz, itt és most rád egészen más szabályok vonatkoznak, mint eddig bármikor is. A fényességhez társul szegődik a forróság: érzed, ahogyan a hó játszani kezd a homlokodon (mintha száz és ezer hegyes körmű, parázsló ujjacska próbálná lekapirgálni érzékeny bőrödet) és egészen bent, a szemed mögött.

Ekkor valami dallam kúszik bele a csöndbe. Hátulról érkezik, mint egy kimért galopp. De mi ez? Mihez hasonlítható? Mintha Mozart lepedőbe csavart 14. zongorakoncertjét valaki a tengerbe hajította volna, s most a fenékről próbálna feljutni a felszínre – beleveszve a Leviatán keltette hullámokba és az áramlatok folyton változó rendjébe.

A dallammal együtt érkezik az első illat is, ez a különös elegy: a téli dunnák reggeli füledtsége, a frissen kiömlött tinta mandula-csókja, a halomba hordott túlevelek és kaszált füvek töménysége, s hogy teljes legyen a Teljesség, az egész megszórva az égett szőr semmivel sem összetéveszthető fanyar fűszerével.

De hová lettek a tagjaid? Hol van a tested? Az arcodat átjáró izzáson kívül semmi sem utal arra, hogy egész testi valódban ré-

szese vagy annak, ami körülöttes és veled történik. Karod-lábad nem-léte maga a bizonyosság, s ha mozdítanád bármelyiket, nem tudod, mivel nem is érzékeled őket, és ez jobb esetben kiborítana – vagy legalábbis eltöltene a döbbenet –, de nem most. Akármennyire is szokatlan, mégis ez a végtagok, sőt törzs és mellkas nélküli testetlen állapot tűnik a lehető legtermészetesebbnek ebben a pillanatban. Valamiért ez így rendeltetett.

Most most van. Ez a kezdet. Ez az a pont, ami előtt nincs semmi, és ami után majd sorra elkövetkezik mindaz, aminek jönnie kell. Ez a most hártavékony és törékeny. Önmagát alakítja, és nem hagyja, hogy bárki más a maga képére formálja. Elég egy óvatlan mozdulat vagy gondolat, és mindaz, ami ebben a mostban sűrűsödik, megpattan, és akkor nincs olyan, hogy folytatás.

Mivel nincsenek emlékeid, azt is hihetnéd, még nem vagy. Pedig már létezel. Csak egészen másképp, mint mások, és különös helyzeted addig tart, amíg nincs múltad. Ha már lesz hova visszatekinteni, részese leszel az arctalan masszának, ennek a szürke tömegnek, s mindaz, ami különbbé tett, roskatag kunyhóként omlik össze.

*Derengés vagyok, ha azt kívánod –
Zsenge zsibbadás a halántékom mögött –
És szellők játéka tarkóm tájain.*

Akárhogy is próbálsz, nem tudsz visszaemlékezni szíved legelső dobbanására, de ha lehunyod a szemed, újra ott állsz abban az aprócska szobában, a falak frissen meszelve (szinte bántó ez a fehérség), a sarokba támasztva a meszeléshez használt partvis, és pontosan tudod, holnap ilyenkor visszakerül minden a megfelelő szögre, a festett dísztányérok, családi képek – csupa ismerős arc, de egyikről sem tudod, hogyan és miképpen kapcsolódnak hozzád és a rokonsághoz – és persze a rojtos kárpitok. A bútorok is elfoglalják majd méltó helyüket, s a következő meszelést moccanatlan várják. A ruhásszekrény tetején ismét megül a por, belepi majd a paradicsomszószt tartalmazó szörpösüveg nyakára gumírozott celofánt, aztán a télire eltett lekvárokat és befőtte-

ket is, és amikor lekerül szép sorjában onnan fönről minden, ott marad a lyukasra szagztatott portenger.

Ha lenne – vagy maradt volna? – csöppnyi erőd ebben a zűrzarvarban, szét is nézhetnél az imáid között; biztosan rálelnél arra, amelyik, ha beszakad alattad a föld, egy pillanatig a levegőben tart. Kicsorduló könnyeidre mit mondanak? Bevizesedett a lelked, aztán hirtelen felindulásból kiöntött az ár? Hidd csak el, az őszinte mosolyt sem lehet tíz nap alatt fölhúzni. S hogy én miért nem vagyok ő, ő pedig te? Ha ketten állnánk ott, arccal a tengernek, talán maradna még remény arra, hogy ebben a láthatatlan fuldoklásban átvészeljük a zajos magányt.

Most még nem vagy senki életében sem vendég, de majd eljő az is. A házigazdáid persze illemtudóak lesznek, egyik sem szól: ideje távoznod. Észre sem fogod venni, jelenléteddel csak zavarod a világot. Nevetséges lesz a vágy, amit megfogalmazol: bár csak kikölcsönözhetnéd magadat egy másik életből. Ugye mennyivel jobb lenne? Ameddig ebben hiszel, s ezt látod a tükörben, csak magadnak okozol csalódást, és ez, a Nagy Egészt tekintve, elég a boldogsághoz.

Ha már az utolsó szerelvény is kihúzott az állomásról, hiába futsz a peronon a biztonsági sáv mellett – óvatosan, ahogy kell, nem kívánsz a sínek közé zuhanni, és ebben az életben nem is fogod ezt kívánni –, a hátsó lámpák távolodó vörös fénye mint asztallapra kifolyt festék olvad össze, de mire ez megfogalmazódik benned, aprócska ponttá zsugorodnak a fények (mint hibás fotókon a vádló, furcsa-piros szemek), az állomást átjárja a huzat, a hűvös levegő, végigsimítja arcodat, és pontosan érzed, hűlni kezd a levegő – ahogy egyszer hallottad: hidegszik –, minden pórusodat átjárja a csökkenő hőmérséklet, valami porszem a szemedbe betolakszik, a reflex ösztönös, rápislogsz, és ennek következtében az idegen test föltapad a belső szemhéjadra, nem lesz egyszerű onnan eltüntetni, akarattalan könnyeid talán kimossák. A szerelvény hangja csöndbe burkolózik, ziháló lélegzetvételeiden kívül nem hallani mást, a futást régen abbahagytad, nincs értelme, a peronon túlra amúgy sem juthatsz, pedig vágnád tudni,

mi van a félbemaradt haikun, az „Életveszély. Idegeneknek belépni tilos!”-on túl; azt hiszem, ezzel nem vagy egyedül, számát sem tudom, hányan akarták és akarják tudni, mi van odaát.

Magad is meglepődnél, ha rájönnél, az utolsó szerelvény mozdonyvezetőjének magánya semmivel sem mélyebb a tiednél, pedig annak alja is hasonlatos a Hold krátereihöz. Ha szerencséd van, nem kell sokáig a légzésedet hallgatni: valahol a fejed fölött – talán a távolban, vagy éppen itt, közvetlen közel – pattogni kezd egy neoncső, um-pa-pa, um-pa-pa, um-pa-pa, tudjuk, mi után mi következik, ó, jöjj el, sercegés, hozd el a sötétséget, legyen meg a te sötétséged, amint a mennyben, úgy a földön is, mindennapi sötétségünket add meg nekünk ma, és bocsásd meg sötétségünket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk sötétkezőknek, és ne vígy minket sötétségbe, de szabadíts meg a sötétségtől, mert tied a sötétség, a sötétség és a sötétség, mindörökké, sötétség.

Bárcsak lenne hatalmad végignézni életed filmjét úgy, hogy ne bánd ezt a vágás nélküli, hosszú beállítást!

*Erőtlen vagyok –
És nem csupán a test zuhan a semmibe, hanem a lélek is –
Az a megkövült, az az ártatlan.*

Báger Gusztáv

A nyelv térképe

*Az ezerszemű látósejt,
a minden mozzanatot dekódoló érzék
egyetlen pillanatra megtorpan,
kizárólag a költőre koncentrál,
aki épp mereng, írja a verset,
követi a hangok és a szavak rituális táncát,
a kerti bimbózás lassú és lágy működését,
a csókák profán idiómáját,
május ölében parkok nyílását-csukódását,
fellobbant idő lángoló kanócát,
a keresztformára szabott emberi testet,
galaktikák organikus lélekspirálját,
a csillagok világgá futását fönt.
Látva, hogy az ősi galaxis
és az emberi képzelőerő
hasonló struktúrák –
megszületett szíve mélyében
az örökké tartó odaszánás.*

Egy régi szemlélet dallamára

Válasz

*Szabad légzés
Korszakában
Utánam nyúlt
Tegnap mi múlt –
A szabályok
Költészete*

*Tornai is
Tudta-mondta
Más a vége
Mint a kezdet –
E világban
Nem befejezett*

*Én is vallom
Nincs kizengés
Sóhaj közben
Kell a próza
Ajtó-verés
Gyűrt indulat*

*Bölcs szakállú
Mély merengés
Alternatív
Válasz-adat –
E kor számára
Érdes szavak*

*Ezt a világ
Felismerte
Szobrok zászlók
Is lengetik –
Egek alatt
A szakrálist*

Suarez Natália

Eleonóra Excel-táblázata

1.

Bertalan kinyitotta a szemét. Az erős napfény miatt csak egy pillanatig tudta nyitva tartani. Képtelen volt visszaaludni. Lassan elfordította a fejét a fénytől. Közben ösztönösen törölgette arcáról a nyálát. Nagy nehezen felült, és körbenézett a meleg, levegőtlen szobában. Ruhái a földön heverték, ahova tegnap részen ledobta őket.

Kábán, hevesen dobogó szívvel és kiszáradt szájjal az ágy szélére ült. Bevillantak az előző esti események. Eltűnődött. De nem sokáig, mert az emlékei olyan hamar visszatértek, mint a hasmenés szokott: hirtelen és szégyenérzettel.

Gozsdu udvar. Két kék, kedves szem. Mosolygós arc, piros, telt ajkak. Kellemes hang, nevetés. De szép volt az a lány.

Felállt, hogy igyon egy pohár hideg vizet.

„Mivel foglalkozol?” – kérdezte a lány.

Bertalan a foglalkozása miatt értett a nőkhöz, mégis idétlenül viselkedett az ilyen helyzetekben. Ritkán fordult elő, olykor azonban egy-egy nő mosolya megbénította, ajkai megigézték és rabul ejtették. Tegnap is ez történt. És a kérdés, amelyet minden nő feltesz az első beszélgetés során, úgy megrázta, mintha egy vödör jéghideg vízzel öntötték volna nyakon. Mit lehet erre felelni? Mondja el az igazságot? Inkább nem.

Bertalan ugyanis nem azzal foglalkozott, amivel a budapesti fitalemberek zöme. Nem valamelyik multinacionális cégnél dolgozott, mint a Gozsdu udvarban mulatozók nagy része. Nem is volt pincér, sem bachata-táncos, sem adóellenőr, sem könyvelő. A családjának azt hazudta, hogy fejlesztőként dolgozik egy nagy külföldi vállalatnak. Barátainak pedig azt, hogy salsaoktató. Viszont, ha egy tetszetős lány megkérdezte tőle, mivel foglalkozik, mindig zavarba jött. Mert tudta, hogy a nők ártatlan ábrázata

mögött egy magánnyomozó rejlik. Mindent kikutatnak, és a legalkalmatlanabb pillanatokban rukkolnak elő az információval. Ezért nem mert sosem hazudni az ilyen kérdésekre. Csakhogy még annál is kevésbé mert elmondani az igazságot.

Tegnap végül, kissé habozva azt mondta a lánynak, hogy festőművész. Megígérte neki, hogy ha újra találkoznak, megmutatja néhány művét. Ezzel elásta magát, hiszen egyetlen festménye sem volt. Sőt, nem is tudott festeni.

Elkezdett gondolkodni egy hihető kifogáson. De Bertalannak most nem volt sok ideje a töprengésre. Már délután kettőre járt. Össze kellett szednie magát.

A telefonján látta, hogy a lány bejelölte. Dalmának hívták.

2.

Fél hatkor beszállt a fekete Audijába. Nem a sajátja, hanem céges autó. Elegánsan volt felöltözve, mintha a *Gentleman* című album egyik modellje lett volna. A munkájához elengedhetetlen, hogy így nézzen ki. Lényegében ezért kapta a fizetését. Elindult a Rózsadomb felé.

Tíz perc múlva már oda is ért, lassan bekanyarodott a Bimbó utcába. Az egyik villa előtt megállt, és felhívta a kliensét. Röviden közölte, hogy megérkezett. Szigorúan tilos volt becsöngetnie.

Néhány perc múlva a kliens kilépett a kapun. Ő is a Vígszínházhoz méltón igyekezett felöltözni. Bézs színű, egyenes, térdig érő ruhája eltakarta gömb formájú alakját. A ruhát finom, visszafogott csipke díszítette. Magas sarkú, elegáns cipője miatt a lábai kevésbé tűntek duzzadtnak. Chanel táskáját úgy tartotta a karján, ahogyan a plázacicák szokták. Bizonyára készült az este, ma fodrásznál is járt. Szőkésbarnára festett, egyenes haja vastag nyaka közepéig ért. A piros körömlakk és ajakrúzs a korához képest kissé merésznek számított. Sminkje nem takarta el a ráncait, inkább komikussá tette az összképet.

Az arca felvirult, amikor meglátta Bertalant, aki közben kiszállt a kocsiból, hogy kinyissa az ajtót a hölgynek, akinek jól állt a mosoly, bár a piros ajkak miatt kissé mulatságos látványt nyújtott.

„Berci!” – szólt rikácsoló hangon.

Bertalan nyugodtan, mosolyogva várt, amíg apró, gyors léptekkel közeledett felé a nagy test.

„Jó estét, királynőm! Gyönyörű vagy ma.”

Eleonóra elpirult, és olyan vad szerelemmel nézte a férfit, hogy Bertalan attól tartott, menten ráugrik. Finoman átölelte a hölgy derekát, és óvatosan, mint egy ügyes táncos, a kocsiba ültette. Mielőtt bezárta az ajtót, mélyen belenézett Eleonóra szemébe.

„Egész nap erre vártam.”

A hölgy fel akart emelkedni az ülésből egy csókért, de Bertalan ezt az ajtó becsukásával megakadályozta. A kocsit hátulról kikerülve sétált a kormányülés felé, közben néhányszor mély levegőt vett.

Ahogy beült az autóba, megcsapta az orrát a drága eau de parfum. Felismerte a finom Giorgio Armani-illatot, ami egyáltalán nem illett a nőhöz. A napközben bevett aszpirintabletták nem hatottak már. A tolakodó illattól ismét tompán fájni kezdett a feje.

Jacques Prévert *Szerelmek városa* című darabját nézték meg a színházban. Tökéletes helyen ültek, a színpadhoz közel, a nézőtér közepén. Úgy tűnt, mintha a színészek csak nekik játszottak volna, mindannyian rájuk néztek. Bertalant is szórakoztatta a darab, bár már párszor látta, igaz, más nőkkel. A főszereplőt alakító színésznő különösen tetszett neki. Csak az zavarta meg az élményt, hogy Eleonóra folyamatosan simogatta a combját. Csintalanul rátette a kezét a farkára, amely a színésznő láttára néha kissé megmerevedett. Ezért folyton, de tapintatosan rá kellett szólnia a társára, aki erre csak gyerekesen kacagott.

„Picurkám, én is alig bírok magammal, de kérlek, a színjáték közben ne izgass fel, mert tudod, mi lesz ebből...” – suttogetta játékosan, kissé fenyegetően Eleonóra fülébe a büfépultnál, a szünetben. Mindhiába. A második felvonás alatt Eleonóra ugyanott folytatta, ahol korábban abbahagyta, sőt, a szünetben elfogyasztott pezsgő miatt még erőszakosabban, mint addig.

Végre visszaértek a Bimbó utcába. A kocsiban ültek, ahol elkezdődött a szokásos játszma.

„Ó, Berci, gyere fel hozzám!” – lehelte Bertalan arcába Eleonóra, aki most már tényleg nem bírta magával. Émelyítő, a parfümjé il-

latával keveredett pezsgőszagot árasztott. Bertalan megsimogatta az arcát, a rúzsos ajkát, és eljátszotta, hogy visszafojtja a vágyait.

„Tudod, hogy mennék, de...”

„Tudom, a főnöködet nem értesítettem” – vágott közbe Eleonóra, és könnyörgő, rikácsoló hangon folytatta – „de hát mindig megoldottuk ezt. Megkapod az órabéred dupláját, hm?”

„Tudod, hogy nem erről van szó, Elikém. De annyira drága minden.” Zavartan nézett a hölgy szemébe. „Szégyellem magam, Elim, de amióta minden megdrágult, alig élek meg.” Az ajtónak dőlt, kezével kétségbeesetten fésülte dús haját, és komoran, elgondolkodva nézett.

Eleonóra még közelebb hajolt. Mosolygott.

„Jaj, Bercikém, megadom neked az órabéred négyszeresét. De most gyere velem!” – suttozta még mindig könnyörgőn, ám szigorúbb hangnemben.

Óvatosan léptek be a kétszintes villába. Eleonóra ugyanis az édesanyjával élt, aki előtt mindig eltitkolta a selyemfiú jelenlétét. Az alsó szinten lakott, az édesanyja azonban néha este is lement cigarettázni. Bertalan jól ismerte a házat, könnyedén, csendesén követte a kliensét a sötétben.

A szobájába érve Eleonóra leültette. Konyakot töltött két kristálypohárba. Közben gerekesen nevetett.

„Na jól van, Bercikém. Mindjárt jövök vissza, jó?” – mondta idegesítően nyájas hangon. „Addig el ne menj!” – tette hozzá olyan hangsúllyal, mintha a kiskutyájának mondaná.

Bertalan nem érdekelte. Eljátszotta a szerepét. Elérte a célját. Jó üzletet kötött.

Néhány perc múlva a hölgy visszatért. Vélhetően egy online szexboltból vásárolt, ríkítóan piros fehérműt viselt. A szett egy hatalmas, pántos tangából és egy még hatalmasabb, fekete csipkével díszített melltartóból állt. A kettő között óriási has gömbölyödött. A vastag lábakat narancsbőr csúfította el. Fejére ördögzarvacskás hajpántot rakott, így pózolt a fürdőszoba ajtajában.

Bertalan bátran lépett elé. Hozzáhajolt, becsukta a szemét. Abban a pillanatban eszébe jutott Dalma. Képzeletében tisztán látta a csinos lányt, és megcsókolta piros, feszes ajkát. Erős kezé-

vel simogatta gyöngye karját. Vágyakozva megmarkolta a mellét, durva mozdulattal lehúzta a piros melltartóját, és megnyalta a kis, merev mellbimbót. Megcsókolta törékeny nyakát, egyik kezét finoman a vékony derekára csúsztatta, majd a formás fenekére tette. Magához szorította. Lefektette az ágyba, és levetkőzött.

3.

Reggel hétkor megszólalt Eleonóra ébresztője. Bertalan elégedetten ébredt. Fejben már összeadta az órákat, amelyeket el tud számolni. Eleonóra is derűs volt. Érezte, hogy egy jó nap kezdődik. Igyekezett, hogy 8.45-re beérjen az irodába. Az egyik budapesti szolgáltatói központ igazgatójaként dolgozott. Minden reggel kilenckor kezdődtek a napindító értekezletek, amelyeket ő vezetett. Valamelyik téli napon, amikor Eleonóra otthonról dolgozott, és Bertalan még az ágyában hevert, a férfi véletlenül belehallgathatott egy ilyen napindító megbeszélésbe. Az elhangzottak felét nem értette, mert valamilyen furcsa, angol-magyar keveréknyelven beszéltek.

Miután reggeliztek, Bertalan udvariasan felajánlotta, hogy elviszi Eleonórát az irodába.

„Drága vagy, Bercikém, de megyek a saját kocsimmal” – válaszolt a nő, kissé fölényes hangszíval.

Megbeszélték, hogy mihamarabb átutalja az összeget, azzal elköszöntek.

„Érdekes – gondolta magában Bertalan –, ez a nő tegnap este még úgy viselkedett, mint egy elveszett kamaszlány. Ma reggel pedig egy merev főnökasszonytól búcsúztam el.”

Többet aztán nem is foglalkozott a kliensével. Úgy gurult át a Margit-hídon, mintha övé lenne a város. Miután hazaért, írt Dalmának. Megkérdezte, volna-e kedve találkozni.

Eleonóra jókedvűen érkezett meg az irodába. A neonlámpák fénye úgy verődött vissza piros arcáról, mintha napfény volna. Az emberek ösztönösen felnéztek a képernyőikből, amikor belépett. És egy pillanatra mindenkinek a fejében ugyanaz a kérdés merült fel:

„Vajon mitől függ az igazgató asszony hangulata?” Merthogy kimondottan szeszélyes volt.

Eleonóra belépett a tárgyalóba, ahol a „teamje” már várta.
„Szép, jó reggelt, skacok! Hogy vagytok? Meséljete! Szuper klassz napunk lesz ma!” – kezdte az értekezletet. A team csendben fellélegzett. Tényleg jó napjuk lesz!
„Akkor vegyük elő a check listet.”

4.

A következő napon Bertalan telefoncsörgésre ébredt. Elfelejtette lenémítani. Álmosan, ingerülten vette fel.

„Tessék”

„Szia, Bertalan, ugye nem keltettelek fel?”

Felismerte a főnöke hangját, és rögtön felült az ágyban.

„Szia, Tamás, dehogy, már egy ideje fent vagyok. Miben tudok segíteni?”

„Az Emília nevű vénlány miatt hívlak. Kért valakit sürgősen ma estére.”

„De tegnap még a...”

„Más nem tud menni, Bertalan!”

„Ja, értem. Semmi gond. Végül is ismerem már.”

„Szóval vállalod?”

„Persze. Van némi kockázata, de vállalom.”

„Köszönöm. Kitartást!”

„Én köszönöm, szia.”

Este ismét elegánsan felöltözött, noha ezúttal nem színházba készült. Az öreg Emília unta a színházat és az operettet, ezzel szemben szeretett beszélgetni. Nemegyszer egész este faggatta Bertalant, aki csak akkor szólalt meg, amikor kérdezett tőle valamit. Olyan esték is akadtak, amikor csak úgy ömlöttek belőle a kalandos történetek. Szerencsére kiválóan mesélt, Bertalan szívesen hallgatta. Emília 1945-ben született.

A selyemfiú leparkolt az elitnegyed közepén, és felhívta Emíliát, aki kinyitotta a kaput. Zöld, mosolygó szemében némi pajzanság szikrázott, amint meglátta a fiatalembert. Ám ez csak egy pillanatig tartott.

„Egyedül vagy itthon, kedvesem?” – kérdezte Bertalan, miután megcsókolta Emília kezét.

„Igen, egyedül.”

Beléptek a házba, lassan a felső szintre gyalogoltak.

Az idős hölgy a korához képest igen jól tartotta magát. Törekeny alakja miatt sokkal elegánsabban festett, mint Eleonóra. Majdnem húsz év volt a két kliens között, mivel azonban Emília a koránál jóval fiatalabbnak hatott, a korkülönbség nem tűnt olyan nagynak. Sőt, Emíliát bárki szebbnek látta volna Eleonóránál.

Kellemesen, nyugalomban telt az este. Nem is tűnt fel, hogy nem egyedül vannak a házban. Tizenegy óra tájban tértek rá a lényegre. Emília másképpen üzletelt, mint Eleonóra.

„Drágám, hallgass ide” – mondta komolyan, miközben kortyolgatta a whiskyjét. „Beszéltem a főnököddel. Ha beleegyezel, akkor tőle az órabéred dupláját kapod meg. Én pedig ezen felül még annak a kétszeresét is átutalom neked. Jó lesz így?”

„Jó.”

Iszogattak még egy kicsit, mielőtt nekiláttak. Bertalan kezdeményezett. Lágyan simogatta a hölgy ráncos kezét. Felálltak, nyugodtan, lassan levetkőztek. Bertalan átölelte a vékony testet, s közben Dalmára gondolt, bár az arca és alakja néha a vígszínházi színésznő arcává és testévé változott. Lágyan, hosszan megcsókolta, miközben óvatosan simogatta finom bőrét. Egyszer csak felvette izmos karjába, és lefektette az ágyba...

5.

Eleonóra lefeküdt aludni, de a furcsa zajok, amelyeket hallott, ébren tartották. Az édesanyja szobájából fulladásszerű hangok szivárogtak ki. Az anyjának asztmája van. Egy ideig csak hallgatott, nem tudta eldönteni, nem hallucinál-e félálmban. Végül úrrá lett rajta az aggodalom, és felkelt. Hangtalanul felsétált a lépcsőn, nem akarta felébreszteni az anyját, ha esetleg már alszik. Csodálkozva látta, hogy az édesanyja szobájában ég a vilany. Kíváncsi lett. Odalopakodott az ajtóhoz.

„Jól vagy, anyuka?” – és miközben kérdezte, már nyitotta is az ajtót. Az anyja meztelenül feküdt az ágyban, éppen egy cigarettát szívott, amikor belépett a lánya.

Csodálkozva néztek egymásra.

„Ki van a fürdőszobában?” – kérdezte Eleonóra, és egyre hevesebben dobogott a szíve. Eszébe jutott, hogy egy fekete Audit látott az utcában, amikor hazatért a munkából.

„Lányom, szerintem...”

„Berci?!” – kiáltott fel Eleonóra remegő hangon, elkerekedett szemmel bámulva a csukott fürdőszobaajtót.

Bertalan mozdulatlanul állt a kagyló előtt, és nézte magát a tükörben, amikor meghallotta Eleonóra hangját. Nem válaszolt. Úgy tűnt, órákig tart a csend.

„Lányom, szerintem jobb, ha visszamész a szobádba” – mondta hűvös hangon Emília.

Eleonóra nem hallgatott az anyjára.

„Berci?!” – kiáltott, most már sírva.

Bertalan keresett egy törülközőt, de csak egy kis méretű kéztörölt talált. Zavarában ezzel takarta el a még félig merev farkát, úgy lépett ki a fürdőszobából. Farkasszemet nézett Eleonórával, aztán Emíliával.

„Any, ezt nem hiszem el!” – óbégatta Eleonóra.

Bertalan fejében csak egy gondolat járt: „El innen!” Nem nézett sem Eleonórára, sem Emíliára, gyorsan összekapkodta a ruháit, a hallban úgy-ahogy felöltözött, és kirohant a házból. Ki akarta nyitni a kaput, de nem sikerült. Bezárták, a kulcs pedig odabenn...”

Közben hallotta, ahogy Eleonóra hisztérikusan kiabál, és jön utána.

„Berci!!!! Nyalikám! Édes babuskám! Mit tettéél?!”

Bertalan erősen rángatta a zárat, ám az nem engedett. Eleonóra már ott állt a ház ajtajában, nagy hasa ritmikusan lötytyent a zokogás ütemére. Hájás testét vonszolva idegesen lépett ki a házból. Az adrenalin hirtelen állati ösztönné változott Bertalanban, egyetlen rugaszkodással kimászott a kapun, és lóhalálában a kocsijához futott.

A Margit hídon felhívta a főnökét.

„Tamás? Felmondok. Elegem van a vénasszonyokból!”

Eleonóra kísértetként állt az utca közepén. Még mindig sírt, akár egy kislány. Lassan visszafordult. Amikor belépett a házba, az anyja zavart tekintettel nézett rá. Eleonóra szemében szikrázott a düh és az utálat. Mérgesen félrelökte az anyját, aki ettől csaknem összeesett.

A szobájába érve remegő kézzel kapcsolta be a laptopját. A dokumentumok között keresgélt.

„Hol vagy már, te nyomorult” – mormogott magában örülten, miközben egyre csak törölte a könnyeit.

Végre megtalálta az Excel-táblázatot, amit keresett: *Checklist_depr* volt a dokumentum neve. Ebbe írta bele a tanácsokat, amelyeket a pszichológusa sorolt az egyik konzultációjuk során. Új dokumentumként mentette le, mai dátummal. Végigolvasta, és követte az útmutatást.

1. *Hallgass jó zenét!* – Feltette Michael Jackson *Billie Jean* című számát. Zölddel jelölte az egyes pontot.

2. *Lélegezz mélyen, meditálj!* – Háromszor vett mély levegőt. Viszont nem volt türelme meditálni, ezért világoskékkel jelölte meg a kettes pontot, jelezvén, hogy a feladat felét végezte csak el.

3. *Nézz egy jó filmet!* – Hát, ehhez sem volt most türelme. Narancssárgával jelölte meg a harmas pontot. Ezzel azt jelezte, hogy nem végezte el a feladatot, de majd elvégzi máskor.

4. *Beszélgess a barátaiddal!* – A fejében felsorolta a „barátait”, de meg kellett állapítania, hogy senkivel sem tart kapcsolatot, amióta Bercit ismeri. Senkit sem tudott felhívni. Pirossal jelölte a négyes pontot, ami azt jelentette, hogy lehetetlen kivitelezni.

Közben szólt a zene. *„And mother always told me be careful of who you love / And be careful of what you do 'cause the lie becomes the truth.”*

5. *Velaxin (ha a többi nem segít)* – Kinyitotta a gyógyszeres fiókját. Megszállottként kereste a sok tabletta között az antidepresszánszt. Megtalálta. Bevette az ajánlott adag dupláját. Zölddel jelölte meg a sort.

Aznap este úgy aludt, mintha mi sem történt volna.

Janáky Marianna

Megcsalt természet

március

*az utcán a fák már virágból
hímeznek madeirát,
és szíromcsipkések a pocsolják.*

*két fiatal nő babakocsit tol
maszk nélkül, egymás mellett.*

*serdül az év, a természet
beeteti a világot most is szerelemmel,
pedig mindenhol a covid-19 foga rág.
ki fogja ki?*

*a tavasz mégis terveket sző, mint mindig,
ahogy én is
az éjszaka hintaágyán,
pedig a 39 fokos lepedőn fekszem
priznicben, a fejtörő nap után.
és mellettem a laptop mailt hallucinál.*

*ismeretlen vagyok most magamnak.
neki is én.
fakír szememben a végtelen
+ a sok volt tüszűrés-szerelem.
ott van mind a szívemben
hurokra kötve, és az élet,
mint a tárgyak nélküli kiállítás.*

*orvost hívjak,
vagy szedjem be az emlékeket,
akár tablettát?*

augusztus

*hajamban száraz szírom, mint korpá.
áthangolódva kiírom sorsom, magam.
névtáblámra azt, hogy senki ne keressen.
felesleges.
érzelmileg túltáplált,
hatvanas nő,
ágyflörtre se kapható.*

*mailekből avart teremő,
összesöpri magát és kuka.
szűnyoghálón kapaszkodó, szürke fény-
nyalábokból ki fűzne gyöngyemlékláncokat?*

*kinyitom az ablakot.
csiripelés lent,
fészekbe költöző fecskének
egyedül itt nincs helye.
leverem, szégyellem,
de fiókái nincsenek.*

Szilágyi Borka

Örök visszatérés

– Ezért meg kell, hogy átkozzalak – motyogta a Tavitündér a halántékát dörzsölve. Ez a harmadik idióta volt a héten.

Bertalan kerek szemekkel meredt rá. Már éppen eltátotta a száját, hogy nekiálljon kifejezni teljesen jogos méltatlankodását, hogy ő ugyan nem tudhatta, meg amúgy sem olyan nagy ügy az egész, és különben is, túlreagálja a dolgot, biztosan megjött neki, mikor egyszeriben otthon találta magát. Hogy hogyan került a szomszéd ligeti tó partjáról vissza az albérletbe, abban nem lehetett egészen biztos, de tuti csak túl sokat füvezik mostanság. Ez megmagyarázná azt a hülye nőcit is a tóból, ilyen amúgy az életbe' nincs, de legalább szexinek szexi volt.

Másnapra szinte teljesen meg is feledkezett az egésztől, úgy indult az egyetemre. Volt ugyan valami furcsa dolog a levegőben, és egy fél pillanatra úgy érezte, kicsit össze kéne húznia magát, de nem ment olyan messzire a jelenség, hogy ezt igazán regisztrálja, majd elmúlik. Az első különös részlet az volt, hogy hiába volt hozzá alanyi joga, a járókelők nem tértek ki az útjából az utcán. Négyöt emberbe is beleütközött, valaki pedig egyenesen ráült a metróra, mintha ott se lett volna. Elnézést sem kért utána, csak arrébb állt, Bertalan életében először feldúltan érkezett a campusra.

Amikor a folyosókon sem nyílt meg a tömeg tekintélyt parancsoló alakjának, kezdte elveszíteni a hidegvérét.

– Figyelj már oda, hé! – förmedt rá a frufus lányra, aki sietében a lábára lépett. Semmi. Se bocsánat, se meghívás egy kávéra kárpótlásul, se az életét nem váltaná meg azzal, hogy Tame Impalát hallgatva cigiznének egy parkban, és az egzisztencialistákról beszélnének, se össze nem törné a szívét a szakadó esőben, még egy kósza pillantás se.

Órákon a tanárok mintha meg se hallották volna. Hiába szólt közbe, osztotta meg zseniális gondolatait az ópiumháború modern képregényekre gyakorolt hatásáról, vagy a poszthumanista

filozófia Kossuthra visszavezethető eredetéről, vagy a kortárs irodalmi élet szerinte csalódást keltő tendenciáiról, semmi válasz. Mikor a nap végén ránézett a telefonjára, nem várta új értesítés, hiába húzta jobbra következetesen az alterlányokat, nem lett új match a Tinderen. Büszkesége utolsó darabkáit félretelve ráírt a barátnőjére meg pár haverjára. Mind látták, és egy sem írt vissza.

Másnap reggel a telefonja továbbra is értesítésmentesen pihent a párnája mellett, aztán a metrón is állandóan útban volt valakinek, és a Blahán úgy meglökték, hogy jobb híján egy néni járókeretében kellett megkapaszkodnia. Senki sem lájkolta a Nietzsche-idézetet, amit út közben rakott ki az instájára, még a Telex-cikkre adott kommentjére sem válaszolt egy femináci se, de valószínűleg nem azért, mert szemmel láthatóan igaza volt az abortusszal kapcsolatban.

A kampuszon kellett megtudnia, hogy nélküle szerveztek Kant-kritika estét a Keletben. Ezután már az, hogy a barátnőjét rajtakapta, amint az exbarátnőjével smárol az Arisztotelész-szeminárium előtt, szinte alig jelentett valamit. A tanár már meg sem állt, amikor megpróbálta félbeszakítani őt a szabadkőműves motívumok kapcsán, melyek egyébként Pollock művészetének egyértelmű alapjai voltak, akkor is, ha senki nem akarta beismerni. A folyosón valaki azt hitte róla, eltévedt, és útba akarta igazítani, hiába a bőr oldaltáska, a kontyba fogott hosszú haj, a szemüveg meg a szövetkabát.

Egy hét után Bertalan a tóba fojtotta magát. A Tavitündér mosolyogva temette el az iszapba, a szemináriumok pedig sokkal könnyebben folytak a fiú nélkül, akire senki nem emlékezett.

Inkább

Klári mama nevetett valamin, amit nem hallott, és felszólított mindenkire, hogy szedjenek még, mert nincs más. Nem szólt rá papára, hogy ne igyon több pálinkát, mert akkor csak még többet inná, és felemelné a hangját, hogy obszcén nótákkal szórakoztassa a népet,

rá kéne szólni, akkor pedig elkezdí majd mesélni a történeteit a nőiről, és hogy mennyivel jobban járt volna velük, mint ezzel a hisztis picsával, aki még főzni se tud normálisan, és megkeseríti az életét, nyaggatja mindenért, sosincs az embernek nyugta, hát csoda egyáltalán, hogy iszik, de már inni se lehet, a legegyszerűbb az lenne, ha főbe lőné magát meg mindenki mást is. Klári mama inkább tölt magának még egy kupica szilvapálinkát.

Dóri két adag tejfölös nokedlit szedett a tányérjára az ecetes saláta mellé. Ha elmondja a mamának, hogy vegetáriánus, sápitozás lesz, aztán megkérdezik, miért. Azt nem mondhatja, hogy nem szereti a húst, olyan nincsen, de muszáj azt mondani, mert különben a környezetről lesz szó, és ha a környezetről van szó, akkor Béla bácsi mindent jobban fog tudni, mert olvasott egy cikket az Origón a múltkor arról, hogy a vegánok azok, akik tönkreteszik a bolygót, mert a hús- és tejipar nélkül összeomlana a gazdaság. Ha pedig Béla bácsi megszólal, itt nem lesz neki vége, hallgatni kéne, ahogy szidja ezt a hisztis, túlérzékeny új generációt, a nyilvánvalóan női hormonokkal mérgezett vizeket és rövid úton a hazánk pusztulásáért küzdő gyíkembereket. Dóri inkább azt mondta, mikor megkérdezték, hogy evett előtte, és most csak éppen csipeget.

Az asztal túloldalán Esztert a fiúkról faggatja a papa. „Nincs nekem időm ilyenekre, papus”, mondja Eszter, és a tányérjába mélyed, mintha életében nem látott volna még ilyen érdekes kovászos uborkát. Tegnap voltak öt hónaposak a barátnőjével, piknikezni mentek, este pedig táncolni, de ha a mama megtudná, még szívrohamot kapna, és mást se lehetne hallgatni egész este, csak hogy hogy lesznek így dédunokák, papától meg, hogy biztos-e benne, az egyetemista lányok mind azt hiszik, no de egy jó férj az csak kell, biztos a városi élet az oka, azok a kurva buzik mindenhol ott vannak, Józsi bácsi meg azt mormolná vigyorogva az orra alatt, hogy azért szexi a dolog, Kata néni erre kiosztaná, és ordítás lesz a vége. Eszter inkább csak bólogatott, igen, majdcsak talál valakit.

Csilla boldogan nézte, ahogy a lányai a nagyszüleikkel beszélgetnek, milyen jó, hogy ilyen közvetlen a viszonyuk, nem volt

nekik egyszerű a válás óta. Aztán Józsi megkérdezte, mi újság a Károllyal, Csilla pedig elismételte a mantrát: nem, nem fogadta vissza, igen, továbbra is külön élnek, igen, sajnós, dehát. Azt nem tette hozzá, hogy Károly éveken keresztül bántalmazta, hogy elhanyagolta a gyerekeit, nem csinált otthon semmit, hogy hazudott és csalt és elköltötte a teljes családi kasszát márkás nadrágokra, mert ha mondaná, akkor kezdődne, hogy a Károly, hát a Károly biztosan nem, az egy olyan rendes, normális ember, hát egy házasságban kompromisszumok vannak, ennyiért kirakni, ugyan, minden kapcsolatban vannak bukkánók, mi lesz így a gyerekekkel. Csilla inkább megkérdezte Józsit, szedhet-e még neki karajt, hátha attól elhallgat egy pillanatra.

Mikor Adri nénit megkérdezték, milyen a munka, csak általánosságokat mondott, és kivitte az üres levesestányérokat. Ha elkezdene a politikai karrierjéről beszélni, Józsi biztosan belékötné, és addig erősködné, hogy ő mint tisztos szakember józan paraszti ésszel nyilván jobban tudja, mi folyik ebben az országban, hát a vak is látja, no meg itt azért összetettebb dolgokról van szó, Adri egyáltalán alig érthet valamit az egészhez, hiszen ezek a tényezők és gazdaság és infrastruktúra, meg az oroszok, szavazások és választások, a nagyobb képet nem egyszerű meglátni, Béla meg megtámogatná, a feketéket (nem ezt a szót használná) és a migránsokat kezdené szidni, a papus meg csak bólogatna rá, pedig olyan részeg, hogy alig ért az egészből valamit. Adri inkább munkaügyi vészhelyzetet színlelt és telefonhívásokat, majd idejekorán távozott, hogy a lakásában békében Atwoodot olvasson a kutyája társaságában.

Kata néni legszívesebben lelépett volna a nővérével együtt, semmi kedve nem volt megvárni, hogy a férje odáig részegedjen, hogy úgy kell majd eltámogatni a kocsit, vagy ahhoz, hogy a gyerekekről kérdezzék. Jól vannak, igen, kamaszkodnak. Ennél többet senki nem kérdez, Kata pedig nem mondja, hogy a kisebbik pszichológushoz jár, nyugtatókat szed, és több időt tölt a barátai házában, mint otthon, a nagyobbik pedig nem szól hozzájuk, mióta elment egyetemre, mert ez nyilván mind az ő hibája

lenne, és mama tanácsokkal látná el, hogy hogyan kell gyereket nevelni, erre pedig az asztalnál egyszerre mindenki inkább nem mondana semmit, papa pedig azt javasolná, verje el őket egyszer-kétszer. Kata inkább képeket mutatott róluk a telefonján, és elkezdte körbekínálni a sütiket.

Az edényeket ki kellett hordani a konyhába, Kata néni mosogatott, Csilla rendezkedett, mama felügyelt, Eszter és Dóri csomagolták a maradékot, és a kutyának adták a csontokat. A férfiak a szobában maradtak beszélgetni, hogy áll a focicsapat, milyen a Tisza vízállása. Kata tálcán bevitte a kávé, megitták, aztán a térékre csaptak, hogy no, indulunk lassan, három puszi mindenkinek, alkohol- vagy parfümillatú. Olyan jó volt látni benneteket, aztán hívjatok. Arra járok majd januárban, összefuthatnánk, jó, majd küldök emailt. Lányok, mindenetek megvan? Na gyere, Józsi, megyünk, kapaszkodj! Vigyetek a sütiből, nehogy rajtunk maradjon, aztán óvatosan vezetni ilyen sötétben! Csókoltatom a gyerekeket, legközelebb jöjjenek el, hát olyan jó, amikor így együtt a család, és erre senki nem mondja, hogy inkább a halál.

Féligáteresztlő

Időnként elgondolkodott, vajon önszántából maradt-e. Az emlékek azonban egyformák voltak, napok sorban, egymás után, mint a bögrék a polcon. Tiszta bögrék. Először reggeli, kávé, mosogatás. Felmosni a fürdőszobát, letakarítani a tükörről a borotvahabot. Ebéd, sose tudni, elég jó-e. Mosogatás. A délután már tartogat egy kis izgalmat: vajon épp mosásra van-e szükség, vagy vasalásra? Mindig annyi a keményítésre váró ing meg ágynemű, párosítani vagy stoppolni való zokni. Porszívózni igazán sosem árt. Felmosni csak heti kétszer kell, ablakot pucolni heti egyszer is elég.

Ha egyszer valamit elmulaszt, káromkodik az úr. Nem őt szidja persze, csak úgy a levegőbe mondja, és talán csapkodni is kezd. Fel kell szedni utána a tollakat, és letakarítani a tintát a falról,

majd cseppenként visszatölteni a tollba, azt meg szépen a többivel párhuzamosan az asztalra fektetni. Elvégre azért maradt, hogy minden rendben legyen, az hiszi. Ha őszinte akart lenni magával, beismerte, hogy túl régóta lebeg a lakásban ahhoz, hogy emlékezzen, pontosan miért is létezik. De ez még nem ok arra, hogy távozzon. Mi lenne az úrral nélküle.

A jövőbéli és az elmúlt napok összesimultak, úgy tornyosultak egymáson, mint a szekrényben feszítő, összehajtott ruhák. Az egyikben kisúrolta a kádat, kikaparta a lefolyóba ragadt fekete szőrcsimbókokat. A legnagyobb tisztelettel. A másikban leoltotta az égve hagyott lámpákat, és betolta a székeket. A kukába söpörte az asztalra pergett morzsákat, belenyúlt a kiömlött kávéba. Egy pillanatig úgy maradt, a ragacsos kávéfolttal a hosszú, fehér ujjain, nézte, ahogy a barna, köpetszerű maradék lehámlik róla, és a földre hullik. Felmosta a padlót, majd lehúzta és kisúrolta a végét, ennek naponta többször is meg kell lenni, ahányszor az úrnak igénye van, mégsem állhat ott egész nap, bűdös lesz.

Azokat a pillanatokat igazán szerette, amikor úgy tűnt, az úr egyenesen hozzá beszél a számvitelről, könyvelőkről és egyéb misztikus és izgalmas dolgokról, amiket ő ugyan nem értett, de örömmel követte a hangos gondolatmeneteket, és néha felcsillant, mikor úgy érezte, hallgatásával az úr segítségére volt. Újult erővel vetette magát a munkába, elsimította a terítőket és a szőnyegeket, az aranymetszés szerint igazgatta el a függönyök redőit, halvány gyöngyvirágillattal hintette be a lakás sarkait, az ablak elé állt, hogy szebben törjön meg rajta keresztül a fény.

Aztán összeszedte a használt zsepiket, és kicserélte az üres síkosító tubust egy újra. Kirázta a szőnyegeket, míg az úr a nappaliban dohányzott, a hamu kis kupacokban gyűlt a laminált padlóra, ne felejtse el egyből felsöpörni, nehogy széthordják a lakásban. Néha elgondolkodott, mennyivel egyszerűbb lenne, ha csak befeküdne a hamu útjába, és elnyelné, mielőtt a földre érne. Ha önmagán tálalná az ételt tányér helyett. Ha ő lenne zsebkendő meg síkosító is, hozzá vágná az úr a tollakat inkább, nem a falhoz, mennyivel kevesebb munka lenne vele.

Bekúszott a számítógépbe és a telefonba, kisöpörte a por-
nó- meg kalózkodó oldalokról átszivárgott vírusokat. Összeszótta a
vakolat hajszálrepedéseit, visszahozta a színt a kifakult tintába,
kifényesítette a villanykörtéket, csendben eligazgatta a problé-
mákat, mielőtt megjelentek volna. Leszedte a falak belsejében
szövődő pókhálókat és penészt, saját kezével hozta rendbe az
eldugulófélben lévő csöveket, mosta ki a szarfaltokat az alsónad-
rágokból, tapasztotta be az ökölformájú lyukakat a falban. Az úr
néha korábban ért vissza, és olyankor meglátott egy-egy mosat-
lan tányért vagy koszos zoknit. Lehet, hogy egy idő után az egész
fal csak befoltzott lyukakból fog állni, és akkor vajon ugyanaz a
fal lesz-e?

Mikor időnként elgondolkodott, vajon önszántából maradt-e,
por maradt a konyhapolcok tetején, és megváltozott a levegő a
lakásban. Ezt már az úr is érezte, és mikor erre jött haza, egye-
nesen felé fordult, a szemébe nézett, és mosolyogva köszöntöt-
te. Megköszönte a vacsorát, a napjáról kérdezte, végigsimította
a karját, aztán ettek, nevettek, a férj elmosogatott, és minden
kérdés a felejtés martaléka lett. Az évfordulójukat tervezték,
barátokról beszéltek, akiket áthívhatnak. Aztán, ahogy a napok
kezdtek egymásba mosódni, a férj egyre kevesebbet nézett rá, és
a terveket el kellett halasztani. Biztos a sok munka, gondolta, és
észre sem vette, hogy az ujjain keresztül ismét láthatóvá vált a
fakanál nyele. Biztos csak fáradt, nehéz napja volt. Biztos minden
a régi lesz egyszer, ha marad. Csak egy kicsivel tovább.

Lencsés Károly

Halványulás

(az elment Isteneknek)

*Sápadt, akasztott csillagok.
Hányódó szavak halvány árnyait taposom.
Tócsába merítkezők. Mostohák.
Holdkóros nap, fonnyadt sugarainál sáamándob pereg.
Csupa kóc- emlékek kergetik álmod.
Felsóhajt benned valami, Isten csak pára ajkad körül...*

Kövek

*Csorog le a fény az ablaküveg egén.
Itt bent bézs és bársony a meleg. Homály.
Csordultig telnek a cseppek. Az éji lámpa az asztal sarkán...
Olvadó aranypászma száguld át a szobán.*

*Itt állok én. Nekidőlök a csendnek.
A vers közepén kopogó esőben, mezítláb lépek az ereszre.
Felborulnak a hegyek.
Robajló dörgéssel leszaggatom a fekete eget.
Ropog, mint eltörött pipacs.*

*Lekókad fejem. Tarkó az út, mely az értelemig vezet.
Hömpölyög rajta az eső, könnyörgöm,
Füljön meg az ész.
Lássák végre, s hallják.
Lássák a vadvirágot.
Zuhanjanak közepébe a nehéz kövek rólam.*

Kis Mónika

A kukkoló

Az első éjszakai magömlése után kezdődött.

Az álmai egyre jobban összerosódtak a valósággal: hófehér dekoltazsok és combok vakították el, kerek, ovális, széles és keskeny farpofák ringtak a szeme előtt örökké, minden mozdulatot flörtnek hitt, minden pillantásban a hívogatást érezte. De megérinteni nem mert senkit és semmit. Egyszer-kétszer előfordult, hogy remegő kezét előrenyújtotta, hogy az előtte lebbenő tarka szoknya szélét végigsimítsa mutatóujja hegyével, de a szél végül az ellenkező irányba terelte a könnyű vásznat, a tapasztalás fantázia maradt megint.

Aztán rájött, hogy távolról figyelve sokkal izgalmasabb az egész. Megbújni valahol, kilesni a titkokat, megfigyelni a rejtgetett bőrhibákat, leleplezni a smink nélküli arcokat, a harisnya nélküli, borostás vádlikat, nézni, ahogy megcsillan a csipesz a lámpafényben, miközben a nem kívánt arcszőrzet szálait tünteti el, elképzelni a vegyszerek szagát, amik fednek, javítanak, fesze-sítenek, rádióznak a szépség nevében.

Véletlenül bukkant a tanyára. Az új crossmotorját tesztelte a szántóföldek közötti földutakon, a traktorok vájta barázdák között cikázott, megzavarta a környék méla nyugalját. Jó messzire került a falutól, már nem látta a templom tornyát sem, de csak hajtott tovább, az előtte húzódó ismeretlen erdősáv felé. Az erdőben végre nem tűzött a nap, a motor hangjára madarak rebentek fel a faágakról. Ahogy kiért az erdőből, újabb szántóföld mellett találta magát, és azon túl fehérre meszelt, rozzant melléképületekkel kis tanya állt. Az út közvetlenül a kapu mellett vezetett el, nem lassított, de egy másodpercre így is megpillanthatta az udvaron álló, fiatal nőt, aki értetlenül próbálta kideríteni a szokatlan zaj okát. A nő búzavirágokkal díszített, lenge ruhát viselt, haját laza kontyba kötötte, a szél pajkosan játszadozott néhány szőke tincessel, az arca nem látszott jól az ellenfényben.

Ahogy kellő távolságba került a tanyától, leállította a motort, előkereste a telefonját, keresett egy olyan utat, ami az ellenkező irányból viszi vissza a faluba. Egy órával tovább tartott így, de nem akarta még egyszer megzavarni azt a nőt. A következő napok bűvületben teltek. Búzavirágokkal álmodott, a nyári szél szőke hajat fújt az arcába, aminek mezőillata volt, semmi másra nem vágyott jobban, mint hogy kiderítse, milyen ajkat, milyen tekintetet rejtett el előle akkor a vakító nap.

A következő alkalommal a motort jóval az erdősávon innen hagyta. Gyalog vágott át a fák között, és a szántóföldön át közelítette meg a tanyát. A nőt a konyhakertben látta meg. Paradicsomot szedett egy fonott kosárba. Egy akkorát, mint az ökle, megtörölt a ruhájában, majd a szájához emelte, és nagyot harapott belőle, egy kevés vörös lé lecsurgott az állán, megszívta ott, ahol beleharapott, hogy ne vesszen kárba több belőle.

A merevedése elviselhetetlen volt, de nem tudott szabadulni a látványtól. Figyelte, ahogy a nő válláról lecsúszik a ruha pántja, amikor előrehajol, nézte, ahogy megfeszülnek az izmai, amikor megemeli a kosarat vagy a vödröt. Heteken át kijárt oda, az erdőn túli kis tanyára. Lassan a nő minden szokását megismerte. Csodálattal adózott munkabírásiának, szorgalmának, istennőként tekintett rá, alakját tökéletesnek látta, stílusát kifinomultnak, természetét békésnek és kedvesnek hitte, gondolatban eltévedt angyalkának nevezte. Amikor a nő hetente egyszer vásárolni ment, ő merészen szétnézett a tanyaudvaron. A száradó ruhákat végigsimította mutatójja hegyével, olykor lopott egy paradicsomot, egy alkalommal egy bugyit is magával vitt. Már az otthonának hitte az eldugott, fehérre meszelt viskót, sajátjának vélte a kertet és a szerszámokat, elképzelte, hogy majd ő javítja meg a tetőt, megigazítja a kerítést, tehenet és disznót is venne, nemcsak tyúkot tartana, mint most. Eltervezte, hová ülteti majd a gyümölcsfákat, csak be kell töltenie a tizennyolcat, és akkor végre összeszedi a bátorságát, és bemutatkozik.

Egy enyhe őszi napon a nő a kertet ásta éppen, laza kontya egészen széthullott már, homlokán izzadságcseppek gyöngyöz-

tek, kezén vérhólyagok duzzadtak. Órák óta dolgozott már. Egy rendőrautó gurult lassan az erdősáv felől, vészesen imbolygott a göröngyök között, majd a tanya előtt megállt. Egy középkorú és egy egészen fiatal rendőr szállt ki a kocsiból. A nő a földbe állította az ásót, kedves mosollyal köszöntötte a két férfit. Egy kamaszfiút kerestek, aki két napja nem ment haza. A motorját az erdőtől nem messze találták meg, de a fiúnak nyoma veszett. A nő nem látott mozgást a tanya körül, motor zúgását sem hallotta. Évek óta egyedül él itt, jól ismeri a környéket. Reméli, hogy megkerül a fiú, a mostani gyerekek olyan vadak. A rendőrök tettek egy kört az udvaron, megbillentették a sisakjukat, miközben elköszöntek, majd magukra csapták a rendőrautó ajtaját, és továbbgurultak azon az úton, amin a fiú első alkalommal robogott el.

A nő megvárta, míg a kocsi már csak egy pontnak látszik, aztán visszatért a kertbe. Megtörölte homlokát, megragadta az ásót, belevájta a földbe. A kifordított halmot lassan, finoman szórta a lába elé, hogy a földből az ég felé meredő mutatóujjat is alaposan betakarja.

Péntek Imre

Fénylő tetők

*A zsákhuzat ismét elszakadt,
dunyhája a mélységes kék ég,
hallja, hogy trappolnak a lovak,
elérve az opál messzeségét.*

*Valaki üzi őket, nyergében ülve
pattint zsinóros ostorával,
a vad cipők immár kihűlve,
tarisznyája nyakában rá vall.*

*A fenyőág rezeg, madár repült el,
borong a fénylő tetők csonkja,
a moha mélységes mélyen zöldell,
s kialszik az összeleji pompa.*

Könnyek útja

*Ki jár még e szélzilálta tájon?
Lépéseit néha hallani.
Beletipor a sebbe, jobban fájjon,
meredjenek fel vérző csonkjai.*

*S ki jön a kötést feltenni már,
enyhíteni a fájdalmas szegélyt?
Vagy pusztítson a felszökő, vad ár,
mely hullámaival zenél.*

*Netán benő mindent a gaz,
a halk bozót. Mert sírni nem
szabad, a könny sem mind igaz,
megáll a szívdobbanás hirtelen.*

Unalom

*Uram, kicsit már unom alkotásod,
néhány helyen foltos, kívásott,
ráférne egy kis reparálás,
ezért a világ lenne hálás.*

*Adna néked bokrétát, szépet,
s te néznél, mint egy kísértet,
s nem tudnád, mi ez. Fura lom?
Úgy hívják, hogy önuralom.*

*S intenél az angyali népnek,
látjátok, ez milyen szép lett.
Oldozzátok ki a csomót,
melyen a dísztarisznya lóg!*

A lét balladája

*Megszülettél? Vagy meghaltál? Vagy mégse?
Teérted ver a rombolások szívverése.
S hallgatás az mind-mind félreértés.
Ha megérted, ha nem, nézz szét!*

*Veszít a test. Csomósodik az irgalom,
apró hegek az áttörhetetlen falon.
Ki tudja, ajánlatod mit ér, mi az ára?
Rád nyit a csönd, a hallgatás agóniája.
A látvány: ketrecek, apró halmok,
elakad és pálcát tör a dalnok.
Magához enged, simogat szerényen.
Ne válaszolj, ha rád pirít a szegény.*

*Torokszorító a megaláztatás.
A lassan emelkedő hő, a lomha láz.*

*És bekerít a fölsejlő pillanat,
hogy hiába élsz, ha elakad szavad.*

*Pedig elég egy sikoltás, egy rebbenés,
de lehet, hogy elmúlni ez is kevés.
És lehanyatlík az egyetlen nádszál,
aminek a magasába vágytál.*

Ortodox tanok

*Hol vannak az ortodox tanok,
amivel majd bekopoghatok,
rózsacsokorral dekoráltan,
díszörségben hallucináltan.*

*Ez lesz az én meglepetésem,
amint a nyakkendőt letépem,
és messzire hajítom a képet,
amitől a szemétkupac szép lett.*

*A folytatás is mesés lesz,
hisz senki semmit sem érez,
és előnt a földi élvezet,
puskával lövöd a műegeret.*

*Téged illet a makogó zsákmány,
beláthatod, ez nem csábos hátrány,
s ha megnyúzod, tiszta delicates,
jobb, mint az ajándék locska szesz.*

Nagy Zopán

Átjárások / Csonkolt álmok...

Zenebona! Forrásnyelv: Zulu – gondolta a *leíró*, aztán besötétített, behalkított, amit csak tudott...

Érfalak szívárgása, az érzetek átszakadása hajnalban a legaktívabb – súgta Ödémama, aztán befordult, bepárolgott az áttetsző falba...

Hajnal. A ködös nádasban egy üres szék üldögélt. Mellette: egy akt-torzó kehely-formájába (gyomor-helyébe) ágyazott vibrátor villódzott kéken. A meseíró nőt hívta a láb: ismeretlen szenzorokkal, múlt-létek lázas viszonyaival, férfi-arcaival, erotikus nyögésekkel, ölelésre mozduló, leszakadt karokkal álmodott... Aztán mindinkább elveszett, megvénült gyermekek szellemeivé alakultak a felbukkant jelenések...

Kora reggel. A nádassal szinte egybe-nőve egy megszaggatott alak állt. Az író nő a stéghez közeledett, egyre intenzívebben hívta a láb! A rongyos alak Oldon Kóc úr: a madárijesztőnek álcázott, egykori polgármester-sámán volt! Ő, a láb-vidék diktátora, a nádvilág – és az áttűnő dimenziók, határesetek őrzője. Felismerés és megtorpanás! Vissza a faházba, holnap új látogatást teszünk...

(A szerotoninnal – az úgynevezett örömhormonnal – kapcsolatos ismereteink hiányosak, sokszor ellentmondóak. A szerotonin hiányát számos betegséggel hozzák összefüggésbe, így például a migrénnel, depresszióval, idegi, étkezési és szexuális zavarokkal, vagy akár a premenstruációs szindrómával is...)

Másik hajnal. A lény, mielőtt kettőt lépett: a borda átszúrta a lépet.

A hatalmasra dagadt máj ránőtt a bordákra, az élő-halott sóhaja: lélegzet-hörgések némajátéka, kínzó forgolódás, puffadás, fuldoklás...

Álmatlan félholt pózok, zsírszövetek fortyogása, csontok, porcok porladó súrlódása, szervek egymásba-fordulása, masszává alakulása... Örlőgép! Ön-daráló, pép-készítő szervezet... A vesét kimarták a savak, belek kiszakadása: egy új reggel felé...

(A szerotonin – 5-hidroxitriptamin [angol: 5-hydroxy-tryptamine], rövidítve: 5-HT – egy monoamin neurotranszmitter, amit a központi idegrendszer szerotonerg neuronjai és a gyomor-bélrendszer enterokromaffin sejtjei állítanak elő...)

A sötét szoba sarkában (visszatérően): egy keveredett rémlény lángol...

(Az alacsony szerotonin-szint minden bizonnyal közrejátszik a depresszió, migrén, fülzúgás, fibromyalgia – krónikus, egész testben szétterjedő fájdalom –, bipoláris zavar, OCD, valamint idegi zavarok kialakulásában. Ha az agytörzsi neuronok, amelyek szerotonint – szerotonerg idegsejtek – állítanak elő, abnormálisan fejlődnek, fennáll a hirtelen csecsemőhalál: SIDS = Sudden Infant Death Syndrome bekövetkezése is...)

- - -

Keleti pályaudvar. Fél perc az indulásig, közben egy rózsaszín sapkás, eklektikus öltözetű, fiatal férfi deklamáló monológja visszhangzik: *a bátyám dr. Tejszín! Mindent megvehetek, ezt az egész állomást még ma megveszem, muszlim vagyok, itt mindenki meghal, mind az egész magyarok, ezek a lángost is mérgezik, amúgy cigány vagyok, tejszínes...*

Repetázó repetitív! Eeáo eei! – fáj-jáf, fááj-jááf...

- - -

Újabb hajnali álm-töredékek mögötti, szimultánban átszivárgó hangfoszlányok:

partizánok, ha partiznátok: nektek ott a Bella, ott a ciao, Bella ciao, Bella (a partizóna), ciao, ciao, csá-csáá-csááá... A hektárnyi *marharépcé* mutatja, hogy mi a mérce... Etilént ivó Etelke egy telken... Ó, ó: ennyi roncsoló, savas dózishoz két kiváló *borzos tork* volna jó...

- - -

A 12 éves Emmácska forgolódik, nyögdéssel (apukája simogatja), majd felriad: Anyuci, azt akarta, hogy öljem meg Hitchcockot! – Megöltem. Svédországban. Valamilyen atombombával... A fal felé fordul (apukája tovább simogatja), ismét alszik. Anyuci másfél éve halott...

- - -

Valahol, egy sötét szobában: csontjára-aszalódott, idős férfi zokog (egykori mostohanagyapám az, aki valamikor 130 kilós, drabális, többnyire kegyetlen ember volt, nagymamámat verte, a kölyökkutyákat élve elégette, kamasz nevelt lányát, édesanyámat pedig gyakran zaklatta, nagykéssel, szexuálisan...):

mindkét csuklója eltört, az élettársa, egy jóval *fiatalabb nő* – aki miatt az öreg elhagyta családját – kisémmizte, bezárva tartotta, és állítólag így (konkrétan): éhen halasztotta... Ez sok-sok éve történt, de csak a közelmúltban hallottam apámtól, egy karácsonyi ebéd és jónéhány pálinka mellett... Apámtól, aki pedig (még igen fiatalon) egy nála idősebb pultosnő miatt bomlasztotta fel családunkat – s ők azóta is abban a lakásban élnek (mérgekben fortyogva, vergődve, marakodva...), amelyből el kellett menekülnünk... – Közvetíti a *leíró* egyik metamorfózisa, *énkezelt* énje...

Ónody Éva

Az én Kunágotám

Lila mákföldek

Hatalmas mákföldek, lila színnel borítják be a határt. Ameddig a szem ellát, több holdon át hajladozik a májusi szélben ez a lila káprázat. A milliányi nagy szirmú virágot halványzöld vastag szár tartja, óvja, ringatja.

Kovácsháza határában járunk, a Dél-Alföldön, a Viharsarokban.

Kunágotára tartunk, a szülőfalumba, és velem jött a szintén itt született Tóth Edit, budapesti egyetemi tanár – ő gyakrabban jár haza, tájékozottabb, és az utakat, a 260 kilométert is jobban ismeri. A legközelebbi táblánál meg kell állnunk, tájékozódunk. Lehúzzuk a pipacsos mezsgyére. Az árok szélén fogad a látvány.

Régen másfajta termőföldek határolták a falut, főleg a búza-táblák szőke tengere. Micsoda új mezőgazdasági kultúra kelt itt életre! Hihetetlen! Belegázolok a táblába, meg kell örököteni, magammal kell vinni ezt a lila tombolást! Szavakkal úgysem lehetne így elmondani. Nem lehet betelni vele! Úgyhogy bármennyire késében vagyunk is, még maradunk. Edit nagy csokorral ül vissza a kocsiba, és tilalom ide, tilalom oda, én is szedek egy nagy nyalábbal. Pedig nem is érdemes letépni, mert a mákvirág maga a mulandóság. Mint a pipacs is. Akár a szépségünk és az ifjúságunk. De ne feledjük a bódulatát, az ópiumát sem! Eszembe jut az a szerencsétlen magyar fiú – líbiai vendégmunkás –, akinek, mákos tészta lévén a kedvenc étele, édesanyja csomagban küldött egy kilónyi mákot. A hatóságok szigorú ellenőrzésén főnnakadt, és öt másfél évi börtönre ítélték. Le is ülte. Mert a mák itt kábítószernek számít. Régen errefelé a parasztasszonyok is

alkalmazták, kapálás idején cukrozott mákot adtak síró kisbabájuknak. A pelenka csücskébe kötötték, hadd csillapodjanak tőle, szopogassák, míg el nem alszanak, amíg ők az aznapi munkával nem végeznek.

Hosszú jobbkanyar következik nagy ívben, ami Kunágotára visz be. A falu névtáblája után élesen balra kell tekernem.

Istenem! Jóságos ég! Valami megnevezhetetlen izgalom tör rám. Lefékezek, lassan tekerek végig az ország leghosszabb és számomra a legnevezetesebb főutcáján. Állítólag két és fél kilométer. Itt van mindjárt jobbra az öreg malom. S végestelen végig a tiszta, szép, rendezett porták. Aztán az egymásnak köszöngető templomok. A községházával szemben pedig a piac volt, ahol Kovács József nagyapám éppen hóna alatt egy kakassal sétálva várta nagyanyámat, aki most is valami zöldséget árult. A községháza ablakából egy érdeklődőnek megmutatták: „Ott, az a magas ember, a hóna alatt a kakassal, ő Kovács József!” Így lettek ők a Kakasos Kovácsék, megkülönböztetésül a falu többi azonos nevű családjától.

De vissza a malomig! Mert a közelében lehet majd befordulni nagymama házához, a Bethlen utcába.

Már annak idején is, legalább ötven éve, régi volt ez a malom. Árpival, anyukám öccsével ide hoztuk mi is a búzát. Nagyapa gyönyörű lovaival feszítettünk idáig, a sáros, kátyus utcán. Én vidáman ültem mellette a bakon. És – láss csodát, az örök kíváncsi – bemehettem a malomba! Micsoda izgalom volt az! Könnyedén billentek le és föl a nehéz zsákok a férfiak válláról. S milyen telhetetlenül nyelte a búzát a hatalmas torok! S milyen jó illatú kenyérnek való ömlött ki belőle!

Bevillan a népdal is, amit a faluban így énekeltek:

*„Kunágotán van egy malom,
Búbánatot ölnek azon, ejeha!*

*Nekem is van búbánatom,
Odaviszem, lejáratom, eleha!"*

Ki tudja, azóta hányféle búbánatot öröltek le benne?!

Címere és története

Kunágota a Dél-Alföldön, a Kiskunságban fekszik, korábban Csanád, ma Békés megye délkeleti részén: Magyarbánhegyes, Almáskamarás, Dombiratos és Mezőkovácsháza határolja körül. Ez utóbbi település járási székhely.

Móra Ferenc régészként kereste itt Attila sírját, miközben honfoglalás kori lovas sírokat talált a kunágotai cirokföldön 1925-ben.

Szülőfalum múltja egészen az avarokig vezethető vissza. A feltárt bronzkori, avar kori, honfoglalás korabeli sírok alapján tudjuk, hogy ez a föld ősidők óta lakott hely volt. A tatárok 1596-ban teljesen elpusztították, majd kiűzésük utánig elnéptelenedett, ezért a sivár pusztaságot a Magyar Királyi Kamara kincstári állományába vette. A betelepítés jóval később, az 1843-ban megkötött szerződések szerint történt. Ekkor Csongrád, Heves és Pácska falvakból dohánykertészeket telepítettek be, és a földeket kizárólag dohánytermesztésre adták bérbe. Mindez meglehetősen sikeresen történt, mert az 1870-es évekig már 163 dohánykertész családot tartottak nyilván. A dohány a mai napig a település jellemző növénye.

Kunágota nevével – melyet a kunokról, illetve a falu korábbi templomának védőszentjéről származtatnak, de az is lehetséges, hogy a legenda szerint, a kun vezér lányáról, Ágotáról nevezték

el, hisz erre rímel leginkább a falu neve – egy 1463-as oklevélben találkozunk vele először. (IV. Béla a tatárjárás után az elnéptelenedett országnak ezen a vidékén telepítette le a kunokat, mint szövetségeseinket. Hogy aztán később a magyar főurak tanácsára hogyan bántunk el velük, az más kérdés.)

A település címere az 1844-es első pecsét alapján készült: kék pajzsmezőben aranyló dohánylevél, ezüstsínű dohánytúval átszúrva, ami a hegyével balra, fokával jobbra mutat, a pajzsmező teljes szélességét betöltve. Ennek a kultúrának az emlékét őrizve. A pajzsos az ezüstsínű királyi korona a régi kincstári birtokra utal.

Népessége és területe az újratelepítéstől fokozatosan növekedett, terjeszkedett. Lakossága 1869 és 1930 között megháromszorozódott. Ezután azonban, részben a gazdasági válság, részben a háború következtében, jelentősen csökkent. A közelmúltban, 1998-ban már csak 3242 főt számoltak, 2015-re ez csökkent, manapság 2650-en lakják.

Belterülete 458 hektár. Építkezésére jellemző a mérnökiileg megtervezett derékszög-utca, és a telekszerkezet is ilyen szabályos. A község 6 kilométerre van a legközelebbi vasútállomástól, ami Mezőhegyes és Békéscsaba irányába biztosít kapcsolatot.

Dohánytermesztő nagyapám

Kovács József, anyai nagyapám jóképű férfi volt, magas és fess, mint az a jegenyesor, ami a Kunágotát Almáskamarással összekötő kövesutat szegélyezte. S ezen az úton hányszor bicikliztünk mi át a húgommal nagyanyáékhoz, évtizedeken át! Mert náluk nagyon kedvesek voltak a nyarak, a nagy állattartó gazdaságban, nagymama szárnyai alatt.

Nagyapát nagyon szerettem – azt is, ahogyan ült a bakon, és a gyepelőt tartva egyenes derékkal hajtotta a gyönyörű, nóniusz fajta telivéreket. Ez bizony figyelemre méltó jelenségnek számított a faluban. Mivel korábban parádés kocsisa volt a Mezőhegyesi

Állami Ménes Birtok vezérigazgatójának, dr. Waller Endrének. Ezt a mentalitást, emberi tartást hozta át Kunágotára, a földművesek falujába. Tehát egy kicsit kilógott a sorból.

Az első világháborúban a frontvonalról hozatta őt haza az igazgató úr, mivel egyszerűen nélkülözhetetlenné vált lovai számára. A távollétében senki nem bírt velük, mind a négy nagy ívben elrugdosta a hozzájuk közeledőket. Nemcsak befogni, de etetni sem lehetett őket. Úgy látszik, a lovak nagyon igényes, húséges jószágok, és igen kényes fajták. Hogy milyen becsben tartották őket, arra anyukám is emlékezett. Az istállójukat vörös márvány borította, és aranyozott betűkkel vésték be Betyár, Fenyő, Vihar és Sóhaj nevét a márványba. Kedvelt gazdájuk, gondozójuk eltűnése után minden porcikájukkal várták őt vissza, föl-föl horkanva, nagyokat nyerítve.

Olyan jelentős és fontos volt az Állami Ménes ebben az időben, és az igazgató úr olyan hatalommal bírt – bármennyire hihetetlen is ez –, hogy hazahozatta nagyapánkat a szerbiai frontról. Amikor megérkezett a pótolhatatlan ember, minden a helyére zökkent a lóistállóban, megjött a lovak étvágya. Kovács József úgy tudott bánni velük, olyan meghitt volt a kapcsolatuk, amit csak Waller úr érthetett meg igazán. Egy példát mondanék erre. Az igazgató úr felesége, Sarolta jelentős összetűzésbe került nagyapámmal, amikor egy kotlós alkalmas helynek találta a márványistálló egyik sarkát kiscsibéi kiköltésére. Nagyapa persze sürgősen, és nem is túl finoman, kiebrudalta a betolakodót. Na, lett erre nagy rikácsolás, kotkodácsolás a baromfiudvarban, kiszaladt a méltóságos asszony, felháborodva számon kérte nagyapát, és bocsánatkérésre intette. Őt persze nem olyan fából faragták, aki igazsága biztos tudatában meghunyászkodik. Azt találta felelni lakonikus könnyedséggel a nagyságos asszonynak: – Bocsánatot nem kérek, de a cselédkönyvemét mindjárt kikérem, nagyságos asszonyom! Persze az igazgató erről hallani sem akart, nincs az a feleség, aki őt eltávolíthatja kedves kocsisától! Tehát nem a megbecsült Kovács Józsefet, hanem a feleségét uta-

sította rendre, mégpedig nyilvánosan az udvaron: „Sarolta! Sarolta! Legyen szíves, ne avatkozzék József munkájába, amit az én nagy megelégedésemre végez! A kotlónak pedig semmi helye az istállóban!”

Itt van ez a sokat nézegetett öreg fotó, ahol élethűen megjelennek a nagyszüleim – a kemény kartonra kasírozva, megidézve a korszakot, saját korszakukat.

Milyen öltözetben is hajtott nagyapám?

Zsinóros nadrág és átkötéses Kossuth-mente. Fekete színű volt a teljes öltözet, ezüstszínű rátétekkel. A fején darutollas, keskeny karimájú kalapot viselt.

Kettes, négyes és hatos fogattal vitte a főigazgatót, mikor mi volt a kíváncsú. A hatos fogatot rajta kívül senki nem tudta hajtani. Egyik kezében is három gyeplő, a másikon is három. Nos, ezt csak ő tudta.

Hintó is többféle volt: nyitottak és zártak, de mindahány fényesen lakkozott. Gyönyörűek voltak ezek a hintók! – mondta anyukám, és remekül díszítettek is, ünnepi alkalmakra használták.

Wallernek Budán, a Jolán utca 7-ben volt egy gyönyörű villája, ahol a vadászati szezonban nagy társaságokat fogadtak.

Egyszer bevittek a házba egy őzikét. A vastag, ébenfa keretes tükörben meglátta magát az őz, nekiugrott, és ízé-porrá törte.

A méltóságos, igen kellemes ember volt, fölajánlotta párszor a család megkocsikáztatását: – Józsi, kocsikáztassa meg a lányait, jártassa meg a lovakat.

Nem tudatosan gondolhattak ők erre, ilyen lett a műtermi beállításuk, amivel mintha az örökkévalóságnak üzentek volna. Főleg nekünk, az utódoknak. Ritka pillanat a fotózkodás abban az időben, a kor emberének életében, az ő komolyságuk is ezt sugallja a képen. Kissé megilletődöttnek tűnnek, csak nagypapa rejtegeti a bajsza alatt jellemző, szelíd mosolyát. Bizony gyakran megakadt a szemem az ő fogathajtó, zsinóros, korhű öltözetén és nagyanyó fehér kendővel keretezett, szép arcán. Nem beszélve a közöttük ülő kisbabájukról, a néhány hónapos édesanyámról. Ekkor még csak három gyerekük volt, az eladósorban lévő Margit néném, aki pár év múlva ikerszülésben halt meg, és Mariska néném, a későbbi harcos amazon, itt még gyáva kislányka. Később még öt gyerekük született – összesen nyolc –, anyukám volt a hetedik, és az egyetlen, várva várt fiú, Árpád a nyolcadik. Mindössze – ahogyan az akkoriban jellemző volt – négyen maradtak életben, lehettek felnőtt emberek.

Ez a felvétel „Medlárz Gyula fényképészeti és festészeti műtermében készült Kevevárán (Temes-Kubin)” (ma Szerbia). Biztosak lehetünk abban, hogy nagypapa később is, egészen nyugdíjas koráig így öltözködött. A műtermi fotográfia hátoldalán ez olvasható: „A lemez utánrendelésre megőriztetik, és a sokszorosítás joga fenntartatik.” Kár, hogy én már nem tudtam ezzel a lehetőséggel élni.

Amikor, elég régen, Mezőhegyesen jártam, az igazgatóságon nagyon örültek a képnek, mindjárt ott akarták tartani, és meg kellett ígérem, hogy küldök másolatot, mert így már meg tudják varratni a múzeumuk számára (amit nekem mindjárt be is mutattak) ezt az egyenruhát. Sajnos ebből nekik egyetlen darab sem maradt fenn.

Kovács József sosem tűnt öregnek, akárhány éves is volt, nem lehetett olyan idős, hogy hajlottan vagy bottal járjon, mint mások a kunágotai öregemberek közül. Jó modorú, emberséges ember volt, derűs, szelíd, mint édesapa is, minden helyzetben jóságos. Különben is nagy humanista. A gyerekei rajongtak érte. Megtudtam azt is, hogy a szigorú nagymamám haragja elől őhozzá menekültek a kicsik, az ő háta mögé bújtak, az ő nadrágjába kapaszkodtak. Már, ha valamelyik gyerek rossz fát tett a tűzre. Ilyenkor szép szelíden, szeretettel kérlelte élete párját. – Na, na! Mama! Csillapodjék! Kérem, nyugodjon meg, hisz nincs olyan nagy baj.

A faluból hozott meggyőződéseim szerint nem lehet igaza annak, aki azt hiszi, a parasztembert durvább fából faragták, mint az értelmiségit. Persze személye válogatja.

A falu címerét nézegettem, és ismét érdekelni kezdett, hogyan is fűztük mi a dohánytermést nagyszüleim házában. A nagy leveleket sorba, egymástól 10 centiméter távolságra, mint valamiféle óriási nyakláncnak szánt ékszer, s hogyan is aggattuk fel aztán száradni, mesebeli óriások hiányában, a pajtában...

S még az is bekattant, hogyan is vágtunk össze egy adagot nagyapának mi, kettesben. Mert nagy pipás volt az öreg! Különben szerette, ha körülötte sertepertélek. Szép, hosszú szárú tajtékpipái voltak, s néha kereste egyiket-másikat, s amikor a szájában leltünk rá, nagyokat neveltünk. Lehetséges, hogy csak így huncutkodott velem. Együtt láttunk munkához, tulajdonképpen nagy körültekintéssel, mert tiltott munkát végeztünk. A szerződésük a dohánygyárral szigorúan tiltotta, hogy a termelő megtartsa magának bármennyit is a dohánytermésből. Ami hivatalosan járt nekik, az a fél fogukra (azaz a fél tüdejükre) sem volt elég. A teljes termést be kellett szolgáltatniuk. Ezért aztán kerestük a rejtekhelyeket, ahová eldugdostunk valamennyit a nélkülözhetetlen kincsből. A dohányvágót is eldugtuk, Isten ments, hogy meglássák a fináncok! A padláson, ahová a recsegő falépcsőkön mentünk föl, találtunk jó dughelyeket. Árpai bátyám rendőri díszkardját is itt rejtette el nagyanya a bevonuló oroszok elől, a vetőmag búzában.

Túl kellett járnunk a fináncok eszén, akik bármikor beállíthattak ellenőrzésre, rettegésben tartva a dohánytermelőket. S mindannyian, akik dohányoztak, ugyanígy okoskodtak. A saját termésüket szívták, ez virtus volt, mert bizony szégyent vallott, aki a drága trafikos árut vásárolta. Akkoriban nem tiltották, sőt nagy kultusza volt a dohányzásnak. Sodorták a cigarettát, és a nyelvükkel ragasztották össze a vékony cigarettapapírt. Szinte minden családban minden férfi cigarettázott. Az öregek pedig pipáztak. Tombolt is a tüdőbaj, könyörtelenül szedte áldozatait!

Én, a leányka (ahogyan az erdélyiek mondják), beavatott titkos szövetségese nagyapának, megértően nézegettem az öreg pipásokat, amint vásárnapokon kinn üldögelnek a kispadon, és eregetik a füstöt a Bethlen utca végén.

A HÓNAP ALKOTÓJA

FECSCKE CSABA

Őszi napozás

*a fáradt szeptemberi nap nyaldossa arcomat
nyálával bearanyoz
önmagam szobraként feszítek
egy látogatók előtt lezárt múzeumban
lefulladó motor hangján zúg a légy
kifogyott belőle a nyár
ez a hang ébreszt szemhéjam mögé bújtam
mint gyerekkoromban
az elsötétített szobába nyári viharok idején
elült a vihar de azóta is villámok alszanak párnám alatt
madárszárnyak pü�ügése a csöndben lombsusogás
amit megzavar az erőlködő test munkazaja
krákogás zihálás szipogás
lezuhan szemhéjam zsalugátere elbóbiskolok
magára hagyom az időt mi dolgom vele
aszalódom tovább ha már olyan készségesen süt a nap*

Vallomás

*édesanyám ki vagy a mennyekben
mert remélem hogy ott vagy
a földben csak egy halandó test porlad
nem az én anyám
kiérdemelted a mennyet
és most vársz hogy odamenjek
fájdalmat cserélni megölelni*

*szenvedtél hogy nem szeretlek
és el is panaszoltad nekem idegennek
mert akkor már idegen voltam neked ahogy az élet is
fuldokoltál benne én meg azért szenvedtem
hogy elhitted rólam amivel vádoltál
így nem lehet élni bele is haltál
én még itt vagyok összezavarodva
hogy megbocsássak nem tudom kinek
és jóvátegyem amit félek nem lehet*

Elveszett nyári vers

*a nyitott erkélyajtón át
beront a szobába a felbőszült nyár
kiveri fejemből a verset
egy árva sorba kapaszkodom
de durván eltaszít magától*

*fotelbe süppedve veritékezek
cseppenként tűnök el
a júliusi délutánban
nyújtózkodik a hőmérőben a higany
egymáshoz tapadnak a percek
és úgy maradnak*

*ma már csak a szívem hasad tovább
nem lesz vers belőlem
nyár leszek elrebbenő papír
kézből kicsúszott toll
valami@hu*

Gyermekversek

Szülinapomra

*Ma kilencéves lettem én,
ajándék ez a költemény,
de nem
nekem!*

*Kaphattam volna tán legót,
vagy más efféle földi jót,
az ám,
anyám*

*és apám, drága őseim,
mindig csak ez lesz, rímre rím?
Ejnye-
bejnye!*

*Elnyaltam volna egy fagyit.
Túró Rudolf, miért nem vagy itt?
Nyálnék,
nyelnék.*

*Mától követelni fogom,
alanyi gyermeki jogom,
ha már
kijár*

*nekem. Felnőtt leszek, szülő,
nem egykönnyen felbőszülő
pocak
pacák.*

*Előveszem jobbik eszem,
fiamat elkényeztetem,
az ám,
lazán!*

Az Óperenciás-tenger

*Amikor az Óperenciás-tengert kerestem
a térképen, apa megkérdezte,
hát te nem tudod, hogy az
csak a mesében létezik?
Nem tudtam, de most már tudom,
és szomorú vagyok, mint amikor
kiderült, hogy a Jézuskát is csak a
felnőttek találták ki. Ilyen az élet, mondják,
ha csalódás ér, mint most is.
Alig várom már, hogy felnőtt legyek,
csupa öröm és vígság az életem.*

Élet

*Én azt mondom, szép az élet,
onnét tudom ezt, hogy élek,
már a mumustól se félek,
mosolyog bennem a lélek.*

*Évek, drága semmiségek,
izgi mostanok és régek,
jó, hogy a bőrömben férek,
a királlyal sem cserélek.*

Nagyi

*Nagyi nem járt tánciskolába,
mint a Dana mamája.
A dolgozóban ismerte meg nagyapát,
aki akkor még nem volt nagyapa,
csak egy idegen fiatalember.
Nagyi kiskorában kis lány volt,
nem ért földig a lába,
feküdvé állt a fényképész elé
teljesen csupaszon,
kilátszott a feneke meg más is,
hihihihi!*

Vass Tibor

A Szent-medencében hallottam Fecske sörei

Berekfürdőn egy medencét egymás közt nyuggernek hívunk, sokan kacskaringósként is emlegetik; én Szent-medencének is nevezem az idén tíz éve elhunyt Szent Ernő emlékére, akivel 2002-ben, első ottjártamkor a Berekfürdői Írótáborban (ma Berekfürdői Körmenyi Lajos Író Tábor) szobatársak voltunk.

Fecske Csaba 2002-ben is a tábor vendége volt. Ott írt és még abban az évben ott megjelent kötetem (*Előzuhany kötelező*, Bereki Irodalmi Társaság) bemutatóján is közreműködött.

Fix-írózd

azt az embert a büféson,

macskák, verebek eszik körül.

Nézd, amikor macskák, verebek esznek körül embert,

mások is kibékülnek,

elvannak nagyobb békességben egymás sörközvetlen közelében.

Nézd, hány korsónyi,

tengernyi békességet áraszt az az ember.

Ha most nincsenek közvetlen sörkörközelében emberek,

akkor ősz lehet, őszelő,

kábé a főszezonvég utáni első vagy hetedik munkanap,

maximum indián nyár, később már nem ül ott.

Árad a meleg víz szerte meg szava.

A békességárasztó ember sörének színe kábé a víz színe.

Vízbe nem ül, nem merül

feledésbe napi betevő félbarnasör,

vízszínű félbarnasörhab ül meg a száján,

és bennünket néz,

hogyan ülünk a Szent-medencében, áthatólag. Szent át,

*halólag. Nézd azt az embert a büfésoron, meg nem csak
lángosért sorbaálló nők bámulják,
halakért, birkapörköltért. Irigylésre méltó bámulásban része
teljes egésze,
ő Fecske, az író,
mondja az egyik irigylő a medencében,
hát nem tudjátok,
unokámat zsúrizte versenyen,
megyek és meghálálom, jót mondott,
megérdemel egy félbarnasört vagy kérjen akármit,
lángost vagy halat is akár, birkát
vízt, ereszt, vagy amit akar, ráadásul ismerte Szentit is,
tudhatta bereki barátjának.*

*Fecske, az író nem akármit kér, a legszebbnek egy sört, barnát,
elbeszélgetnek
a medencében irigyen őket bámulók bámulása közben,
szájtátván félbarnasöröznek.*

*Vízben csücsörgő, csöcsörgő nőkn
legelteti Fecske a szemét. Lesi, ki megy táborlakók
közül asztala felé, esetleg csámcsorg zsűrinagymama,
hívhatja-e egy vagy több félbarnasörre. Szájtátnak.*

*Nemcsak a fájás a hátán, a kemény víz
puhasárga szintje zavarja, zavarosítja,
félbarnasörhabos szájszéléig érne, ha szín-ér szánná magát,
szervezetét.*

*A nők köztudomásúlag vannak oda érte,
Fecskét tudó mások a vízből asztalához vágynak,
estére aztán ágnak dőlnek a fájdalomtól, például,
hogy kortya nem lehet övéjük,
a Fecske-hiány kéztudomásúlag köztudomásít,
Fecskét kell olvasni, és kész,
ne fűrödjetek,
menjetek ki a medencéből hozzá
kifele,
kérdézzétek, amíg lehet, mindenre válaszol színesen.*

Szepes Erika

Aki legyőzi ijesztő démonát, az időt

Fecske Csaba *Árnyúzó élet* című kötetéről

Mindnyáján az időben élünk, csak nem mindig tudatosítjuk magunkban. Akkor riadunk rá, ha felfüggeszti szakadatlan folyását, és szorítása érhet fájdalmasan vagy gyönyörtelien – ezek a pillanatok mindenképpen kiemelkednek az idő megszakítatlan áradásából.

Fecske Csaba különösen érzékeny viszonyban van az idővel, szakadatlanul érzékeli a benne-létezést, a folyamatban ugyanúgy (ez az idő *khronosz*-aspektusa az ógörög filozófia szerint), mint a kiemelt pillanatokban (ezek az ógörög *kairosz*-élmények). Mint-hogy életét ily módon teljes egységként, minden momentumában megéli, személyisége pedig kialakult, szilárd, véleményei-gondolatai mindig egy irányban hatnak, ezt az egységes időáramot nemcsak sajátként, egyediként fogja fel, de sajátként és egyediként írja is meg. Ezért lehet, hogy könyvei mintegy folytatásai egymásnak, kirajzolják azt, ami a világban téveszthetetlenül Fecske Csaba.

Mínthogy azonban az idő árad, nemcsak telik, hanem, amikor értelmes élmények töltik meg – ahogy Joó Sándor elmélkedik Lukács egy helyéről (Luk 2, 25–32.) –, múlik is, ha folyamataiban nem veszünk részt, vagy a folyamatok akaratumk ellenére történnek. A kiemelten *jó pillanatokban telik* az idő, de a kiemelten rosszak is megváltoztatják az élet menetét. Az idő *negatív múlásában* az első látható változás Fecske Csaba életében, és – minthogy mindig önazonos – verseiben is, hogy az idő mellől elmarad a tér, megszűnik a téridő egysége, s miközben az idő halad, a lehetőségeiben korlátozottá vált ember helyhez kötötten próbálja értelmezni, értékesé tenni a redukált lét pillanatait.

Fecske Csaba létszemlélete – élete öröm és tragédia között telvén – gyakran ironikus, sőt önironikus. Ezzel az öniróniával szemléli az első igazán komoly megpróbáltatását, *negatív*

kairoszát, a sztrókot és a vele járó élettér-beszűkülést, a mozgáskorlátozottságot. Önironikus verscíme is erre mutat: *Csipetnyi só a sebre*. A jelenet egy álidill képével indul:

*a Hemiplégián vasárnap van
mennybe mennek a betegek
a boldogság kibírhatatlan
egyszerre történik meg veled az életed*

De az álidill fokozatosan lelepleződik, először csak a környezet szennyezettségére felfigyeléssel, majd az eszközök megnevezésével (kerekeszékek), végül az utolsó szakasz – az elsőnek tökéletes ellentétéként – meghatározza a jelenet valódi értékét, a megcsonkított élet tragédiáját:

*különösen szép nap a vasárnap
szürke napok közt mosolygó ünnep
észre se veszed kinőtt a szárnyad
angyalok élük el előlünk életünket*

A bénaság, a testi megalázottság reménytelensége megkérdőjelezi: élet-e még ez a létezés? Fecske őszintesége a testi kínok, betegségek részletezése terén egészen egyedülálló: álom és valóság testi tüneteinek leírását ilyen szókimondóan talán még nem is olvashattuk:

*egy töről fakad álom s való
...
árnyékom csurran elébem
rám vall a sötét kis tócsa
létezésem szennyfoltja*

Az élmény rádöbben a valóságra, s a felismerés lélekölő:

*állok mint kisgyermek bután
halálom előtt életem után*

*két sóvár pillanat között
a vágy eleven húsba költözött
...
életemet előlem ki élte el*

Az élményektől elszakítottság, a mozgástól, elevenségtől megfosztottság egyre erősebbé teszi a meggyőződést, hogy valójában az életből esett ki: „mintha nélkülem telt volna életem”.

A mozgás hiánya transzfer módon kivétel a világra is:

*...beteg percek
lerongyolódott érzések a vendégeim
a szándék szülőcsatornájában rekedt
a régóta világra készülő mozdulat (az idézetek kieme-
lései tőlem – Sz. E.)*

De nemcsak a mozgás képessége vált korlátozottá, hanem a megszólalásé is: a beszéd elbizonytalanodásának kezdetét pontosan rögzíti:

*kavicsként peregnek ki szádból
a szavak a szavak nem tudnak magukról
nem tudják melyik nyár után sír a fű
...
...október után most a novembert tanulhatod*

Döbbenetes megoldást talál a beszéddel küszködés, a dadogás érzékeltetésére, a kieső szótagok hiányára: „hebeg a hőség a levegőben / sietős szavak lábnyoma”.

Stílusbravúr az is, ahogyan érzékelhetővé teszi a be nem fejezett cselekedeteket, végig nem mondott mondatokat: a sorvégeken befejezetlenül sántítanak a szavak, átlépnek a következő sor elejére, ahol egybeolvadnak a következő gondolat kezdetével, így elvarratlanok a mondatok, végük után kapkodnak a szavak:

*babonák napja pént
ekkor láttam elő*

*szörnyű rossz id
ő a versbe gyanútla
nulla-nulla volt a mérkőz
és fáztunk...*

A megváltozott tudat betegségével elárasztja a külvilág dolgait: még a jó dolgok is sérült állapotra utaló jelzőket kapnak: „a víz fölött virrasztó ég / *sebeket ejt* a hajnalon”. És rátelepül mindenre a halál: „már visszatértek hű virágaink / a *tetszhalálból* ébrednek megint”. Mindez az idő múlásának a jele, főként a környezet mindenhol látható pusztulása, a személyes tárgyak elvesztése, megszűnése, elértéktelenedése: „napok távoztát mutatják hulladékaink”.

Minden látvány, minden érzet, minden élmény egyazon következtetést sugallja: „csak az életem múlik más / nem történik semmi se”. Az idő – és az élet – múlik, mondja, de fordít egyet a mondáson: tud telni az idő, nagy fájdalmunkra, a mi élményeink nélkül is:

*eltelik az idő magával nagyon
összekuszálódnak a szálak
mely hozzád fűzött elszakadt elhagyom
magam kiveret vagyok akár az állat*

A teljes összeomlason azért van ereje felülkerekedni: valami állandót, változatlant csíhol ki az életből; a fenti, lemondó indítású vers folytatásában egy szép hasonlattal világítja meg azt a gondolatot, hogy ideje csak az embernek van, mert az Időt, a khronoszt csak az ember szubjektív eseményei, élményei tagolják:

*mennyi mindennek el kell múlnia
hogy ami van végül meglegyen
egy kőnek mindegy örökké vagy soha
nekem falánk évek zabálják fel életem*

A költő tökéletesen határolja be saját állapotát, életének éppen folyó szakaszát: „halálom előtt életem után / két sóvár pillanat között”. Természeti analógiája – olykor már személyiségének meta-

forája is – az átmeneti évszak, az ősz: „ősz lesz és én / egyre őszebb / a kíváncsi / szív merő seb”. És bár a jelenbeli őszt szinte múltként érzékeli („a tavalyi ősztől susorog a víz”), azért az őszelemény, mely oly régóta és oly intenzíven kíséri, mindig kiemelt szerepű: „ezt az őszbefúlt rétet ismerem [...] hirtelen *sebek nyílnak* szívemen”.

A betegsége nyomait élete végéig viselő költő nem roskadt össze sem a fájdalmak, sem a lélek terhei alatt: a sors megedzette és érzékennyé tette minden nyomorúság iránt. Ezért sajdul meg a szíve egy hajléktalan láttán, és látja meg benne nemcsak a nyomorúságot, hanem az ember nembeli létének megszűnését, pusztá vegetálássá redukálódását.

*penetráns bűz veri fel
a reggel nyugalmát valaki már megint
a lépcső alá szart hajléktalan
mondják a népek a házban fintorogva
én láttam is egy emberformájú lényt
gyűrött nyolonszatyorban cipeli
nyomorúságos múltját szeméből kicsüngött
a lélek a véletlen ajtórésébe szorulva szűkölt...*

Eddig a korunkra jellemző riasztó látvány. És amit a költő tesz, azt tesszük tehetetlenségünkben mindannyian: „elkaptam gyorsan a fejemet hogy időt adjak / lelkiismeretemnek a menekülésre”.

Hanyatlás, lepusztulás a teljes megszűnés előtt: a költőt minden, tisztaságát, eredeti formáját vesztő dolog, tárgy az emberi halálra emlékezteti:

*sarkig tárod az ablakot
melynek üvegére rákövült
a por és légypiszok
szürke napok ürüléke
szorgalmas esők barázdálták
kiiüresedett arcát öregember
nyöszörgésére emlékeztető hangon
nyílnak az ablakszárnyak*

És ahogy pusztul az elhagyatott ház, úgy tűnek ki az életből az eredetileg teljes, ép formájukból kiöregedett emberek:

*...látod a
részeg vaskaput és kerítést ahogy
kitartón igyekszik megszabadulni
a kopott festéktől mint lefekvéshez
készülő öregasszony a gönceitől reszkető
sovány testet látsz előtűnni dunna
hullámaiba merülő nagyanyádat...*

De nemcsak az élet felé közelítve riaszt a sötétség, hanem az emberhez nem méltó körülmények között történő születés is csak homállyal, fényteleniséggel fenyeget:

*arcába mélyesztí körmét a fagy
ahogy ott ül a dérlepte padon
koszlott göncökben szürke ég alatt
mint akit a földön hegy súlya nyom*

*mintha azon csodálkozna szegény
hová is lökte ki az anyaöl
sötétbe mit nem enyhít semmi fény*

A szerencsétlen hajléktalan sorsát a költő általános méretűvé képes tágítani azáltal, hogy költőóriásunk egész országunkra érvényesített sorát idézi: „Most tél van és csend és hó és halál”, s a következményeket is előre látja:

*a padon didergő szerencsétlen
szájából lelke fehér füstje száll
lélegzik hát él nem halt meg még nem*

Az elérhető lét alá süllyedés legalsó foka, ha az emberségtől megfosztott személy már nem is vegetál, csupán tárgyként képes a világban teret foglalni:

*hullámpapíron fekszik a padon
fölötte foltos mennyezet az ég
mint morajló gyárat hallgatom
szorgalmas horkolását gyűrt fejét*

*karján nyugtatja műanyag flakon
hever mellette félig üresen
egy embertárgy a futószalagon*

...

*és nekiront ez a rohadt világ
meghalni cél mert élni nehezebb...*

Önkínzóan gyötrelmes, mert mindnyájunkban hasonló élményt ébreszthet a halott apát felidéző emlék, amelyben keveredik az idős szülő képe a saját, megöregedett arcával: hiszen szüleinkből lettünk, az ő vonásait viseljük láthatóan vagy még rejtetten, s ha életünk időben előre halad, annak – tűrjük, nem tűrjük – fájdalmas következménye, hogy hasonlítani kezdünk hozzájuk.

*csontos kezével átölelne apám
örülök hogy visszatértél fiam
nélküled voltam igazán öreg
csontjaimra szúrva egyedül magam
kifehéredett hajjal az ember
már elsírja magát könnyen
szemem sarkában megcsillan
mint a vadvíz bátortalan könnyem*

A legbelső körön, a családon kívül is vannak életünknek részeszei, komfortzónánknak tartozékai, akik nélkül vákuumban élnénk. Ők a barátaink, s az ő távozásuk is betölthetetlen űrt hagy maga után. Ha ez egy jó barát, aki társa régi emlékeinknek, és kísérője jelen bajainknak, akkor elhúzódó betegségével egyrészt megnehezíti a búcsúzást, másrészt lehetőséget ad az elmúlt emlékek felidezésére, olyan megkapó verset érdemel, amelyet Sz. B. I. – egyébként szintén költő – kapott Fecske Csabától.

Ebben a búcsúversben a távozóban lévő öregember jelenik meg, akiben minden eltorzult, megbetegedett: „csikorognak szájában a szavak”, arca élettelenül sápadt, torkából sípoló hang tör elő, és mégis, mégis képes megosztani Fecskével a Bükk felől érkező régi szél illatát, egy pincérnő gömbölyű idomaiban való gyönyörködés emlékét – a még-élet és még-nem-halál senki földjén:

*...ahol élünk mi is lélekemésztő
hétköznapiakon penészes ünnepeken hallgattunk
mélyen hosszan de annak a csöndnek mindkét
oldalára írva volt valami szép*

Minden halál „mondhatatlan úr”. De a legmondhatatlanabb annak az állandó társnak az elvesztése, akivel a közös élet elmondhatatlan helyzeteket idézett elő, s ezekről az elmondhatatlan helyzetekről – *in statu nascendi* – a szerető férj és a fegyelmezett költő mindmáig hallgatott. Így volt férfi. Most a társ, a feleség halála után felnyíltak az elzáró gátak, utat engedtek a fájdalomnak, a bűnbánatnak, a lelkiismeret-furdalásnak – a könnyeknek. Most – így férfi. A legférfiasabb. Képes rá, hogy elemző pontossággal megkeresse azokat a pillanatok, amelyek egy kapcsolat szétesését előre jelzik:

*az éjszakád vagyok
vihar előtti holdtalan hideg
eltévedsz bennem
megbotlasz szétszóródott
dolgaimban kemény mondatokba
ütközöl idegen érzésekbe...*

Tudja, hogy a legrosszabb, ami két ember kapcsolatában beállhat, a közömbösség, a se veled-se nélküled állapot végállomása:

*kevés vagy örömhöz szenvedéshez
se pengéje se nyele nem vagy a késnek
köztünk szavakkal aláaknázott némaság*

Szerelem múltán nagyon kemény tud lenni a költő, kemény a tényleírás is, de még keményebb az ítélete:

*elfelejtettél élni
mások élték el előled
életed nem fűz át az idő
tűfokán a szerelem hogy
hozzáölsön az embernek
való világhoz
...szenvedj
nem érdemled meg a halálodat*

De bármennyire elromlott is a közös élet, a másik élete megszűnésének veszélye más megvilágításba helyezi az elmúltakat; az elvesztés lehetősége felkelti a félelmet:

*...diszharmonikus
a mozgása ami nem sok jót sejtet
...
maradna még de mint lábosból a tej
kifut az időből hirtelen
nem lesz hol meglenni hely*

A tragédia nem akkor történik, amikor valaki meghal, hanem már akkor elkezdődik, amikor valaki elveszíti hajdani énjét, személyiségének megkülönböztető vonásait – amikor egyéniséggel rendelkező emberből egyre redukáltabban létező élőlénné válik. Amikor az együttlét helyszíne nem az otthon, nem a rét, nem az erdő, hanem a kórház; amikor a beszélgetés helyett hiábavaló kérdésekre hasztalan hazugságokkal felelnek:

*mit gondolsz meggyógyulok én még valaha
ebben az életben kérdezted egyszer
ritka tiszta pillanataid egyikében
...
...persze hogy*

*meggyógyulsz mondtam az ellenkezőjét annak
amit az orvosok által hitelesítve tudtam de
nem akartam lemeszárolni a reményt...*

A kórház, ahol azonnal működni kezd az az ősi ösztön, amivel állatlétünk óta tájékozódunk: amikor a szaglás mutat irányt a legbiztosabban a várható valóság felé:

*először a szag köszön rád
az elhasználódott testek szaga
a reménytelenség lehelete
talpra állsz-e még kérdeztem*

...

*...maga még azt akarja
hogy talpra álljon*

...

behorpadt tested mögött hiába kerestelek már

És a borzalmak leírása után egy végső, gyönyörű mondatot ajándékoz a szavak szépségét és igazságtartalmát felfogni már nem tudó társnak: „szélvédőre tapadt falevélként hoztam el utolsó arcodat”. Nem állt talpra. Utolsó arc maradt.

És megkezdődnek a magány különféle stációi: az éjszakai rémlátomások; az esztelen és hiábavaló vágyakozások: „mintha szuszogásodat hallanám / mellettem az ágyban de csak a semmit maroklászom”. És ő, a kiemelt pillanatokat kiemeltségüknek megfelelő odaadással megélt költő átértékeli egész korábbi időfelfogását, és megszakítatlanná, kiemelkedések nélkülivé tenné az időt:

*rettegve várom hogy egyik perc utolérje
a másikat nehogy itt maradjak
idő nélkül a gyűrött lepedőn egyedül*

A magány talán leggyötrőbb élménye az okkal, ok nélkül fel-törő önvád, a túlélő büntudata, a valamikor biztosan elkövetett valamilyen bűn felszínre gyötrése:

*mindig állt közöttünk valaki valóságos vagy elképzelt
vetélytárs szegénykém nem vetted észre
hogy végül minden nő te lettél*

...

*sérült lélek voltál és én nem
tudtalak meggyógyítani elszalasztottam az életedet
mea culpa mea maxima culpa*

Gyógyír-e a felejtés? Nem, mert felejtés nincs. Megbocsátani lehet, de felejtetni nem, hiszen az emlékezés az emberi agy kivételes adománya: segítségével megtöbbszörözhető az átélt élmény, akár a legértékesebb kairosz-pillanat is. Fecske Csaba kivételes pontossággal emlékszik vissza kairosz-pillanataira („az elmédbe lyukat éget- / nek morcos kis semmiségek”); s mivel tudjuk, hogy a kairosz-pillanat rossz, tragikus is lehet, a költő ilyenkor csak reménykedik a felejtésben: „önmagamat engesztelve vigasztalva / a remélhető feledés kezdetén...” De az, aki nem tud felejtetni, megbocsátani sem tud, csak képzeletben átengedheti a tudatát már elveszített társának:

*te pedig bocsásd meg
a Teremtőnek szenvedéseidet mert neki
én már nem tudok*

Fecske Csaba nem felejt – tudatosan nem akar felejtetni. Emlekeiben él, mert az emlékek hordozzák az életét. És megkülönböztetett figyelemmel emeli ki a múltból az örömteli kairosz-pillanatokot, hiszen az emlékezés által újraélve felfokozódhat a ritka örömélmény:

*amikor emlékké válik
ez is még szebb lesz
ha véletlenül hozzá-
koccan szívedhez
fájdalmas gyönyör
fényében újra látod
és úgy érzed hogy*

*tudod ezt a világot
az idő sötét
bugyrából felhozod
amit féltő vágyak
rejtettek el ott...*

A viszontlátás már csak az emlékek útján lehetséges, de a volt intenzív kapcsolat megteremtheti azt az állapotot is, amely a végső megnyugvás felé vezet:

*megjöttél ma is
mint mindennap
...
a sors váratlan és talán
meg sem érdemelt ajándéka ez
feloldozó kegyelem
hamvas öröm látom évek rongálta
egykor szép arcodat vadvízként
megcsillanó szemedet
...
bocsáss meg én
élve felejtettelek élősködöm rajtad
mint tapló a fán*

Egy természeti kép is felidézheti a legszemélyesebb emlékeket, amelyek egyszerre fájdalmasak és örömteliek. A költő ki is mondja az emlék lényegét: „tovaiszkozó pillanat”, de ez az időből kiragadott röpke esemény egyszerre a múlt, a jelen és a jövő:

*a földön szétszórt lábnyomok
égen a dagadt képű hold
olyan **szép ez** hogy **fájni fog**
súgja hang ne várj **ennyi volt** (az igeidőket emeltem ki – Sz. E.)*

Fecske Csaba mai költő, tisztában van a korszerű költészet igényeivel, eszköztárával. Nem hiányozhatnak hát műveiből

azok az intertextusok, amelyeket nem öncélúan illeszt a szavak közé, hanem általuk szövi bele magát a modern irodalomba, vesz részt annak áramlataiban. A Vörösmarty-idézetet már láttuk, intertextusba hozza Kunderát is: „a lét elviselhetetlen könnyűsége”; József Attilát: „hallgat a felszín és a mély”, „úgy érzed a szíved fölötted vacog” és „Istenem ha nem vagy is én nagyon szeretlek”; az „egyszerre vagy szent és eretnek” még az *Eratóra* és az *Amor sanctus*ra is célozhat; „a ló meghal a madarak nem” Kassák variált versbeidézése; s az értelmezés számára a legnehezebben megnyíló utalás – pedig a nevet még ki is mondja –, Pilinszkyé („ó drága Pilinszky”), de az idézet nem szó szerinti, hanem csak a látvány rokon: „a lecsúszott takaró alól elősárgállott / pelenkába csomagolt csontsovány tested”. Pilinszknél:

*Akár egy gyönyörű egészt,
mint egy siralmas töredéket,
nézlek, elnézlek,
oldalvást, föltről –
lefele,
rongyaidban és kitakarva.*

Fecske mai költői eszközökkel átítatott versnyelve olyan, ritkán olvasott költőket is intertextusba hoz, mint Dienes Eszter, Ladányi Mihály szerelme és élettársa, aki a költő halála után mintegy folytatta annak életművét. Tehetséges ember volt, eleven Ladányi Mihályt volt képes elénk állítani. Vágáns-vagabund szerelmét így jellemzi: „Lábadhoz nőttek az utak” és: „Nélküled, ki semmi partokon kószált, / és simuló, ribanc utakat hágott laposra”. Mit őriz ebből Fecske Csaba?

*lábamra tekeredett utakról
célomig nem érek el*

Fecske Csaba mai költő. Tudja, hogy a modern költészet modern eszközökkel él: az interpunkció hiányával, az *enjambement* következetes alkalmazásával, a nagybetűk elhagyásával. Mégsem

csak a modernitás elérésére szolgálnak nála ezek az eszközök, hanem létrehoznak egy, mintegy lélegzetvétel nélküli belső monológot, a lélek megszakítatlan megszólalását, sóhajtását – és nemcsak egy-egy versen belül, hanem ebből a belső kényszerből feltörő vallomásosságra épül az egész kötet. Az első versben így biztatja magát: „ugorj át egyik érzésből a másikba”, s a versek sorozatán át eljut az utolsó vers kétségbeesett kérdéséig: „mire megyek most már magammal”. De eközben a gyötrelmes vándorlás – gyakran fájó sántítás – közben a kétségbeesésen minduntalan felülkerekedik a szépség, a költői képek szépsége és meglepetés-szerű váratlansága: Fecske Csabának egyetlen ismerős, valahol már olvasott képe nincsen. Nem igényelnek kommentárt, egyediségükben is önmagukat értelmezik. Alteregőül meghökkentően – de voltaképpen igen találóan – hontalan, beteg kismadarat választ:

*én cinke sehol sem lakom
testemhez forrasztva szárnyam*

...
levedlett bőrömhöz nincs közöm

Az elvont idő megszemélyesítése: „macskaként dorombol a múlt”; a növény is embermódra viselkedik ebben az antropomorf természetszemléletben: „nyakukba kapják árnyukat a fák”.

Egy József Attila ihlette vers utolsó strófájának négy sorában négy megszemélyesítés: egy *égitest*, egy *földdarab*, az *elvont idő* és egy *hang* kapnak emberi cselekvéseket, s az utolsó sorban még egy meglepő, József Attilához méltó metafora is feltűnik:

*Komor felhők közül kukucskál a hold,
meglapul riadtan a rét.*

Betakarózik már minden, ami volt.

Fütyü döfi át a csönd szívét. (a csönd szívét a metafora – Sz. E.)

(Ez egyébként az egyik kivétel a versek között, amelyben interpunkciók, nagybetűk és sortagolás is van, hiszen mintája egy Jó-

zsef Attila-költemény. *A kiseded* című másik kivétel szintén József Attila hatását mutatja: a *Betlehemi királyok* kedves, mosolygós hangvétele ihlette, ezért formája is hasonló.)

Fecske Csaba jó költő, minden rendelkezésére álló költői eszközt használ. Hangfestéssel él: a metsző hideget süvítő h hangokkal jeleníti meg: „vihar előtti holdtalan hideg”. Az ambivalens léthelyzetekben létezés adekvát kifejezése az *oximoron*: „hiányával van jelen a nap”. Az önironikus jelenetben a Hemiplégián a kerekesszékek nem a KRESZ szerint közlekednek, hanem mindnyájan ferdén, sántán, csikorogva – *kancsallá* válik hát a rím is:

itt nincs se madár se zebra

...

csak csipetnyi sót szór Isten a sebre

A költő mesterségbeli tudásának e valóban mesteri példái után hadd idézzem még egyszer az egész kötet talán legszebb képét: „szélvédőre tapadt falevélként hoztam el utolsó arcodat”.

A költő kétsoros rövid utóhanggal így búcsúzik:

*volna még itt annyi minden
hát hogy mehetnék el innen*

Nem megy el, nem is mehet. Küldetése van: két irányban is. Egyrészt le kellett győznie a sokszorosán rátörő, fenyegető időt: haladékot kapott, éppen küldetése teljesítésére. A küldetése pedig az Élet megőrzése, megtartása – az Idő korlátozó intése ellenére –, a fenyegető *árnyak elűzése*, de nem öncélúan, nem a pusztta továbbélésért. Hanem az *alkotás* folytatásáért, a *nyomot hagyni* weöresi örökségének és intésének beteljesítéséért. Mert aki *teremt* – és a költészet is teremtés –, az nyomot hagy. A fenyegető Időt a Teremtés tudja csak legyőzni.

Némethi Lajos

Árnyak és halál - a halál árnyékában

Fecske Csabáról és *Árnyűző élet*
című kötetéről

Olvasólámpám fejem búbját vetíti fehér lapokra. Árnyékként követem Fecske Csaba eddigi utolsó kötetének sorait. A borítón arannyal a cím: *Árnyűző élet*, alatta egy félfau, ágaskodó, horpaszós kecskével, ez utóbbi szájában egy leveles ággal... Mindőjük arany kontúrokkal, a barát, néhai Feledy Gyula mester, Kossuth-díjas grafikus-és festőművész keze nyomán.

*

Névjegyként: lássuk, milyen ember a – Pegazus jótekonny segítségével nélkül is – szárnyain fellegekbe emelkedő, a Hold, a Nap vagy éppen a csillagok meghódítására kész, olykor pedig (mert ő is csak ember) szárnyaszegett költő.

„Én azon szerencsétlen lelkialkatú emberek közé tartozom, akik számára szinte csak a múlt van, csak az van, ami volt, amit az emlékezet látvája megőrzött, akik képtelenek a jelen pillanat virágát letépni és élvezni, életüket igazán csak emlékeikben képesek megélni, feldolgozni. Prousti lelkialkatúnak nevezném az illet. Majd minden versem az eltűnt idő nyomában életérzés lenyomata.”

Húsz évvel ezelőtt íródtak a fenti sorok, amelyeket hol megcáfolnak, hol megerősítenek a költő azóta keletkezett művei. Időközben ugyanis megjelent újabb harminc könyve, Pro Literatura-, majd 2008-ban József Attila-díja, 2020-ban pedig Utassy József-díja elég erős „szakmai” pecsét eddigi életművére, mely már szakdolgozat témájául is szolgált. Beérkezett. Ma már nem állíthatja magáról (mint egykor), hogy afféle „nemecek”

mindenféle hadseregben. Tiszt lett, bár nem olyan harcos, mint például az őt szeretettel üdvözlő Utassy, de nem is akármilyen rangú költő a magyar irodalmi kánonban. No meg a közéletben: szülőfalujának, Szögligetnek díszpolgára, Miskolc város Pro Urbe-díjasa, mi több: köztiszteletnek, közmegebecsülésnek örvendő, népszerű, szerethető ember.

*

Fecske Csaba nem valamely bölcsészkar akolmelegében vált művelt, sokoldalú-sokszínű költővé. Szívós munkával magamagát tette azzá. Míves képalkotó mesterévé gondolatnak, szónak, formának, tartalomnak.

Már korán megfogalmazott költői „programja” szerint (nevezük inkább hitvallásnak vagy szerényebben önmeghatározásnak) csak legjobb hajlamait kívánja követni, nem valamiféle doktrínát. Fogékony az újra, játékos kedve (főleg, de nemcsak gyermekverseiben), nyelvi és intellektuális humora kiapadhatatlan, technikai eszköztára meglepetésekkel teli. Mindezek ellenére vagy mellett – általa deklaráltan is – az ún. tradicionális költészet művelője. Többszörösen élő költő. A megyei, miskolci kulturális rendezvényeken, médiumokban rendszeresen jelenlévő, olvasható, mondható, érthető, megzenésíthető, énekelhető. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy dekóderünket nyugodtan sutba dobhatjuk. Sőt...

Az etikum és esztétikum egységének jegyében, mondjuk így: természetes gyógymóddal, nem erőszakos sebészkéssel kíván segíteni az egyelőre – minden eddig ismert eszközzel – gyógyíthatatlannak tűnő világunkon. Közéleti versei szinte kizárólag a társadalom peremére szorult esetek melletti kiállásra fókuszálnak. A filozófiát többre tartja a napi politikánál... Véleménye van, de nem konfliktuskereső alkat. E tekintetben kivétel csupán: az irodalommal, az alkotással kapcsolatos etikai-esztétikai kérdésekben nemigen ismer kompromisszumot.

Jószolgálati békekövet. Közvetítő a különböző műhelyek, csoportok, civil közösségek, híd a nemzedékek között. Személye harmónia- és egyensúlyteremtő. Aranyfedezete: eddigi életműve,

végtelen humanizmusa, el nem titkolt esendősége, sőt gyarlósága, a többször is tetemre hívott és perelt Istentől örökölt emberarca.

Fecske Csaba eddigi, egyszerre klasszikus és korszerű, széles skálájú, gazdag életműve alkalmas arra, hogy a bölcsőtől (olvasd gyermekverseit!) a sírig (lásd árnyverseit!) elkísérjen bennünket.

*

Fecske Csaba a szépség, a szabadság, az élet szerelmese, ám ez a vidám, játékos ember nem csupán az oly színes árnyékvilág, de az emlékezetéből felszálló, sejtelmesen lebegő, testtelen-testetlen-nesztelen árnyékok, árnyalakok, szellemek és a halál gazdag képi világú meg- és felidézője, avatott ábrázolója is.

Gyakran használt szava az *árny* (lám, implicite akkor is, mikor szintén gyakran *szárnyakról* ír). A majd tíz év előtti – 65 éves korában megjelent – összegző kötetében (*Árnyas kertben*) a múlt emlékei, szublimálódott és emlékezetté nemesült (árny)képei mives keretbe foglalva jelennek meg, igen érzékletesen, az örök otthon: a szülőföld alakjainak, színtereinek („ahová a történelem sose jut el”) felidézésével. A gyermekkor számára mind a mai napig olyan kincsesháza, ahová naponta leszáll, hogy felhozza és bemutassa számunkra nemesebbénél nemesebb ásványait, drágaköveit. Amikor hasonlatokba menekül az ember, önkéntelenül felbukkan Thomas Mann *József és testvérei* című művének nyitómondata: „Mélységes mély a múltnak kútja.” Ennek a kútnak a kávéján ül szerzőnk... Ha pedig éppen nem lefelé néz, akkor (kozmosz méreteiben gondolkodva) Mihail Eminescu juttathatja eszünkbe (Dsida Jenő segítségével): „A csillagkép, mely régen holt, / Lassan suhan az égre; / Amíg nem látta senki: volt, / Ma látjuk már: de vége. / Épp így: ha béna és süket / És éjbe hullt a vágyunk, / A holt szerelmek fényüket / Még küldözik utánunk.” S nemcsak a szerelmek... A szülők, nagyszülők, barátok, a társadalomból de facto kiszorult-kitaszított, jobb sorsra érdemes, körötte árnyként lebegő lelkek.

Ha nagyon korszerűek vágyunk lenni, akkor a ma ismét divatba jött kvantummechanikai megközelítések révén az ún. fekete lyukak (leánykori nevükön: sötét csillagok) újabb és újabb tulaj-

donságai alapján egy érdekes kép tárulhat elénk: Fecske Csaba a saját csillag- és múltzabáló, külön bejáratú „fekete lyukának” eseményhorizontján (lábát a semmibe lógatva, mint egykor az ökrös szekérről) ül, és gondosan formáztatja az elsüllyedt múlt vissza-párolgó (lásd: Hawking-sugárzás) emlékeinek nanorészecskéit. Az „idő kávéján áthajolva” néz „a halál tükrébe”, és az „idő sötét bugyraiból” felhossa „amit féltő vágyak rejtettek el ott”.

*

Előttünk a kötet: *Árnyűző élet*. Azt eddig is tudtuk, hogy szerzőnk szívesen „tematizál”, hiszen ennek jegyében jelentek meg például a *Szárnyak, gyökerek, Szárnyaim nőnének, Akinek arcát viselem* című munkái. Ez történt „árnyügyben” is.

Kérdezhetnénk: nem volt elég az *Árnyas kertben* nagy összegzése? Nem lehetett, mert új és új fájdalmak rázták meg és fel, készítették újabb számvetésre a 65–70-be hajlóan már „őszikéző” („bocsásson meg drága Arany János úr / olykor az ember úgy elaranyjánosul”) költőt.

Az *Árnyűző élet* versei formálisan sorba vagy (oldalpárok esetében) egymás mellé párhuzamosan vagy keresztbe bekötött két-dimenziós gondolatelemei együttesen immár kilépnek a térbe. A költő már nem „leprélt virágok kertésze”. Ha a fő témakörök (tér-idő-elmúlás-emlék-fény-árnyék-halál-isten-csönd) mentén az egyes verseket egyetlen halmazként kezeljük, akkor egy, a jellemző ön hasonlóság, de mégis másság révén szigorú paraméterek alapján le nem írható (ám jól érzékelhető), a téridőben sejtelmesen burjánzó, fraktálszerű kép bontakozik ki előttünk. Hol az „árnyékával pecsételi le a napot”, hol kinéz az ablakon, s „alatta macskaként dorombol a múlt”, hol a halálszagú időben „csak az életem múlik más nem történik semmi se”, vagy éppen a „fénypárazmában táncoló porszemek / mindent ami volt most visszaszeretek / óvatos félelem szorongat / a múlt orvul jelenemre tör / az emlékezés talmi gyönyöre gyötör” érzések kavarnak hősünk világában.

Magánuniverzumában „minden üzenetet elnyel a feneketlen idő”, „felkel a nap lemegy a nap / nem lépheted át saját árnyéko-

dat”. S mások, jobb esetben „angyalok élnek el előlünk életünket”, vagy „falánk évek zabálják fel”. Istenkeresőként várva választ az „életemet előlem ki élte el” kérdésre, a Teremtővel ambivalens viszonyban: „Istenem ha nem vagy is én nagyon szeretlek.” A gondolat fraktálvoltát és hatását a szerkesztés (az egyes versek többvariációs egymáshoz illesztése) határozza meg.

Az olvasóban kialakult érzést a központozás hiánya és a tudatos vagy véletlenszerű, gyakori szövegáthajlások következtében megszülető esetleges többértelműség is elősegíti, fokozza. A fejünkben pixilláló videoklipben az egyes árnyak tob(o)zódnak: vissza-visszatérnek, megismétlődnek, csavarodnak, ölelkeznek, egymásba kapaszkodnak... éles határvonalak nélkül, füstfelhőként vagy ködfátyolként lebegve. Sokszor nem is képelemként, hanem egy szublimációs folyamat szinergikus (ebben az értelemben: egymást erősítő) absztrakciójaként.

*

A kötet első kétharmada (*Csak életem múlik*) általánosságban és néhány konkrét élmény-esemény-tapasztalat révén is – a nagymama, nagypapa emlékezete, különösen pedig a költő jóbarát (drága barátunk) Szabó Bogár Imre megidézése – érzelmi, hangulati megalapozása a záró fő ciklusnak (*Síron túl*), amely az összeállítás kristálymagja.

Mi tehet az ember, ha költő, a szeretett hitves haldoklása alatt és halála után?

Verset ír. Próbálja kimondani a kimondhatatlant, s ha némelyikük „nagyon költő” akar lenni, akkor „témaként” kezeli a valós személyes tragédiát. A szenvedő alkotó művi pózába vágja magát, nagyon művészi művet kíván alkotni, olvasói könnyekre vadászva – hatásosan vezekel, közben szenved, modorossá válik, pátoszosan meghatódik magától, végül csupán művirágok születnek tolla nyomán. Előfordul(t) ez még a legnagyobbakkal is (engedjék meg, hogy – útjelző nélkül – az izgalmas kutatást önökre bízjam), de nem a mi szerzőnkkal. A formaművész Fecske Csaba ezúttal a legegyszerűbb, legtisztább és legtisztességesebb módon

mutatja be egy tragikus út állomásait, viharos tengerként hullámzó magánérzeteit. Szinte eszköztelenül, naturalisan, csontig hatoló kegyetlen őszinteséggel... Pengeélesen, koponyánk falába fúrva, agyunkba tolva.

Tudósít és gyón... A legbensőbbéről... Arról is, amiről csak ők ketten... Kizárólag. Ami ma már egyoldalú titok... Az élő sajátja. Aki most kimondja a kimondhatót, sejteti a kimondhatatlant. Ami nem tartozik ránk, maradjon sugallat csupán.

Máskor sem javallom, de most különösen ne azt firtassuk, hogy némely rejtelmes sorában „vajon mire gondolhatott a költő”. Csendben, magunkban és magunkat dekódoljuk. S ha gondolatainkat (nagy önfegyelemmel) képesek leszünk kordában tartani, saját (nagyon nem kívánt) rejtett titkainkra is rábukkanhatunk. Fájni fog, de nagyon!

Bevezetőként Vass István hangja fogad: „Az tudja, mi a test, aki árnyat ölel”, majd következnek a...

Lehet-e „kommentárt” fűzni az alább kiszemelgetett sorokhoz? Hiszem: nem, vagy csak nagyon nehezen... De miért is kéne?

Utolsó arc: „először a szag köszön rád / az elhasználódott testnek szaga / a reménytelenség lehelete...”; „...szélvédőre tapadt falevélként hoztam el utolsó arcodat”;

Végérvényesen: „...most már végérvényesen nyugodj békében / és hagyjál békén végre engem is”;

Mea culpa: „...szegénykém nem vetted észre hogy végül minden nő te lettél”; „én nem tudtalak meggyógyítani elszalasztottam az életedet / mea culpa mea maxima culpa”;

Csillagszámláló: „időbe telt, míg ráéisméltem, hogy nem jöhetsz / én csak élve felejtettelek”;

A hazudság igazsága: „mit gondolsz meggyógyulok én még valaha / ebben az életben kérdezted egyszer...”; „...hazudtam szemérmetlenül igazam tudatában...”;

Megbocsátás: „... te pedig megbocsátod a Teremtőnek mert neki / én már nem tudok”;

Mosoly: „... jövők ha esik ha fúj mindennapi örömöd / reményében és kapom helyette / mindennapi halálodat...”;

Az utolsó látogatás: „ne ijedjen meg mondta az ügyeletes nővér...”; „... de te néma voltál már / mint a hirtelen kikapcsolt porszívó a folyosón”;

Egy év: „... minden bizonnyal társbérlőd leszek / már lepengettük a foglalatot – 400000 – / ennyiből akár élni is lehetne...”;

Ágyad mellett: „... az utolsó szót elvitte egy arrogáns angyal – / a megborzongó pillanat / mint kutya a vizet rázott le magáról / hűgyszagú ágyad mellett”;

Tapló a fán: „megjöttél ma is / mint mindennap / kérés nélkül de nem ellenemre...”; „bocsáss meg én / élve felejtettelek élősködöm rajtad / mint tapló a fán;

Mire megyek: „... szállaként sajogsz / kibújsz minden monda-tomból / ... mire megyek most már magammal”.

*

Bocsásson meg olvasóm, sokkolni nem volt kedvem. Bizony, pontos versek ezek az „alkonyatról” (Radnóti nyomán), még pontosabban a halálról. Halálpontosan...

Semmi sem örök; ezekkel a versekkel költőnk sokszorosan felülírta a 30 évvel ezelőtti, saját, súlyos betegsége után közölt *Zárójelentés* című versének önironikus sorát: „Istenem, mennyivel könnyebb elviselni mások szenvedéseit!” Madáchi gondolat a kötet legvégén: „volna még itt annyi minden / hát hogy mehetnék el innen”. Ez a küzdés és bízva bízás parancsa. Maradni, élni, tenni kell! Folytatni dolgainkat...

Ezeket a verseket Fecske Csaba minden eddiginél jobban „élve élte”. Úgy, ahogyan Utassy József írja: „...mert a verset nem írják, a verset élve élik, és ezért időtlenül a szó – és fénylik, fénylik, fénylik”. Mint az örök világosság – teszem hozzá fájdalommal, gyáván, teli félelemmel, saját, sajgó életem okán is.

„Megjártam a poklot, de nem kárhoztam el”

Laik Eszter beszélgetése Fecske Csabával

Fecske Csaba költészete éppolyan sokoldalú, mint ő maga. A népies lírától az avantgárdon át a posztmodernig olvas és ismer szinte mindent a magyar irodalomból. A költészet mellett a barátságok éltetik, nemcsak Miskolcon, de ország-szerte nagyon sokan ismerik, olvassák. 1990-ben az élet „bepróbálkozott”, hogy kettőtörje pályáját és őt magát – ám a sors nem tudta: ezt a költőt keményebb fából faragták annál, hogy feladja...

– Ha nem bánod, Csaba, egy személyes kis emléikkel kezdeném. Sok-sok évvel ezelőtt volt alkalmam meglátogatni miskolci otthonodban, akkor még feleséged, Marika is köztünk volt. Az a miskolci lakás csak kívülről látszott egyszerű, társasházi otthonnak, belülről igazi kis „irodalmi fészeknek” tűnt: rengeteg folyóirat, könyv vett körül benneteket, na meg rengeteg történet. Most is ott laksz még? Nem változott a hely otthonossága, sokan megfordulnak nálad?

– Emlékszem arra a találkozásunkra, kedves emlék máig is. Barátnőddel látogattál meg, Miskolcon a Tiszai pályaudvaron vártalak egy szép, napsütéses délelőttön. A buszmegállóban pedig a feleségem fogadott bennünket kis virágcsokorral. Hazafelé menet bekukkantottunk a sarki sörözőbe. Ez egy nagyon kicsi hely, úgy szoktuk mondani, ha két ember bemegy, háromnak ki kell jönnie. Amikor a játékautomatákat elvitték, a felszabadult helyre a tulaj berakott egy kis asztalkát nekem, ahol írhattam, ol-

vashattam. Meg is verseltem a helyet *A sarki söröző* címmel. Egy pici részlet belőle: „Ági s Kata szemében látom / magam, a férfi tükre a nő / legjobb hely ezen a világon/ a sarki söröző.” A helyén ma már kis vegyesbolt működik.

Úgy beszélgettünk órákon át, mintha régóta ismernénk egymást, és legalább hetente találkoznánk. Elhívtam Serfőző Simon költő barátomat is, akit te régebből ismertél. Azóta feleségem, Marika már nincs velünk. 2018. március 11-én negyed háromkor hagyott itt, többéves kegyetlen betegség után. „Negyed három már nem a tegnapi nap / de még nem is a mai az idő senkiföldjén / bolyongtál magadra hagyatva a semminél / nyomasztóbb gazdátlan sötétben” – írtam *Negyed három* című versemben. A halála után elég rossz állapotba kerültem, pár hónap egyedüllét után a lányoméknak magukhoz vettek. A miskolci lakásban most az unokám él a feleségével, de hamarosan elköltözik onnét. A lakás sorsa egyelőre bizonytalan, én szeretném, ha családon belül maradna. 1978-tól éltünk ott, megszerettük a környéket, a csendes, árnyas Gesztenyés utcát. A könyveimet szülőfalumnak szeretném ajándékozni, de Szögligeten jelenleg nincs könyvtár. Az évtizedeken át felhalmozódott, nagyszámú folyóiratot felajánlottam a Herman Ottó Múzeumnak, az irodalomtörténeti részleg befogadta, jó helyen tudom náluk.

Két éve Arnóton élek a lányomékkal egy szép, tornácos házban a falu végén, a ház előtt patak folydogál, a közelben egy rét, ahol mindenféle állatok megfordulnak, nyulak, őzek, éjjel rókát is lehet látni. A patakban vadkacsák. Benne élek a természetben, ott is nőttem fel egy kis hegyi faluban az Észak-borsodi Karsztvidéken. Szeretek itt lenni, szeretet vesz körül, sokat dolgozom, mi más is tehetnék... Néha-néha bemegyek Miskolcra egy-egy kulturális rendezvényre. A barátok mindig szívesen látott vendégek, ahogy fel is idézted, miskolci lakásunkban is sokan megfordultak: vidéki barátaim, ismerőseim nálunk szálltak meg éjszakára, feleségem szívesen gondoskodott róluk.

– *Szögliget, a szülőfölded számos versedben megjelenik, s magad afféle „huszadik századi Anteusz”-ként emlegetve azt írod:*

„erőmet vissza e földtől nyerem”. Hogyan telt itt a fiatalságod, és mikor jöttél el ebből a csodaszép kis borsodi községből?

– Kisiskolásként, amikor apámmal a határnál jártunk – Szögliget a mai szlovák határon fekszik, nekünk meg volt egy darabka erdők –, csodálkoztam, hogy ilyen a határ. Azt hittem, piros csík jelöli a földön, mint a térképen. Gondoltam, akár át is léphetek abba az idegen országba. Ugráltam is át a képzeletbeli vörös csíkon: na, most itthon vagyok, most meg idegenben, ahol ugyanúgy nőtt a fű, ugyanúgy zúgtak aombok. Sőt, amikor már nagyobbacska fiúként a tehenünket legeltettem, és az átlegelte magát a legközelebbi faluig, ott is ugyanolyan emberekkel találkoztam, mint amilyenek mi vagyunk. Semmi furcsa nem volt bennük, ráadásul még magyarul is beszéltek. Nem értettem az egészet: hogyhogy közeli rokonainkhoz csak útlevéllal és hatalmas kerülővel lehet eljutni? Anyai nagymamám a határon túlról származott, persze amikor nagyapám feleségül vette, még magyarországi magyar volt. A rokonaink közül ma már jobbra csak az idősebbek beszélnek magyarul. Amikor kicsi voltam, mindig a titokzatos, nyüzsgő városba vágytam, aztán, mire középiskolába kerültem, már folyton hazamentem volna, a várost nézve is Szögligetet láttam. Elmentem a Tiszai pályaudvarra, és ismerősöket kerestem, hogy üzenjek velük. Szóval, már kezdetől igen erős volt kötődésem a szülőfalumhoz. Ma is folyton hazavágyom, de már azt is tudom, hogy nem tudnék ott élni, valójában gyermekkorom falujába vágyom vissza. Régi ismerőseim közül sokan a temetőbe költöztek, egyre kevesebb embert ismerek. Szüleim halála óta végképp kevésbé utazom haza, jobbra a temetőbe megyek ki, vagy az iskolába rendhagyó irodalomórát tartani, ahol szívesen látott vendég vagyok. Néhány éve a falu díszpolgára lettem, nagy öröm volt.

Amivel rendelkezem: erkölcs, szokás, szívósság, nyelv, mindezt ebből a faluból hozok. Azt hiszem, én még mindig szerelmes vagyok a szülőfalumba. Nemrégiben Szerencsen léptem fel néhány költőtársammal, Szögligetről akartam mondani pár mondatot, de ahogy kimondtam a nevét, elérzékenyültem. Rös-

telltem a dolgot, de azzal vigasztaltak, hogy így hitelesítettem a mondandómat.

– *Ez a szeretett környezet adta az ihletet az íráshoz is? A családdobban, a felmenőid között volt esetleg tollforgató? Biztattak az olvasásra?*

– A versírói hajlam nagyon korán kicsírázott bennem, mihelyt megtanultam írni-olvasni. Az iskolában tanult dalok szövegei inspiráltak legelőször, szerettem volna olyan szépeket létrehozni én is. Rajzfüzetbe írtam ezeket, fekvő téglalap alakú füzet volt, a lapjai sprődek, nem tudom, miért pont ilyenekbe írtam. Aztán tehénlegeltetés közben már dallammal születtek bennem a szövegek – hogy milyen dalok voltak ezek, a Kedves nevű tehenünk tudna mesélni róla, hacsak nem volt botfülű szegény. Tudomásom szerint felmenőim között nem volt költői hajlamú ember. Egyik unokanővérem verselgetett még. Ő már gimnazista volt, amikor én még csak alsós, és azon versenyeztünk, kinek van több verse. Tudomásom szerint Valika fel is hagyott a versírással, de megmaradt lelkes Fecske Csaba-versolvasónak.

Még kisiskolás voltam, amikor elküldtem verseimet Weöres Sándornak. A címét a Szabad Föld szerkesztőségétől kaptam meg, ahol akkoriban a költőnek sok verse jelent meg. Nagy örömmre válaszolt is, dicsérte zsenyéimet. Hogy pedagógiai megfontolásból, vagy valóban úgy érezte, sose tudom meg. Mindenesetre nagyon inspirált. Ezután bátorkodtam verset küldeni a Szabad Földnek is, ahol aztán meg is jelent *A madárijesztő dala* című versikém tizennégy évesen. Ez volt a kezdet.

A könyveket is hamar megszerettem, ez édesanyámnak köszönhető. Nem túlzás azt állítani, hogy falta a könyveket, nekünk pedig hangosan felolvasott. *A Tamás bátya kunyhójára* emlékszem, és Jókaitól *A lőcsei fehér asszonyra*. A legelső könyv, amit már magam olvastam, Tatay Sándor *Kinizsi Pál* című regénye volt. Aztán jött az *Egri csillagok*, amit azóta négyszer is elolvastam. Gyerekkorom kedves írói, Verne és Cooper elementáris erővel hatottak rám, libabőrös voltam a gyönyörűségtől. A könyveket érdekes módon már akkor megszerettem, amikor még nem

is tudtam olvasni. Már egész korán jártam könyvtárba, én vittem haza a könyveket édesanyámnak, Feri, a könyvtáros ismerte az ízlését. Engem pedig elbűvöltek a betűk, olyan érdeklődéssel bámulhattam őket, mint a tudósok az egyiptomi hieroglifákat. Az „a” és a „g” voltak a kedvenceim.

– *Azért is firtattam a gyermekkorodat, mert kevés kortárs költőnk van, akinek ilyen szervesen képezné az életműve részét a gyermekköltészet. Te nemcsak „kirándulsz” ebbe a műfajba, hanem – a weöresi értelemben – teljességgel komolyan veszed. Tehát amikor azt írod, „elkolompolnak az évek / egyszer én is felnőtt leszek / mint ősszel a költöző madár / ki tudja hová elmegyek // fölérem a kilincset nagy leszek / te akkor már kicsikét öreg / hajad fehér a szemed kék / mint a megrepedt üveg”, ebben semmi gyermekdedség nincsen, épp ellenkezőleg. Mondhatjuk, hogy egyszerre él benned az az egykori gyermek és a megöszült felnőtt?*

– Igen, határozottan igen! Az idézett versrészlet valóban felveti a kérdést, hogy mi a gyerekvers. Az, ami a gyerekhez, vagy ami a gyerekről szól, az ő gondolat- és érzelmvilágát idézi föl? Hol húzódik a határ a gyerekvers és az úgynevezett felnőttvers között? Nem tudnám megmondani, milyen a jó gyerekvers, de ha olvasom, akkor egészen határozottan érzem, hogy ez jó vagy sem. Weöres Sándor teremtette meg a magyar gyerekköltészet archetípusát, jóllehet akaratlanul, bevállása szerint a *Rongyszőnyeg* darabjait nem gyerekeknek szánta, ő „csak” kísérletezett a nyelvvel, élt annak zenei, ritmikai lehetőségeivel. A gyerekek aztán nagyon rákaptak a *Bóbitára* és testvéreire. Az óvodások szívből fújják az ő könnyed, varázslatos verseit, amelyek némi túlzással önmaguk megzenésítései. Ez a hajlam még megvan a kisiskolásokban is, ami aztán a felsősöknél erősen megkopik, később el is hal. Az életkori sajátosságokon túl talán az oktatási rendszerben keresendő az oka. Gyerekköltészetünkben nagy változást hozott a hetvenes években a svéd gyermekantológia, amelyben csak szabadversek szerepeltek. Akkor ezek még idegennek tündek, befogadhatatlannak, idővel viszont ráhangolódtak a gyerekek és a költők is. Ennek a verstípusnak a legkiválóbb képviselője Kiss Ottó. Közbevetőleg megjegyzem, hogy a svéd típusú verseknek volt ma-

gyar előzménye, és éppen Weöresnél: a *Kisfiúk témáira* című ciklusa. Nem állom meg, hogy ne idézzem egyik kedvencemet: „Bözszi hüje, Karesz hüje / Csak én vagyok okos, / énnekem a segembe is / felyem van.” A rímelő, zenei hangoltságú gyerekversek kitűnő és népszerű képviselői Varró Dani és Kovács András Ferenc, de rám épűgy hat a népköltészet hangján beszélő Kányádi Sándor, akinek művei a Kaláka zenéjével megsegítve sok magyar nyelvű gyermeket megszólítanak.

Én azok közé a gyerekek közé tartoztam, akik nagyon szeretnek gyerekek lenni, akik nem vágyakoznak arra, hogy minél előbb felnőttek legyenek, hogy saját pénzük legyen, és senki ne parancsolgasson nekik. Én valahogy ösztönösen megéreztem a gyermeki lét halhatatlanságát, megismételhetetlenségét. Igazából meg is maradtam gyerekeknek. Mint gyerekköltő ez szerencsés dolog, de mint civil, bizony, inkább szerencsétlen. A gyerekkor mindig is nagyon foglalkoztatott, nemrégiben jelent meg az ÉS-ben *A gyerekkor vége* című novellám. Egyébként dátum szerint tudom, mikor ért véget a gyerekkorom, legalábbis így utólag úgy hiszem, hogy tudom. Amikor nyolcadik után az utolsó nyaramat töltöttem Szögligeten, mielőtt a városba kerültem középiskolába, kollégiumba, megéreztem, hogy most múlik el a gyerekkorom. Azon a nyáron tanítottam meg biciklizni egy felvégesi kisfiút, Bénit. Elutazásom előtti utolsó estén eljött hozzám elkészönni, mi az alvőgben laktunk. Álltunk a kapuban, kezet nyűjtott, és azt mondta könnyeit rejtegetve: ugye fogunk mi még találkozni. Hát persze, mondtam én, a nagyfiú. Így is gondoltam, de a sors másképp intézkedett. Negyven év múltán találkoztunk újra. Egy férfi borult a nyakamba: időbe telt, míg ráismertem Bénire. Zavaromban elfelejtettem megkérdezni tőle, emlékszik-e rá, hogy én tanítottam meg biciklizni.

Minél messzebb vagyok a gyermekkoromtól, annál szebb lesz, szinte elviselhetetlenül szép.

– *Felnőtt életedet a költészettől igencsak távoli világban kezdted, ha jól tudom, a miskolci Kohászati Vállalatnál. Azt hiszem, ez a fajta „iskola” az, ami a ma induló fiatal költőknél legtöbbször*

kimarad: mondjuk úgy, a kemény valóság. A te világlátásodat mennyiben formálta ez az azóta megsemmisült nehézipari világ?

– A cég neve egészen pontosan Kohászati Gyárépítő Vállalat, leánykori neve, ha jól emlékszem, Vaskohászati Kemenceépítő Vállalat. Itt dolgoztam először diszpécserként, aztán szállításvezetőként, majd műszaki előadóként rokkantnyugdíjazásomig, mert 1990-ben agyembólia következtében féloldali bénult lettem. Tisztességgel igyekeztem helytállni a munkahelyemen, ami, azt hiszem, sikerült is. Többször kaptam kiváló dolgozó kitüntetést, igaz, ezt olyanok is megkapták, akik azzal tettek jót, ha nem dolgoztak.

Noha kezdetektől humán beállítottságú vagyok, és gimnáziumban lett volna helyem, szüleim, főleg édesapám jobbnak látta, ha technikumba megyek, hogyha az egyetem mégse sikerülne, szakma is legyen a kezemben. A Gábor Áron Kohó- és Öntőipari Technikum diákja lettem, elsőben még osztályelső, szorgalmas diák, szülei büszkesége, de aztán egy fergeteges erejű szerelem eldelejezte az iránytűmet. Nem sokkal ezután egy politikai botrány miatt, aminek inkább elszenvedője, mint irányítója voltam, csaknem kizártak az iskolából, nem jelentkezhettem egyetemre. Egyébként az ELTE-re készültem magyar–filozófia szakra. Érettségi után a Lenin Kohászati Művek dolgozója lettem a nagyolvasztó gyáregységnél – ahol egyből sztár lettem: olvasztár! Ez állt a személyi igazolványomban. Olvasztárként amúgy egy percig sem dolgoztam. Az üstjavítóknál kezdtem, ahol vagonpakolás volt a feladatom. Mondhatom, a tűzálló téglák igen kemények és nehezek, tanultságra ott nem nagyon volt szükség. A portartály ürítésénél se nagyon, ahol néhányszor asszisztáltam nagyokat prüsszkölve. Szerettem az ott dolgozó iskolázatlan, kemény sorsú embereket, segítőkészek voltak velem, talán a saját gyerekeiket, unokájukat látták bennem. Két hétig voltam itt, ezután kerültem a Vaskohászati Kemenceépítő Vállalathoz (később Kohászati Gyárépítő Vállalat), annak építésvezetője jött értem, aki gyerekkori barátom kocsmai ismerőse volt. Huszonnég évét húztam le ott. Közben két évig katona voltam Újdörögdpusztán, közel Felsőiskázhoz, ahol Nagy László született.

A katonaság után egyre több írásom jelent meg, nemcsak versek, hanem publicisztikák is. Arra gondoltam, kipróbálom magam íróként, kiveszek egy év fizetetlen szabadságot, megnézem, meg tudok-e élni csak írásból. A sors másként rendelkezett. Lett időm bőségesen írásra. Egyébként nem tudtam volna megélni, családot eltartani írásokból. Sokat írok, mindenfélét, de belső és nem külső kényszerítésre.

Vagyis a valóság jó hatással volt rám. Van miből táplálkoznom, nagyon sok kedves emléket őrzök. Több volt munkatársam máig is a barátom, figyelemmel kísérik munkásságomat, eljönnek az estjeimre.

– *Ha már említéd Nagy Lászlót: első kötetedben, a '78-as Arcok holdudvarában címűben mintha még felbukkannának a Nagy László-i költészet nyomai, hatásai, gondolok itt a szülőföldre, a gyökök mitikus dimenziókba emeléséről, noha verseid népdalszerűbbek – szép példája ennek a kötetből a Virrasztó szívvvel. A második kötetedben, a Vakfoltban már sokkal inkább a magad útját járod, egy kicsit „metafizikusabb” utat, ahogy Bereti Gábor észrevételezte egy tanulmányában. Visszatekintve te magad is érzékeled ezt a váltást?*

– Pályám kezdetén valóban hatással volt rám a népköltészet és Nagy László, ez az első kötetemből kiolvasható. De ez természetes, hiszen eszmélkedésem idején Szögligeten még élő hagyomány volt a népköltészet, a népdal, főleg az öregek ajkán. Magam is nagyon szívesen énekeltem népdalokat – ezek olybá tűntek, mintha saját érzéseimet, gondolataimat fogalmazták volna meg. Nagymamám is sokszor énekelt nekem, ha ismeretlen volt a szöveg, azt lejegyeztem. A *Virrasztó szívvvel* című versnél kicsit elidőznék. Ez valamikor a hetvenes években elhangzott a rádióban, nem akármilyen előadásban, Bessenyei Ferenc mondta, a kor egyik, ha nem a legnagyobb színésze. A Képes Újságnak volt egy irodalmi melléklete, a „Tavaszi szél”. Ebben gyakran szerepeltem versekkel, novellákkal, itt jelent meg az említett vers is.

Nagy László költészetével húszéves korom táján ismerkedtem meg, akkor került kezembe az *Arccal a tengernek* című válogatott

kötete. Hirtelen beleszédültem ebbe a szépségbe, a barokkosan dús, metaforában gazdag versvilágba, ami egészen más volt, mint Aranyé, Weöresé. Egyszerűen lenyűgözött. Nem tudtam, nem is akartam szabadulni tőle. Nagyon népszerű volt akkoriban Nagy László, főleg a fiatalok körében. Emlékszem, amikor a hatvanas években Miskolcon lépett fel egy esten, zsúfolásig megtelt a helyiség, szinte kipúposodtak a falak a tömegtől, az utcán pedig rajongó fiatalok csapata követte a botozva járó költőt. Ma ilyen népszerűség elképzelhetetlen, legföljebb popsztároknak, celebeknek adatik meg. Pályám kezdetén, a hetvenes években induló költőnemzedék számos tagja az ő köpenyéből bújt elő, a látomásos költészet hívei voltak velem együtt. Költészetük legfőbb eleme a metafora volt. Személyesen az *ÉS* szerkesztőségében találkoztam vele, ahol ő képszerkesztő volt – Alföldy Jenő, a versrovat vezetője mutatott be neki. A verseimet elolvastva azt mondta, szűz versek ezek. Elmulasztottam megkérdezni, mit ért ez alatt. Én azt értettem, hogy nem mutatnak idegen hatást. Szó volt róla, hogy bemutat a lap akkor futó „Új hang” rovatában, de ez korai halála miatt megghiúsult. Pedig milyen nagy lökést adott volna ez nekem az indulásnál! Az idők során aztán megkopott bennem ez a fajta líra, valahogy azt éreztem, Nagy László a költészet Midász királya, amihez nyúl, az arannyá változik. De aranyon élni nem lehet, túl szépnek, olykor szépelgőnek tűntek a versei. Úgy találtam, az ornamentika nem megmutatja, inkább eltakarja a lényegét. Spórolni kezdtem hát a képekkel, a metaforákkal, teret engedtem a modernebb törekvéseknek, szikárabb nyelvre tértem át, szinte észrevétlenül. Már ez a hang jellemzi a harmadik kötetem, a *Vakfolt* verseit. (A második kötetem, a *Se füle, se farka* gyerekkötet volt.) A kritikusok részéről a *Vakfolt* kevesebb figyelmet kapott, mint az első versgyűjtemény, de ettől függetlenül erősebbnek érzem. E hitemet erősítette két fiatal költőbarátom, Szénási Miklós és Vass Tibor is, ők nagyra értékelték ezt a könyvemet. A Bereti Gábor említette metafizikusság aztán az *Akinek arcát viselem* című kötetemben mutatkozik meg dominánsan, de verseimben folyamatosan jelen van.

– Arra gondoltam, persze lehet, hogy ez nagyon profán gondolat, hogy a kilencvenes években „besűrűsödő”, vagyis egyre súlyosabb témákat érintő verseidet maga az élet sűrítette be, hiszen

negyvenhárom évesen komoly csapás érte a tested. Hátborzongató párbeszédetek Istennel, például a Játszma, vagy ott van a Filmszakadás, amelyben a koponyában egymáshoz koccanó vasgolyók képétől és hangjától rezdül össze az ember. Tehát azt hiszem, jelentős fordulatot hozott az a csapás a lírádban...

– 1990. október 3-án, a német–magyar focimeccs napján sztrók következtében féloldali bénult lettem. Ez a trauma teljesen váratlanul ért, mondhatnám, derült égből villámcsapásként. Semmi előmenye nem mutatkozott – nem voltam beteges, jó mozgású fiatal ember voltam, tizen- és huszonéves koromban sportoltam, igazolt focistaként játszottam, egy időben atletizáltam, a távolugrás ment a legjobban. Tagja voltam az iskola négytusa csapatának. A középiskolai tornatanárom azt mondta a hátam mögött, hogy ebből a fiúból olimpiai bajnokot nevelek. Jó rugóim voltak, csak a teremem nem volt meg ahhoz, hogy világgraszoló eredményeket érjek el. Gyerekkoromban berendeztem az udvarunkat stadionnak, mindenféle sportágban szerveztünk olimpiát és világbajnokságot, érmek is voltak, a szüleinktől eltulajdonított kiváló dolgozó jelvények, effélék. A távolugrógödör valamiért épp az almafa alá került a kertben. Ha kicsit magasabbra emelkedett az ember, könnyen úgy járhatott, mint az apja elől menekülő Absalom – fönnakadt a fára. A távolugrásról még egy emlékezetes élmény... Szpartakiádot rendeztek a faluban, többféle sportban összemérhették tudásukat az emberek, életkortól függetlenül. Én távolugrásba neveztem be, talán hatodikos voltam. Nagyon szép volt a stílusom, amit a Pajtás újságból tanultam meg. Térdemet felhúztam a melleimig, két kezemet vízszintesen előre tartottam, és repültem. Látványos volt, és eredményes is. Túlugrottam a gödröt. Sose felejttem el, az egyik férfi rászólt a fiára: Szaladj haza ásóért! Az inas hazaszaladt, és meghosszabbították a gödröt. Mindenki nekem drukolt, a mennyben éreztem magamat. A focicipőt huszonnégy éves koromban akasztottam szögre, a családom miatt.

– *És azon az 1990. október 3-i napon is épp meccs volt...*

– Gyöngyösön dolgoztam kiküldetésben, hetente jártam haza Miskolcra. Nem éreztem rosszul magam, de a munkatársaim egy-

szer csak azt kérdezték, mi van velem. Semmi, mondtam. Miért? El van húzódva a szád. Megnéztem magam a tükörben, valóban el volt. Bevittek a kórházba, ahol mintát vettek az agyvízből, ugyanis agyvérzésre gyanakodtak. Már nem engedtek haza, befektettek a belosztályra. Éjjel leestem az ágyról, nem tudtam visszamászni, akkor gondoltam arra, hogy nagy a baj. Nagyon komiszul bántak velem ott, így a feleségem másnap átvitetett a miskolci kórházba. Rengetegen meglátogattak, még olyanok is, akik személyesen nem ismertek. Ez gyógyító hatással volt rám. Néhány hét után Budakeszire kerültem, az Országos Orvosi Rehabilitációs Intézetbe, a hemiplégiásokhoz. Életemben nem nevettem annyit, mint itt – ha kiborult egy kacsa, már azon is röhögni tudtunk. Az egyik látogatóm behozott egy példányt az akkor még fiatal Liget folyóiratból, amelynek alapító főszerkesztője Horgas Béla volt. Később rendszeresen publikáltam ebben a lapban, még ma is megbecsült szerzője vagyok, bár most már csak online jelenik meg. A betegségem afféle cezúra volt, innentől elmélyült a költészetem. Ezt először Cs. Varga István kitűnő irodalomtudós mondta ki, aztán mások is, és valahogy így érzem én is. Azóta nagyobb a tétje a verseimnek, úgy szoktam mondani, ma már a versem én vagyok. Betegségem lírai lenyomata tulajdonképpen az akkortájt született *Majd máshol* című kötetem. Talán az is sokatmondó, hogy a néhány éve megjelent *Kiűzetés* című válogatott kötetembe csak a betegségem után született versekből válogattam. Van egy barátom, akinek az általa is említett *Játszma* című versem a kedvence, és amikor nyomozótisztként nyugdíjba vonult, volt kollégáinak Fecske-köteteket adott ajándékba. Úgy tűnik, a fájdalom, a szenvedés minőségi változást képes hozni a költészetben is – most mondjam azt, hogy a szenvedés a művészet kerozinja? Megjártam a poklot, de nem kárhoztam el. Az irodalom és a felém áradó szeretet segített talpra állni. És a legszebb, hogy milyen sok segítőkész emberrel találkoztam. A miskolci kórházban volt szobatársam János bácsi, ő végéztetett, még a fenekemet is kitörölte, tanított járni, és amikor Budakeszire kerültem, édesapámmal együtt meglátogatott, felesége süteményt sütött nekem. Megmutatta szebbik oldalát is az élet.

– *Az emberi kapcsolataid felemlegetése okán nem tudok nem kitérni arra, hogy te amolyan irodalmi „hálózati központ” vagy Miskolcon (tudod, ez a hálózatosság manapság nagyon divatos fogalom). Szóval, sok-sok barát vesz körül, és úgy tűnik, ez éltető elemed. Eközben a verseidben ez nem jelenik meg „direkt” módon, nem szólítasz néven másokat, valahogy rejtettebben sejlik át a szövegeken a kapcsolatok fontossága.*

– Verseimben valóban nem nagyon jelennek meg költőbarátaim, de más módon igen, például recenziót írtam a könyveikről. Aztán minden irodalmárbarátom kerek évfordulójára írtam mókás, csipkelődő köszöntőt. Ezek házi használatra készültek, kötetbe nem kerültek be. Vagy épp parodizáltam a műveiket. Serfőző Simonnak írtam köszöntőt az 50., 60., 70. és 75. születésnapjára. De írtam Lászlóffy Aladár, Alföldy Jenő, Bertha Zoltán, Oláh András, Szent Ernő, Körmendi Lajos köszöntésére is. Ezeket a köteteimben hiába is keresnéd, de lapokban némelyikük megjelent. Versben búcsúztam el Körmenditől és Szabó Bogár Imre, valamint Furmann Imre barátomtól is.

Ezenkívül fiatal pályakezdő költők indulását próbáltam segíteni erőmhöz mérten. Bemutattam például Zemlényi Attila és Nyilas Atilla első kötetét itt, Miskolcon. Vass Tibor – aki januárban a hónap alkotója volt az Irodalmi Jelenben – pályáját kezdetektől figyelemmel kísértem, több könyvéről is írtam. Az egyik recenziómmal akaratlanul meg is bántottam, de ez csak a napokban derült ki. Barátok vagyunk, figyelünk egymásra. Az Új Holnap keretében működő Stúdió vezetőjeként fiatal, orosz-lánkörmeiket próbálgató irodalmárokkal foglalkoztam évekig, akik közül Korpa Tamás és Balajthy Ágnes már nevet szerzett az irodalmi életben.

– *Ha már az irodalmi kapcsolatokat említettük: egyik legjobb barátod, kedves közös ismerősiünk Serfőző Simon, aki a hatvanas években létrejött Hetek alkotócsoporthoz tartoztál, te sosem éreztél kényszert, hogy valamelyik nemzedéki csoporthoz tartozz vagy csatlakozz?*

– A Hetek, de a Kilencek működését is szimpátiával figyeltem. Én talán életkorom és későbbi indulásom miatt is lemaradtam ezekről. Ha hívás érkezett volna részükről, nem zárkoztam volna

el. A Hetek legfiatalabb és legidősebb tagjai, Serfőző Simon és Kalász László a barátaim voltak, Simon ma is az. A csoport alkotói sokat szerepeltek verseikkel a miskolci Napjainkban, nem véletlenül, hiszen a versrovat gazdája Simon volt. Sajnos ő már Pesten él, így ritkábban találkozunk. Amikor még ő is, én is Miskolcon éltünk, gyakran leültünk „munkamegbeszélésre” a Thália vagy a Paprika presszóban. Jött a telefon: Csaba, nem vagy szomjas? Persze, hogy az voltam. Kalász Lászlóval szomszédos faluban születünk, ő Pertkupán, Szögliget mellett. Egy tájhaza gyermekei voltunk, ugyanazt az enyhén palócos tájszólást beszéltük. Írtam is hozzá egy verset *Túl az óperencián* címmel, az Új Írásban jelent meg, amelynek versrovatát akkor Ágh István gondozta, szintén a Hetek tagja.

Egyébként tagja voltam a Kelet nevű miskolci irodalmi társaságnak, amely korántsem volt olyan jelentőségű, mint a Hetek vagy a Kilencek. 1973-ban alapította Utry Attila, Cseh Károly és Hajdu Gábor, a negyedik alapító nevére sajnos nem emlékszem. Én csak évek múltán csapódtam hozzájuk Cseh Karcsi barátom állhatatos invitálására. Ekkor már megjelent első kötetem a Magvetőnél. Úgy gondoltam akkor, nagyon helytelenül, hogy semmi szükség ilyen önképzőkörösdire. A kör tagjai közül Furmann Imre, Cseh Károly és Csorba Piroska neve lehet a legismerősebb. És még egy nevet meg kell említenem: Akác István. A hatvanas években üstökösként tűnt fel az irodalmi élet egén, abban az időben ő volt Miskolcon „a költő”, olyan népszerű volt a városban, hogy azok is ismerték, akiket a vers nem nagyon érdekelt. Frekventált helyeken jelentek meg versei, de életében nem jutott kötethez. Posztumusz kötetei szerkesztésekor jöttem rá, hogy ismertségével nem volt arányban a tehetsége. Serfőző Simonnal csináltunk egy könyvsorozatot – inkább füzetek voltak ezek, mint könyvek –, dr. Dobrik István, a Miskolci Galéria igazgatójának hathatós segítségével. Azok a költők, írók kerültek az *Arcok eltűnőben* sorozatba, akik a maguk idejében jelen voltak Miskolc irodalmi életében, de aztán különböző okok miatt kikoptak onnan. Egy igazi tehetség neve ide kívánczik: Mándoki György. Nagy kár, hogy az éjszakák mélye elnyelte őt.

– *Hogy visszakanyarodjunk a köteteidre: érdekes, hogy a kétezres évektől meghatározó témáddá válik az idő és elmúlás – elég, ha megnézzük a kötetcímeidet: Ami lehetne még; Jelölni tűntömet; Visszalopott idő... Nem beszélve az ilyen soraidról: „vagyok kistrés törekeny üvegen / a világ sérülékenyebb velem // s hiába vagyok bűn nélkül való / ha olyan mint a por csak arra jó / nyomot hagyjon benne pár utazó...” Most prózában kérdezlek: hogyan viszonyultok egymáshoz: te és az idő?*

– A művészet és filozófia örök témája, az idő problematikája a kezdetektől izgatott. Mert mi is az idő? Amit nem látunk, nem hallunk, nem ízlelhetünk, nem tapinthatunk – tehát érzékeink szempontjából semmi. A tudomány felől nézve mozgás. Az ősrobbanást megelőzően nem volt mozgás, tehát idő sem volt, nem volt mit mihez viszonyítani. Ó, azok a régi szép idők, amikor még nem volt idő, nem volt Ádám és Éva sem... Most pedig nem hagy az idő időt semmire. Ez egy sötét oximoron. „Elhull a virág, eliramlik az élet” – mondja olyan szépen Petőfi. Nála tehát iramlik az idő, másoknál szalad, száll, múlik, Adynál ellovan. „Mért élnél örökké?” – teszi föl a kérdést Tandori. Ez engem elsőre mehökkentett. Miért, hát nem volna jó, ha nem kéne meghalni? De bizony jó volna, ha nem kéne meghalnunk. De örökké élni? Az maga volna a dögunalom... A halál adja meg az élet súlyát, így van tétje igazán. Ahogy Saul Bellow írja: „A halál az a sötét bevonat, ami nélkül semmit sem látnánk a tükörben.” Magamtól is idézhetnék bőséggel az időről. Például: „nem múlik el / ezentúl ugyanaz lesz, ami volt”; „Rákosan burjánzik a múlt”... Az említett kötet cím, a *Visszalopott idő* nem mást jelent, mint emlékezést, ami által az ember megmenti, mintegy visszalopja az elmúlt időt. Az emlék konzerválja az időt. Amikor tehát emlékezünk, képletesen szólva konzervet fogyasztunk. Én az emlékeimben talán még intenzívebben is tudom megélni a dolgokat, mint azon melegében. Nem elhatározás kérdése ez, alkati dolog. Így vagyok teremtvé, nosztalgizáló alkat vagyok. „Idő van”, mondja Esterházy, és igaza van, Nem azt mondja, hogy van idő, hanem idő van. A jelenben kell élni, *carpe diem*. Én a visszalopott időben élek,

időkonzerven, mondhatnám. Kérdésre tehát röviden a válaszom: nem vagyok jó viszonyban az idővel, de talán pontosabb, ha azt mondom, hibernálom, konzerválom az időt. Sterilizálom. „Nincs út hova / nincs idő mire / vagyok jelölni tüntömet / Isten mint hibát elkövet” (Üres).

– *Ha a verseid egyik jellegzetességére kellene rámutatnom, akkor a szokatlan, rendkívül eredeti képeidet emelném ki. Itt van például A hónap alkotója összeállítás részeként közölt Őszi napozás című versedből ez: „lefulladó motor hangján zúg a légy / kifogyott belőle a nyár”; vagy hogy egy haikudból idézzek, az ember „hánykolódik a létben mint / rizsszem a hurkalében”. Nem beszélve a gyermekverseidről, amelyekben például „talpig bronzban Kossuth Lajos szoborkodik”, és még millió más leleményt vonultat sz fel... Hogyan születnek meg a fejedben ezek az ötletek?*

– Így igaz, verseim éltető eleme a metafora, ami aligha véletlen, hiszen a nyelvünk is láttató nyelv, a vizualitás jellemző rá. Népköltészetünk szívesen él metaforával, hasonlatokkal. Gyerekkoromban azért szerettem idős emberekkel beszélgetni, mert szinte láttam azt, amit mondanak, lerajzolták, lefestették előttem a gondolataikat, érzéseiket. Nagy László népköltészetben gyökerező költészete ezt a hagyományt emelte magas szintre, versei dúskálnak gyönyörű képekben. De még a képekkel jóval spórolósbab Pilinszky is használ metaforát. „Az út lapulva elsiet”; „Távoli kétes tájakon / készülődik a fájdalom”; „Eszkendők múlnak, évek, s a remény – / mint szalma közt kidöntött pléhedény.” A hét évszázad magyar költészete tele szebbnél szebb metaforával, képpel. Mondhatnám, hogy örököltém a képalkotó hajlamot. Régebben nálam először volt a kép, ami aztán magát a verset generálta, központi eleme volt a versnek, most fordítva van, a vers hívja elő a képet, mintegy bevilágítja azt, föltéve, ha jó az a kép.

Tudatos költőnek tartom magam, de azért sokszor spontán, ösztönösen születik meg egy-egy eleme a szövegnek, hirtelen bukkan elő valahonnét, a tudat alól. Egy metaforám születéséről például konkrét élményem van: egy rozoga vaskapun pillantottam meg egy rozsdás lakatot, és akkor villant be a kép: „Csüngök

az öröklét ajtaján, mint ócska, berozsdált lakat.” Jó ideje a költészet posztmodern korát éljük, a metaforának kisebb a szerepe, kevésbé versképző elem, mint annak előtte, de én nem mondok le róla, és hiszem, hogy a jövőendő költészete sem hagyja el végleg. Az igazi jó kép mélységeket nyit, reflektorfénnel világít a sötétben, vagy gyertyafénnyel, ahogy a vers kívánja.

– *Nemrég jelent meg az Irodalmi Jelenben Vass Tiborról szóló tanulmányod, amelyből kitűnik – pontosabban ebből is kitűnik –, hogy nem áll tőled távol az avantgárd, de a formai kísérletezés sem. Rengeteg versformát alkalmazol, és ez játékos természetre vall...*

– Valóban szeretek játszani. Az ember, a *Homo ludens* alapvetően játékos kedvű lény. Sőt, az állat is, még a legvérengzőbb vadállatok kicsinyei is szeretnek játszani, így tanulják a világot. Még a növényvilágban is föllelhető ez. A múltkor hosszú percekén át néztem a kapunk előtti akácfát, ahogy a napfénnel játszadozik. Persze kérdés, hogy a fa játszott-e, vagy a szél. Voltaképpen mindegy. Édesanyám mesélte, hogy kicsi koromban nagyon szerettem utánozni az öregeket. Botot vettem a kezembe, görnyedten járkáltam föl-alá, miközben köhécseltem, krákoztam. Parodizáltam az öregeket, ami nem jelenti azt, hogy nem szerettem őket. Nagyon is szerettem, higgadtságuk, bölcsességük és szép beszédük miatt. Több öregember is a barátom volt. Szép emlékezetű nagyanyám, édesapám anyja hét unokája közül engem szeretett a legjobban. Sokat segítettem neki a mezőn. Azt híresztelte a családban, hogy én tudok a legjobban kapálni. Gyanítom, ezt pedagógiai meg gondolásból tette, hogy legyen kedvem a dologhoz...

S ha már játék: kezdetben volt a foci természetesen. Ha labdapattogást hallottam, már nem lehetett bírni velem. Később aztán igazolt játékos lettem. Mi még játszottunk rongylabdával, amit ajánlanék a mai kétfallásos focistáinknak is. A rongylabda ugyanis nem pattog. Kedvenc játékom volt még a bigézés. A bige egy arasznyi hosszúságú, mindkét végén kihegyezett botocska, amit egy seprűnyélszerű bottal minél messzebbre kell ütni. Ügyességet, erőt és teret igénylő játék volt ez. Hasonlóképp a gombozás. Aztán máig szeretek rejtvényt fejteni, játszani a

szavakkal. Volt valamikor a tévében egy műsor, *Játék a betűkkel* címmel, Egri János vezette. Szavakat kellett kirakni betűkből, amiknek számértékük volt, az nyert, aki a legtöbb pontszámot érte el. Én is eljutottam a legfelső kategóriába, agyaltam olykor órákon át. És persze a verseimben is megmutatkozik a játékos kedv. Sokféle formát kipróbálok, szeretem a sokszínűséget, nyilván ezért is vagyok az ezerarcú Weöres rajongója. Mint befogadó híve vagyok az avantgárdnak és posztmodernnek, de mint tradicionális lírát művelő költő nem merészkedem ezekre a területekre. Igyekszem elsajátítani, birtokba venni új meg új költői eszközöket, de alapvetően nem tudok, talán nem is akarok megváltozni – ijedten kifordulna belőlem a vers... Műélvezőként bennem megfér egymás mellett Buda Ferenc és Parti Nagy Lajos, Szilágyi István és Esterházy Péter. Értéktisztelő ember vagyok, mániákusan. Bizonyára nem tévedhetetlen az ízlésem, de ennek az iránytűje navigál engem.

– *Most én is egy kis játékot ajánlok. El tudnád-e képzelni magad valami másnak, mint költő? Van-e olyan forгатókönyv a fejedben, hogy „mi lett volna, ha...”?*

– Másnak, mint költőnek nem, de más költőnek igen. Játékszából bújtam már más költők bőrébe. Írtam parafrázist, *pastiche*-t, paródiát, stílusutánezatot Kosztolányi, Babits, Tóth Árpád, Ady, Weöres, Arany János, József Attila, Tandori, Parti Nagy stílusában-modorában.

A „mi lett volna, ha...” kisördöge persze incselkedett már velem is. Nagyon sokszor bosszankodom azon, miért éppen úgy döntöttem bizonyos helyzetekben, amikor jól is dönthettem volna. Persze nem sok értelme van emészteni magamat rég elmúlt dolgok miatt. Ennek ellenére sosem fordult meg a fejemben, hogy milyen jó lenne ennek vagy annak az embernek lenni, legfőlőbb addig jutottam, hogy fölöslegeimtől megszabadulva élném újra az életemet. De az élet megismételhetetlen. Mondjam azt, hogy szerencsére? Ha most a kérdésed kapcsán mégis el kéne gondolnom, hogy valaki más legyek, még életében talán Esterházy Péter szívesen lettem volna. Nem feltétlenül a tehetsége és a népszerű-

sége miatt, hanem a derűje, a világhoz való viszonya volt vonzó számomra. Nem az elmúlt időn búslakodott, nem az eljövendő-től rettegett, hanem a jelent élvezte, amiben élt, és a lehető legjobbat volt képes kihozni belőle. De egyébként nem foglalkoztat ilyesmi engem.

– *Úgy tudom, készül Hiteles nyomat című versesköteted, és ha a jó szerencse is mellénk áll, talán az Irodalmi Jelen kiadásában lát majd napvilágot. Az elmúlt időszak friss termését gyűjtötted egybe?*

– Bizakodom, hogy lesz a kötetre támogatás. Nem az utóbbi évek termése ez, bár abból is válogattam, zömmel régi verseket tartalmaz. Voltaképp a pályám során írt legszebbnek, legjobbnak vélt költeményeket gyűjtöttem egybe. Sem tematikai, sem kronológiai megfontolás nem vezérelt, esztétikai alapozású kötet volna ez, remélem, kellő koherenciával bír, kellő súlyú és értékű rakomány. Sok új verset is írtam az elmúlt években, dagad nagyon a dosszié, meglátom, mit ígér. A mennyiségből ítélve kötet lehet belőle. Lehetséges munkacíme: Félreélt élet.

– *Te magad azért nem érzed az életed „félreéltnek”, ugye?*

– De igen, az az érzésem, hogy félreéltem az életemet. Eleve rosszul volt alapozva. Fiatal koromban olyan sok mindent elrontottam, hogy a folytatás már csak rossz lehetett. Nem lehetett igazán korrigálni a rontásokat. Ugyanakkor a kérdésed telibe talált. Elgondolkodtam azon, vajon ilyen idősen, már az élet vége felé jogom van-e ítélkezni, vádolni minden kudarcért azt a jórahaló, naiv fiatalembert, aki valaha voltam, és sokat hibázott ugyan, de azért mégsem egy aljas bűnöző volt. Gondolkodóba estem, ezért ennek a mondatomnak a végére nem pontot teszek, hanem...

Betekintés a kulisszák mögé — Villáminterjúk az Irodalmi Jelen szerkesztőivel

„Mint a szerelemben,
minden a pillanat műve”

Böszörményi Zoltánnal,
az Irodalmi Jelen
főszerkesztőjével
Varga Melinda beszélgetett

– *Balettintézetben tanultál tizenhat éves korodig. Mit jelent számodra a tánc?*

– Feloldódást az időben. Lelki felfrissülést. Szabadságot, lebegést. Dombi Imre, a Kolozsvári Balettintézet tanára leírta a ka-

raktertánc lépéseit, sőt a népi táncét is. A tény megdöbbenett, nemcsak a szónak van írott mása, hanem a mozdulatnak, a lépésnek is. Hét évig voltam a balettintézet diákja. Koreográfus szerettem volna lenni. Akkor Maurice Béjart volt a példaképem.

– *Később színész szerettél volna lenni. Mi motivált a döntésedben?*

– Kihívást gyanítottam a színészetben. Ma is szívesen szavazok. Nem lett belőle semmi? Nem rajtam múlt. Kovács György, az erdélyi magyar színjátszás nagymestere volt a felvételem évében a zsűri elnöke, ő vitt végig a vizsgákon. Végül az akkori Szentgyörgyi István Színművészeti Egyetem rektora leértékelte a magyar irodalom dolgozatomat, hogy másvalaki juthasson be helyettem az egyetemre. De, akit bejuttatott, nem lett színész, hanem rendező. Annak is középserű.

– *Ki a kedvenc színészed?*

– Szörényi Éva és Páger Antal... és Gobbi Hilda, Törőcsik Mari, Kabos Gyula, Kiss Manyi, Latabár Kálmán, Rutkai Éva, Latino-vits Zoltán, Major Tamás, Darvas Iván, Sinkovits Imre, Huszti Péter... és még sorolhatnám szívem szerint véget nem érőn. A magyar színjátszás nagy-nagy szerelmese és csodálója vagyok.

– *Melyik film volt számodra az év filmje?*

– Enyedi Ildikónak a Füst Milán regényéből készült, *Feleségem története* című alkotása.

– *Két verseskötet után külföldre kellett menekülnöd a nacionalista kommunizmus retorziója elől. Áldás volt vagy átok így utólag visszagondolva?*

– Mindkettő. A menekülés félelem, az ismeretlentől, a bizonytalantól való rettegés. Rendkívül kétségbeejtő állapot. *Regál* című regényemben megírtam történetem egy epizódját. Idén újra megjelenik. Áldás volt az új világ, a szabadság semmivel össze nem hasonlítható íze, illata.

– *Sok munka és vesződés árán te lettél az ország egyik legismertebb és legsikeresebb gyártulajdonosa, előtte Kanadában is üzleti tevékenységet folytattál. Mit szólt ehhez a benned munkálkodó író, költő? Sosem tiltakozott?*

– Istenem, milyen messze már tőlem az üzleti világ csatazaja! Az állandó aggodás, a testet-lelket felemészítő szorongás, hogy még ezt a lámpát, azt a mérőműszert is megépítjük, hogy még erre és a szomszédos piacra is beküzdjük magunkat termékeinkkel, miközben kivilágítunk még másik öt romániai várost. De minden sikeremben ott volt a bukás csírája is. Remélem, ad a Fennvaló még időt, hogy megírjam gyárosi, üzleti életem viszontagságait. Ami a költői tiltakozást illeti, nem, erre sohasem került sor. A nap végére annyira kikészültem, ép gondolatom sem maradt.

Egyszer Fortalezában (Brazília), ahol gyárat akartam vásárolni, a tárgyalópartnereim egyike, aki megtudta, hogy magyar vagyok, Lénárd Sándor polihisztorról kérdezett. Ez volt az egyedüli alkalom, amikor irodalom kapcsán valaki neve felmerült.

– *Torontóban, a York Egyetemen filozófiát tanultál. Miért éppen a filozófia fakultás érdekelt?*

– A logika miatt választottam a filozófiát. És azért is – torontói autószalón (egyik) menedzsere voltam –, mert az egyetemen tanultakat hasznosíthattam a munkahelyemen. A meggyőzés, az argumentáció erejét, mint munkaeszközt használtam az értékesítésben. Idén megjelenő kisregényem, a *Míg gondolom, hogy létezem* erről szól.

– *Két nagyregényed, három kisregényed, két novellásköteted és számtalan versesköteted van. Van kedvenced?*

– A szülő minden gyermekét szereti. És ahogyan lenni szokott, a legfiatalabb, az utolsónak született mindig a legkedvesebb. Ez most a *Darabokra tépve* című regényemre érvényes.

– *Melyik könyvedet írtad a legnehezebben?*

– Nehezen írok. Rettentő sok időt igényel felkészülnöm egy-egy nagyobb írás megfogalmazására. Sokat vívódom, töprengek, valahányszor a képernyő fehér mezejére téved a tekintetem, elfog a félelem. Talán a *Regál* és a *Sóvárgás* című regényeimet írtam a legnagyobb lelki fájdalom közepette

– *Mely idegen nyelvre lefordított könyvedet szereted leginkább?*

– Remek fordítóim vannak. Sohár Pál, aki egyik legjobb barátom is, majd húsz éve fordít angol nyelvre szinte mindent, amit eddig írtam. És eddig minden, amit fordított, meg is jelent. Orosz nyelvre Jurij Guszev ültette át írásaimat. Az ő barátságát is nagyra becsülöm. Raoul Weiss francia nyelven tolmácsolt. Legutóbb a párizsi Sygne Kiadónál jelent meg verseskötetem. Hans Henning Paetzke nemcsak remek fordítója, de kiváló menedzsere is német nyelvű könyveimnek. Az *Immer wenn ich meine Augen schliesse* (Sóvárgás) sikert aratott Németországban. Két kiváló román nyelvű fordítóm is van, Foartă Gábor Ildikó és Dosa András, az utóbbi *Darabokra tépve* című regényemet ültette át román nyelvre. Spanyol, svéd, lengyel fordítóm is van, de ők csak egy-egy könyv erejéig dolgoztak velem.

– *Mi dönti el, hogy egy impulzusból vagy életeseményből vers, kispróza vagy regény lesz?*

– Mint a szerelemben, minden a pillanat műve.

– *Az Irodalmi Jelent 2001-ben alapítottad. Mi motivált a lap létrehozásában?*

– A Trianon után Aradon, a két világháború között a Franyó Zoltán szerkesztette Genius és Új Genius, majd a Szántó György szerkesztette Periszkop tiszavirág életű irodalmi lapok után szerettem volna egy olyan kiadványt létrehozni, mely évtizedekig kitart. Másik fontos célkitűzésem is megvalósult, hogy országos (a történelmi Magyarországra értem) irodalmi lap legyen.

– *Jól ismerted Faludy Györgyöt, aki a lap állandó munkatársa volt. Hogyan emlékszel vissza rá?*

– Még torontói lakosként találkoztunk. Két interjút is készítettem vele a CBC (Canadian Broadcasting Corporation) rádió nemzetközi adásába – ma már nem sugároz magyar nyelven. Lábon járó enciklopédia volt, órákig szenvedéllyel beszélt irodalomról, politikáról, szerelemről. Barátsága, szeretete kiváltóságossá tett. Önként jelentkezett, hogy ő lesz az Irodalmi Jelen főmunkatársa. Minden hónapban elsőként küldte a szerkesztőségbe kéziratát. Humora, szellemi ereje elkápráztatott.

– *Húszéves múlt az Irodalmi Jelen folyóirat. Mit emelnél ki ebből a húsz évből, mi számodra a legjelentősebb?*

– Munkatársaim lázas odaadását, szenvedélyes lángolását. Nélkülük nem tudtam volna megvalósítani mindazt, amit magam elé tűztem. A több mint két évtized során közel három-ezer szerző írását közöltük. De, ami a legfontosabb, a fiatalok íróműhelyvé (is) váltunk.

– *Miért olvassanak a fiatalok kortárs irodalmat is?*

– Elsősorban azért, mert a kortárs irodalom tükrözi a kort, amelyben élünk. Továbbá azért is, mert sok izgalmas költőnk, próza- és esszéírónk van, és sok tehetséges fiatal szerzőnk.

– *Miért szereted a tengert?*

– Még nem találkoztam olyan emberrel, aki nem szereti a tengert. A tenger a szabadság szimbóluma, a határtalan reményé, a vágyakozásé.

– *Mi lenne a legjobb szó a tengerre?*

– Örökmozgó tenger ész.

– *Szoktál horgászni?*

– Eddig ahányszor kimentem az Atlanti-óceánra, mindig fogtam halat. Sokat!

– *Rendszeresen sportolsz. Segít a sport az írásban?*

– Segít. A sportolás megnyugtat, levezeti a bennem felgyülemlett rossz energiákat. Bizonyos fizikai katarzis.

– *Szereted a teniszt. Gyakoroltad is ezt a sportot. Ki a kedvenc teniszeződ?*

– Barbadosi teniszedzőnőm több mint két éve – nagyon fiatalon – eltávozott az árnyékvilágból. Azóta nem játszom. Kedvenc teniszezőm: Novak Đoković.

– *Kedveled a történelmi témákat. Ha hadvezér, császár, cár, király vagy miniszterelnök lennél, kinek a bőrébe bújnál legszívesebben?*

– Senkiébe. Elég nekem az én bőröm.

– *Jól ismered a női pszichét, a Darabokra tépve című regényed női karakterei hitelesek és magával ragadóak. A Sóvárgás című kisregényedben pedig egy kislány bőrébe bújsz. Mi a legnehezebb a női szereplők beszélgetésében?*

– Női szereplőim is mindig én vagyok. Ezért soha nem küszködtem megszólaltatásukkal.

– *Hogy születik meg egy szereplő, hogy lesz például neki neve?*

– Szellemi, fizikai adottságukhoz mértén kapnak nevet. A Sóvárgásban pedig nincs is neve a haldokló leánykának. Ő csak fekszik a kórházi ágyában, és emlékezik.

– *A nők vagy a férfiak megrajzolása mely könnyebben?*

– Számomra egyik sem bonyolult feladat.

– *Szoktál álmodni a szereplőiddel?*

– Nagyon sokszor. Arra ébredek reggelente, hogy álmomban egyik-másik vitatkozott velem. Nem mindig emlékszem tisztán, mivel vádoltak meg, vagy mit szerettek volna. Különösen fura helyzet ez. Írás közben megpróbálom felidézni szavaikat, leírni gesztusaikat.

– *Álmodtál már verset vagy novellát, regényötletet?*

– Nem. Soha.

A legszebb szó a nyugalom

Fotó: Peloc Piroska

Laik Eszter az Irodalmi Jelen
műfordítás- és esszérovatát
gondozza,
illetve a Hónap alkotóját.
Varga Melinda
beszélgetett vele

– *Nem szeretted írónak mon-
dani magad, pedig több köteted
van, gyerekverseket is írsz. Mi en-
nek az oka?*

– Így van, nemcsak mondani
nem szeretem magam írónak,
nem is tartom magam annak. Azt hiszem, bármilyen alkotói lét
egy teljesen világos elhivatás – tehetség, tudás, életforma, szakma,
ami annak, aki űzi, nem döntés kérdése. Persze krumplihámozás
is, ahogy Weöres mondta, nem akarom az íróságot (sem) misz-
tifikálni. Én sem a kellő tehetséget, sem a kellő tudást, sem az
elhivatást nem éreztem ehhez magamban soha. Ellentétben a
szerkesztői munkával, amiben teljesen fel tudok oldódni, és úgy
érezem, ez az én terepem, otthonom, ha tetszik, flow-élményem.
Amit említettél, a megjelent kötetek, a tárcagyűjtemény meg a
két gyerekverskötet, mondjuk úgy: megnyilatkozások. A publi-
cisztika otthonos terep számomra, a versek pedig amolyan játék
a nyelvvel, amit nagyon szeretek.

– *Gyerekkorodban mi szeretted volna lenni?*

– Jelmeztervező. A színház már gyerekként is fontos élményt
jelentett, volt némi érzékem a rajzhoz, a vizualitáshoz, de aztán
másfelé, realisabb irányba vitt az utam.

– *Mit üzennél a gyermek-énednek?*

– Talán azt, hogy minden elmúlik. Minden értelemben. A kis-
gyerek-énemnek vigasztalásul szánnám, a nagyobbacska meg

idővel talán megértene belőle sok minden mást. De lehet, hogy én vagyok most ez a nagyobbacska gyerek.

– *Édesapád magyartanára volt Nemes Nagy Ágnes. Ez egy olyan információ, amely felett nem lehet csak úgy átsiklani. Van-e köze ahhoz, hogy irodalmi pályát választottál?*

– Ó, nem, bár szép történet volna, ha így volna, és jólesik, hogy ez így megragadt benned, de erről főleg csak mostanában beszélgettem édesapámmal. Sokkal inkább anyai ágon „jön be” az irodalom a családba, édesanyám, a nagyanyám, a dédanyám is irodalmat szerető, művelő emberek voltak, anyukám még ma is az. Mesék és könyvek között nőttem fel hál’ istennek, rádiójátékokat, verses lemezeket hallgattunk, rengeteget mentünk színházba, szóval nagyon szerencsésen alakult ez nálam. Meg talán egy kis genetika is van benne: anyai ágon szépapám testvére volt Táncsics Mihály.

– *Hogy néz ki egy munkanapod?*

– Kívülről nézve egyhangúan: ülök a számítógép előtt reggeltől estig. Persze maga a munka korántsem egyhangú. Az Irodalmi Jelen mellett kiadóknak dolgozom, állandóan határidők szorításában „teperek”. Az élet persze rengetegszer felborítja a normális munkanapok nyugalját, de ha sikerül az, hogy zavartalanul ülhessek a monitor előtt annyit, amennyit szeretnék, az egy csodás nap.

– *Szereted a telet. Miért vagy télkedvelő?*

– A nyár sajnos semmilyen szempontból nem használ nekem – a napfényt meg a meleget egészében kerülnöm kell egy immunbetegség miatt, de nem is bírom, illetve a nyárral járó nyüzsgés, zaj, hőség, nyitott ablaknál létezés Budapest forgalmas részében, ahol élek, nagyon megterhelő. A télen viszont megvan minden, ami az én melankolikus alkatomnak megfelel: a csend, a béke, a hűvös, a korai sötétek, a nyugalom... A szép nagy havak rettenetesen hiányoznak, ha visszahozhatnék valamit a múltból, hát azok a gyerekkori nagy, havas telek lennének. Szóval, amolyan eszkimóalkat vagyok, de beérném akár valami jó kis ködös, esős, homályos északi tájjal, amitől minden épeszű embernek futkos a hátán a hideg...

– *Ha alkalmad lenne készíteni egy interjút a világ- és a magyar irodalom klasszikus szerzőivel, ki kedvéért mennél vissza az időben?*

– A világirodalomból talán Gogolt választanám, aki hihetetlenül izgalmas figura lehetett. Világlátott, korát jóval megelőző, a valóságot tűpontosan érzékelő, ugyanakkor fanatizmusra is hajlamos remekíró, maga is éppoly abszurd alak, mint a szereplői. A magyar irodalomból Arany Jánost keresném fel, akinek egész költészete és lelki alkata rendkívül közel áll hozzám. Ha az idővonatról még le lehetne szállni egy kicsit a visszaúton, akkor Karinthyhoz boldogan beugranék.

– *Hatványozottan megviselt téged a pandémia időszaka, betegséged miatt nem mész emberek közé szinte egyáltalán. Mégsem hallottalak egyetlen egyszer sem panaszkodni. Milyen stresszlevezetési tanácsokat tudnál adni az olvasóknak?*

– Bevallom, engem a tartós karanténban az emberi társaság nélkülsége zavar a legkevésbé, az egyedüllét számomra kedves létforma, persze a telefonos, e-mailes, egyéb kapcsolattartást magam is igénylem. A stresszre nyilván mindenkinek megvan az egyéni ellenszere, nekem például a séták meg a közeli arborétum, a volt Kertészeti Egyetem kertje, ami az én kis azilumom. Volt, hogy majdnem bent ragadtam, mert addig üldögéltem ott, hogy bezárták a kaput. Azt hiszem, ha az ember megnyugvást keres, valahogy mindig a természet közelében köt ki, nyilván nem véletlenül. Ja, és még egy stresszoldó, ami talán már nem is meglepő: nagyon szeretek havas fotókat nézegetni!

– *Mi a kulcsa annak, hogy krízishelyzetben is egyensúlyban maradjunk önmagunkkal?*

– Hát, ez a legnehezebb dolgok egyike. Én úgy gondolom, ha valaki alapvetően békességben van önmagával és a környezetével, képes elfogadni, hogy számtalan dologon nem tud változtatni, ellenben őszinte hálát tud érezni természetesnek tűnő dolgokért, akkor talán a krízishelyzetekre is kiegyensúlyozottan reagál. Persze az élet olykor brutális helyzeteket teremt, amikor iszonyú nehéz talpon maradni. Van egy szép allegória a zen buddhizmusban. Ha egy erős, vaskos cölöpöt leverünk a földbe, az szilárdan

áll ugyan, de egy komoly szélroham kidöntheti. A bambusznád keskeny, pillekönnyű növény, szelek hajlíthatják erre-arra, akár a földig, de mivel rugalmas, a vihar elvonultával újra szálegyenesen áll.

– *Mi a legszebb szó?*

– Érdekes, hogy minden tudatos megfontolás nélkül többször is kimondtam/leírtam egy szót a kérdésekre válaszolva, aminek mind a hangzása, mind a jelentése nagyon szép számomra. Ez a 'nyugalom'.

„Mindegyik regényhősömben elkerülhetetlenül benne vagyok”

Bene Zoltánnal,
az Irodalmi Jelen
prózaszerkesztőjével
Varga Melinda beszélgetett

– *Szerkesztőségi üléseken gyakran átvonul a skype kamerája előtt egy bozontos farkok. Ki a titokzatos személyi asszisztens, aki segít neked a munkában?*

– A szerkesztőségi üléseket Vencsike szereti figyelemmel kísérni, aki egy birman cica. De több személyi asszisztensem is

van. Bonifác, a ragdoll kandúr ugyancsak gyakorta segít nekem – abban, hogy abbahagyjam a munkát: végigheveredik a laptopom billentyűzetén, s ha ilyenkor arrébb tessékelem, vérig sértődik.

Fotó: Onda Péter

Tódi kutyánk pedig a legváratlanabb pillanatokban tud megbökösni az orrával, úgyesen zökkent ki bármiből, amiben épp elmerültem... Ugyanakkor rengeteg inspirációt adnak mindhárman.

– *Mi volt a legbosszantóbb történeted a szerkesztői munkád során?*

– Biztosan mindenkivel megesett már, aki ilyesmivel foglalkozik, hogy öntudatos szerzővel találkozott. Ez alapján véve nem baj, már csak azért sem, mert ha egy írást nem találok közölhetőnek, az nem jelenti azt, hogy az az írás mindenképpen rossz, hiszen nincs birtokomban sem a bölcsek köve, sem az irodalmi érték megítélésének mindenkor objektív és vitathatatlan képessége, simán megíthetem rosszul, amit olvasok, tévedhetek ebben is, amiképpen oly sok minden másban. Amikor azonban az öntudatos szerző öntudatos válaszából kiderül, hogy már vagy tíz másik lapnál is elutasították, akkor kicsit megnyugszom, hogy mégsem én vagyok az, aki derékba tör egy ígéretes karriert. Nemegyszer fejtették már ki ilyenkor az öntudatos szerzők, hogy én sem vagyok különb a tíz másik szerkesztőnél, akik (A verzió) nem értenek semmihez, (B verzió) csak a brancson belülről közölnek, (C verzió) rohadjak meg velük együtt. A számomra legemlékezetesebb eset azonban nem irodalmi szerkesztőként történt meg velem, hanem kulturális folyóiratnál, ahová egy szerző beküldött egy olyan írást, amely semmiféle kritériumnak nem felelt meg, viszont tartalmazott néhány érdekes és izgalmas, figyelemre méltó, vitaalapnak kiváló meglátást, ezért úgy döntöttem, közlöm, viszont ehhez nagyon erősen gatyába kellett rázni. Először is formailag, hogy legalább egy kicsit hasonlítson egy tanulmányra, másodszor nyelvileg, hogy ne legyen minden második mondatban egyeztetési hiba, ne legyen minden harmadik mondat befejezetlen, minden negyedik értelmetlen, minden ötödik rendkívül suta, minden hatodik pongyola stb. Mondanom sem kell, hiába volt, nem sikerült megértetnem a szerzővel, hogy nem azzal van baj, amit leír, hanem azzal, ahogyan leírja, úgyhogy végül nem jelent meg az írás...

– *Van-e olyan prózamondat, amivel szerkesztés közben találkoztl, és mai napig is szívesen idézed fel?*

– Nem igazán mondatokat, sokkal inkább hangulatokat, amelyeket keltettek. Sok ilyen van. Például amikor kutyasétáltatás közben megpillantok valamit – egy fél pár, elhagyott kesztyűt, egy rúzsoltos orvosi maszkot az árokparton, egy különös alakú kutyagumit, egy oromzatot, amit már százszor láttam, akkor mégis másnak mutatja magát –, és rám tör egy érzés, s azt hiszem, ez valami eredeti, aztán eszembe jut, hogy ez a hangulat X vagy Y A vagy B című novellájának az atmoszférája... Ezek jó élmények.

– *Szerinted vonzóbbak azok a férfiak, akik írók?*

– Nem hiszem.

– *Fiatalabb korodban csajoztál-e az írósággal?*

– Nem. Attól tartok, az én fiatakoromban már nem is lehetett ezzel csajozni... A kilencvenes évek vadkeleti vadkapitalizmusában sok menő dolog volt, de az irodalom nem tartozott ezek közé. Legfeljebb szubkulturális szinten. Óvatosan jegyzem meg, hogy – úgy tűnik – ma sincs ez másként.

– *Este vagy reggel írsz?*

– Teljesen kiszámíthatatlan, hogy mikor... Noha reggel és dél előtt talán többször, többet írok, mint délután, s kivált, mint este.

– *Kell-e hozzá valamilyen inspiratív dolog, rituálé, kedvenc hely a lakásban, ami beindítja az alkotás folyamatát?*

– Kávé. De az nálam az élet alapfeltétele... Majdnem mindig az íróasztalomnál írok, a feleségemmel közös dolgozószobánkban. És általában jobban megy, ha velem szemben, az ő íróasztalánál Virág is dolgozik.

– *Reneszánsz vagy középkor? Melyikben élnél szívesebben?*

– Az érett középkorban, esetleg a reneszánsz elején, a trecentóban. Bár Huizinga szerint a középkori ember egy egészen másfajta lény, mint a modern, azért szívesen kipróbálnám azt az életet. Minden bizonnyal kudarcot vallanék, túlságosan is abba a korba vagyok ágyazva, amelyikben élek. Mint mindannyian.

– *Mit üzennél azoknak a fiataloknak, akik most cseppennek bele az irodalom világába?*

– Olvassanak sokkal többet, mint amennyit írnak.

– *Mi lettél volna, ha végül nem az irodalmi pályán ragadtál volna?*

– Voltam sok minden a cipőbolti eladótól kezdve a tudakozó-kezelőig, de húsz éven keresztül könyvtárban és művelődési házban dolgoztam – szóval ez lettem volna. Illetve az is voltam, húsz évig...

– *Melyik regényhősöd vagy leginkább te?*

– Valamilyen mértékben mindegyikben elkerülhetetlenül benne vagyok. Akkor is, ha nem akarom. Akkor is, ha szeretném ezt elkerülni. Félek, a regényeim főszereplői (akik a szó szoros értelmében ritkán hősök) azért hasonlítanak egymásra, mert egy kicsit mind hasonlítanak rám...

„Szeretem a végleteket”

Varga Melinda,
az Irodalmi Jelen
vers- és interjúrovatának
szerkesztője,
számos fiatal költő,
prózaíró mentora.
Szalai Klaudia beszélgetett
vele, az Instagram-oldalunk
szerkesztője.

– *Tél vagy nyár?*

– Nyár tengerrel és tűző nap-sütéssel, tél hatalmas hóval, hegyekkel. Szeretem a végleteket.

– *Melyik évszakban érzed igazán az alkotási vágyat?*

– Többet írok, ha több a napfény, a téli estéken olvasni szeretek.

– *Az Irodalmi Jelen vers- és interjúrovatának szerkesztője vagy, milyen apróságokra kell odafigyelned egy-egy mű elemzése során?*

– Hál’ Istennek a középiskolában elemeztem utoljára verset, akkor is utáltam, most is viszolygok ettől a módszertől. A verset érezni kell, vagy hat rám, vagy nem. A többi okoskodás, mellébeszélés. Ha a vers tele van remek vendégszövegekkel és különböző irodalmi allúziókkal, egy bölcsésznek roppant izgalmas élményt nyújt, de ha nem fejt ki semmilyen hatást, akkor az olyan, mint az ember tenyeréből kicsorgó víz. Szerkesztői munkám során találkoztam olyan versekkel, amelyekre ma is emlékszem, idézni tudok belőlük, és beleborzongok akárhányadik újraolvasásra is. A jó vers ilyen kell legyen. Vagy ne legyen semmilyen. Nem kell mindent és mindenáron megírni, csak a fontos, lényeges dolgokat. Mondtam már, hogy szeretem a végleteket. Ez a szerkesztői munkámban sincs másképp. Akkor dolgozom, amikor van bennem elég tűz és lendület, tudok a szerzőknek segíteni, rá tudok hangolódni a versre, a költő érzelmi és intellektuális regiszterére. Letargikusan sosem szerkesztek, akkor adminisztratív munkát, házimunkát végzek inkább, vagy sportolok.

– *Számodra mit jelent költőnek lenni?*

– Ezt a tálentumot kaptam Istentől, igyekszem fejleszteni magam, kiteljesedni ebben, és jó irányba használni a tehetségem, építeni, nem rombolni vele.

– *Ki az a kortárs szerző, akire felnézel?*

– Nagyon sok ilyen van. Igazándiből minden kortárs szerzőre felnézek, ha jó verset, prózai művet írt, és engem azzal a mondanivalóval, érzéssel, témával megtalált.

– *És a klasszikusok közül?*

– Ez is fogas kérdés, sokféle klasszikust olvasok. Akik talán leginkább kiemelkednek ezek közül, és mindenféle hangulatban tudom őket lapozni: Faludy György versei és műfordításai, Hermann Hesse, Thomas Mann, Borges, Karácsony Benő, Krúdy Gyula, Jókai Mór, Nemes Nagy Ágnes, Kassák Lajos, Weöres Sándor és az antik irodalom szinte mindegyik alakja.

– *A hely, ahol a legtöbbet inspirálódsz?*

– Nincs ilyen, inkább hangulatok, benyomások vannak. A tenger és a természet közelsége felszabadít, de nem minden esetben lesz ebből vers.

– *A személy, akinek a legtöbbet köszönheted?*

– Édesanyámnak és a nagyszüleimnek, ők neveltek fel. Az irodalom terén meg Bréda Ferencnek, Böszörményi Zoltánnak és Orbán János Dénesnek.

– *Ha három szóval kellene jellemezned magad, mit mondanál?*

– Lobbanékony, érzékeny, álmodozó.

– *Egy tény, amit ha mások megtudnak, általában meglepődnek?*

– Télen is lefutok nyolc kilométert.

– *Mit jelent neked az Irodalmi Jelen?*

– Nagy felelősséget és megtiszteltetést is ugyanakkor.

A kortárs kritikában a legbosszantóbb a személyeskedés

Kis Petronella az Irodalmi Jelen legfiatalabb szerkesztője; az ifjúság lendületére szüksége is van, hiszen a kritikaíróvá szerkesztéséhez sok türelem és kötéldegrendszer kell.

Varga Melinda
beszélgetett vele.

– *Különleges neved van. Azt olvastam, hogy szent Petronella Péter apostol lánya volt, akit fele-*

ségiül szeretett volna venni egy Flaccus nevű előkelő ifjú, a lány három napos haladékat kért, és azért imádkozott, hogy Isten szólítsa magához, ami meg is történt, így szűzen halt meg. Foglalkoztatott a neved története, kérdezted valaha a szüleidet a névadás eredetéről?

– Arra konkrétan nem emlékszem, hogy erről kérdeztem volna őket, de mindig sokat meséltek a születésemről, a gyerekkoromról, így már régen tudtam a névadás okait (persze később, amikor elkezdtem irodalommal foglalkozni, már „tudományosabb” szempontból érdekelt az eredete, a jelentése stb.). Úgy tudom, édesanyám már jóval a születésem előtt találkozott ezzel a névvel, és eldöntötte, hogy ha egyszer lánya lesz, így fogják hívni, annyira megragadta a komoly, elegáns, művészi csengése, a dallamossága és játékosága. Később viszont kompromisszumos megoldás is lett: édesanyám Kornélia, emiatt édesapám Nellinek szeretett volna hívni, anyukámnak pedig a Petra is tetszett, így ez lett az ötvözete.

– *Hogy hívják a cicádat?*

– Alvarónak hívják, ő egy másfél éves maine coon.

– *Csáth Gézával foglalkoztál irodalomtudományos munkáidban. Egyik legőriübb írónk, ráadásul szenvedélybeteg is volt. Miért rá esett a választásod?*

– Középiskolás koromban olvastam először Csáthtól, és mivel a pszichológia mindig is érdekelt, illetve, hogy bizonyos események milyen hatást gyakorolnak emberekre, már ekkoriban megfogott. Aztán az egyetem alatt derült ki számomra, hogy több olyan oldala (zenekritikusi, zeneszerzői, drámaírói, összművészeti) is van, ami hozzám nagyon közel áll. Nem ismerek még egy író a magyar irodalomban, aki annyiféle területen alkotott volna aktívan, mint ő. A függősége és a nőkkel való viszonya annyira markáns szerepet játszik az írói, művészi megítélésében, hogy az utóbbi évtizedekben szinte kizárólag az ezekhez kapcsolódó elbeszélései kerültek be a köztudatba. Van néhány nagyon felkapott és agyonelemzett novellája, de egy csomó másikkal szinte egyáltalán nem foglalkoztak még, így adta magát, hogy ezeket elkezdjem felderíteni.

– *Kedvenc sorod tőle?*

– Több is van, de az egyik legrégebbi: „A széttört halott szívek, amelyek köröskörül a földben el vannak ásva, felzokognak, és zokogásuk mint nedves, hűvös lehellet a tó felől – és köröskörül mindenfelől – ráereszkedik az emberek mellére.” (Nyári bál)

– *Mi volt a legfurcsább élményed szerkesztőként?*

– Az, hogy néhányan mennyire igénytelen, hibáktól hemzsegó szövegeket tudnak leadni, és még ahhoz sem veszik a fáradságot, hogy a sorozatos elütéseket, feltűnő helyesírási hibákat, amiket a Word is aláhúz, kijavítsák, mielőtt elküldik az írásukat. A mondatok grammatikai és tartalmi értelmezhetetlensége már csak a ráadás.

– *Amikor olvasó vagy, a vers vagy a próza a nyerő?*

– Mind a kettőt szoktam olvasni, de prózát többet. Verseskötet olvasásának ritkán ülök neki, ha nem kimondottan a munkámhoz kapcsolódik. Versek közül jobban szeretek véletlenszerűen „szemezgetni”, és az aktuális hangulatomhoz illőket olvasni, vagy abban a témában, ami épp foglalkoztat.

– *Milyen kellene legyen egy jó kritikus?*

– Olyan, aki egyrészt próbálja felkelteni annak az érdeklődését, aki az adott kötetet még nem olvasta, másrészt annak is érdemi információt nyújtani, aki már igen. Igyekszik rávilágítani a kötet erősségeire és gyengeségeire is, elhelyezni a szerzőt és a művet a kortárs palettán. Ha bírálatot fogalmaz meg, azt szalonképes stílusban teszi. Egyszerre elemez és értékkel.

– *Mi a legbosszantóbb a kortárs kritikában?*

– A személyeskedés, amikor a kritikus érezhetően az olvasóra fittyet hányva zúdítja bele egy írásba a szerzővel kapcsolatos személyes sérelmeit, dühét.

– *Olvasnak-e szerinted eleget a fiatalok?*

– Mennyiségileg valószínűleg igen, hiszen nagyon sokat bújják az internetet, ahol, ha mást nem is, de egymás üzeneteit, szembejövő híreket, celebvilágról szóló cikkeket biztosan olvasnak. A gond inkább azzal van, hogy ezeken kívül mást, ami a lelki-szellemi fejlődésüket, épülésüket szolgálhatná, sokan nem olvasnak, jobb esetben a kötelező olvasmányokat igen.

– *E-book vagy hagyományos könyv? Melyiké a jövő?*

– Minden tendencia arra mutat, hogy az e-booké. De azért vannak a mostani fiatalok között is, akik szeretik megfogni, megszagolni, fellapozni a könyvet, és úgy olvasni.

– *Te melyiket olvasod szívesebben?*

– Egyértelműen a hagyományos könyvet. Bár tudom, hogy az e-booknak is megvannak a maga előnyei, de szerintem személyesebb élmény a nyomtatott könyv.

– *Mindig erre a szakmára vágytál, kislánykorodban is?*

– Nem teljesen, de a humán tudományok és a művészetek iránti érdeklődésem, fogékonyságom már korán megmutatkozott. Sokáig a fordítás, tolmácsolás és a francia nyelv érdekelt leginkább, de középiskolában nem volt lehetőségem franciául tanulni, az egyetemi francia szakhoz pedig minimum erős középfokú nyelvismeret kellett volna, így ezt a vonalat elengedtem. Az egyetem első éveiben aztán a színházi rendezés, a dramaturgia felé húztam, csak ahhoz speciálisabb képzés lett volna jó. Végül aztán mindkét vonal megmaradt az életemben, a doktori miatt megtanultam franciául (még ha nem is olyan magas szinten, mint eredetileg terveztem), a színház pedig kritikák formájában maradt velem. A harmadik, számomra meghatározó irány, ami szintén csak felnőttkoromban lett igazán az életem része, az a sport. Ha hamarabb kezdtem volna foglalkozni vele, elképzelhetőnek tartom, hogy ebben az irányban (is) tanultam volna.

– *Sorolj fel 10 olyan könyvet, amelyet egy szuszra olvastál el az elmúlt tíz évben!*

– Sosem voltam gyorsan, egy ültő helyemben kiolvasós típus. Persze van, amelyik könyv nagyon visz magával, de alapvetően a nagyon jó könyveknél is szeretek szüneteket beiktatni, amikor átgondolom, kielemezem magamban az addig olvasottakat. A másik, hogy szeretem is kiélvezni az ilyen könyveket, hogy minél tovább tartsanak, az olyan rossz érzés, amikor hamar vége van az élménynek. De megpróbálom összeszedni azokat a könyveket, amelyek a legnagyobb hatással voltak rám az elmúlt tíz évben, hangsúlyozni szeretném, hogy a teljesség igénye nélkül, sok minden nincs benne, például a kollégáim könyvei vagy azon kortárs szerzők művei sem,

amelyekről kritikát írtam a közelmúltban: Javier Marías könyvei, a *Beleszerelmesedések*, a *Rossz kezdet* és a *Berta Isla*, Márquez: *Száz év magány*, Száraz Miklós György: *Lovak a ködben*, Bartis Attila: *A vége*, Szerb Antal: *Utazás és holdvilág*, Fejes Endre: *Rozsdatemető*, Márai Sándor: *Az igazi*; *Szindbád hazamegy*.

– *Ha dönthetnél egyetlen évszak mellett, amely örökké tartson, melyik lenne az?*

– A tavasz. A telet és a hideget nem szeretem, a nyarat pedig az extrém hőmérsékletek miatt egyre nehezebben bírom. A kellemes 20–25 fokot szeretem és az éledő természetet.

Az irodalmi produkció háttérémbere, csak akkor tűnik fel, ha elbóbiskol

Hudy Árpáddal,
az Irodalmi Jelen
olvasószerkesztőjével
Varga Melinda beszélgetett

– *Az Irodalmi Jelen olvasószerkesztője vagy. Milyen nehézségei vannak ennek a hivatásnak?*

– Az olvasószerkesztő egyfajta Függönyövíts Húzó – Karinthy Frigyes *A szeretov* című paródiájából kölcsönzött műszóval.

Az irodalmi produkció háttérémbere, csak akkor tűnik fel, ha

elbóbiskol. A helyesírási, nyelvhelyességi hibák, tárgyi tévedések javítása aránylag egyértelmű, stiláris és kompozíciós korrekció már vitathatóbb, a legkényesebb pedig az irodalmon túlmutató, például ideológiai üzenetek kezelése.

– *Szokott bosszantani, ha napilapokban, könyvekben sajtóhibát találsz?*

– Túlságosan is. És mostanában egyre többet bosszankodom.

– *Mi volt eddig a legmókásabb hiba, amellyel találkozottál?*

– Megmosolyogtató nyelvi vétség a szószaporítás, mint „titokban csempészi át”; „pokoli infernó”; „irreális csoda”, de szórazottatóbb a logikai bukfenc, például „elkezdődik az ördögi kör”; „a bejgli koncentrikus körei”; „a nosztalgia betetőzése a novella végén csúcsonyul ki”; „X. Y. számúzte képeiről a színt, a kézzelfogható formát és magát a kompozíciót is”. Talán mégis a szó-láskeverés meg a képzavar viszi el a pálmát: „versek tárháza vonul fel”; „egy tálon árulnak cseresznyét”; „mókuskereket hánny”; „nem talál kiutat az örvényből”; „kiakolbólint” – utóbbi, sajnos elterjedt „gyöngyszemben” a ’kiebrudal, kiteszi a szűrét’ jelentésű „kiakolbólít” (’akolból kiűz’) kifejezésbe tolakodik a „bólint” ige.

– *Melyik a legbonyolultabb nyelv?*

– Attól függ, melyik anyanyelv beszélőjének, és milyen szempontok szerint. Kultúrkörünkben a német és az orosz mindenképp az, a magyarról nem is beszélve. Amúgy a világ két-három ezerre becsült, többnyire név szerint sem ismert élő és holt nyelve közül számomra egy észak-amerikai indián nyelv, a hopi a legkülönlegesebb.

– *A magyar nyelvtant hogyan tanítanád meg egy külföldinek, aki meg szeretne ismerkedni a nyelvünkkel?*

– Lehetőleg praktikusán, mindennapi beszédfordulatok alapján és – feltéve, hogy van rálátásom – anyanyelvének megfelelő kategóriáival szembesítve.

– *Javasolnád fiataloknak pályamodellként az olvasószerkesztést?*

– Amennyiben érez magában elhivatottságot a nyelv, az irodalom iránt, de nem hő vágya a gyors meggazdagodás, és nem áhítja a rivaldafényt.

– *Az Irodalmi Jelen alakulása óta a lap munkatársa vagy, kezdetben a lap frontembere is. Mit emelnél ki az IJ húsz évéből?*

– Azt, hogy népmesei, megmosolygott legkisebb fiúként indult szinte a semmiből, mára pedig országhatárokon, nemzedékeken, irányzatokon felülemelkedő, népszerű összmagyar irodalmi intézmény.

– *Nicolás Gómez Dávilához kötődik az egyik könyved. Hogyan találtál rá erre az izgalmas gondolkodóra?*

– 2004-ben, még Münchenben olvastam egy ismertetőt az akkor már tíz éve halott „kolumbiai Nietzschéről” a Die Zeit irodalmi rovatában. Abból, ahogyan a hamburgi liberális hetilap kritikusa az ideológiai fősodor fanyalgásával méltatta a számomra addig ismeretlen filozófus-író, „a modernitás lenyűgöző gyűlöljét”, azonnal kitűnt, hogy haladás-rögeszmés korunk szellemóriása. Utánaolvastam, és megdöbbsentem, hogy magyarul semmi sem jelent meg tőle vagy róla! Ezt a „pannon” jeget törte meg 2011 decemberében az Irodalmi Jelen hasábjain Dávila-fordításaim és kommentárjaim első része, majd a tizenkét fejezet kötetben is megjelent 2013-ban, *A modernitás remetéje. Nicolás Gómez Dávila. Szélgjegyzetek a töredékek katedrálisához* címmel.

– *Miért ajánlanád a fiatal olvasóknak?*

– Mert alapvető olvasmány. És nem kell, sőt, nem is lehet hosszasan olvasni. Elég belőle naponta egy-két pirula, azaz aforizma. Melyet esetleg napok, hetek, évek múlva értünk meg igazán. Dávila aforizmái, röpke eszmefuttatásai végtelenségig csiszolt, éles gyémántok. Súlyos, mély gondolatok spártai szűkszavúsággal és metsző szellemességgel. A nyelvi kifejezés, az írásművészet abszolút csúcsa.

– *„Nagy író az, aki arkangyal szárnyából kitépett tollat márt pokoli tintába.” Milyen nagy írókra gondolhatott Dávila?*

– Dosztojevszkijre biztosan. Shakespeare-re, Dantéra is. Nagyon ritkán említ név szerint történelmi nagyságot, filozófust vagy művészt, író, de van rá példa: „A reggeli Homérosz-olvasmány a belőle áradó derűvel és nyugalommal (...) a legjobb útravaló a nap közönségességeinek elviseléséhez.”

– *Arad, München, Enying vagy Budapest? Ezekhez a városokhoz szoros kapcsolat fűz. Hol jobb élni?*

– Nagyon szeretem szülővárosomat, Aradot, ahová kolozsvári diákságom után is visszatértem. Más kérdés, hogy legszebb éveimet egy olyan országban adatott leélnem, ahol nagy- és kisvárosban, falun vagy tanyán egyaránt kínkeserves volt boldogulni, még a többségi nemzet fiaként is, nemhogy magyarként. Utána közel két évtizedig Münchenben laktam családommal, ott meg idővel elegendő lettem a tömegből, a zsúfolt üzletekből, az idegölő közlekedésből, a drága lakbérből. Fiatalon nyüzsgésbe vágyik az ember, idősebb korban többre értékeli a nyugalmat. Enying jó hely, s jelenleg Magyarország is nagyon az.

– *Mit olvasol most?*

– Rossz szokásom, hogy több könyvet fogyasztok „egyszerre”, műfajokat, tárgyköröket és nyelveket is váltogatva. Jelenleg László Gyula kötetét olvasgatom (újra) honfoglaló eleinkről, románul (sokadszor) Ioan Petru Culianu könyvét a Nyugat dualista gnózsairól, kikapcsolódásként pedig német nyelven szemelgetek egy nemzetközi válogatás humoros írásából.

– *Van-e számodra az olvasásnak rituáléja?*

– Nincs. Gyerekkoromtól minden lehetséges és lehetetlen helyen és helyzetben faltam a betűt. Diófán, óra alatt vagy utcán járva már nyilván nem olvasok, de ágyban, párnák közt még mindig, főleg elalvás előtt, vagy amikor beteg vagyok.

Télen tenger, nyáron havasi tájon fekvő tó

Bege Magdolnával, az
Irodalmi Jelen főszerkesztő-
helyettesével **Varga Melinda**
beszélgetett

– *Az Irodalmi Jelen aradi szerkesztőségében dolgozol, igazi szerkesztőségben, nem home office-ban, mint a többi kolléga. Ez mivel másabb, miben segít, vagy esetleg gátol?*

– Valójában szerkesztőségben is, otthonról is, de végül is úgy 90%-ban a szerkesztőségben. A

különbséget a technikai adottságok jelentik, a belső szerver könnyebb elérése, ami lehetőséget biztosít az anyagok, képek, különböző programok gyorsabb kezelésére. Persze mindez otthonról is megoldható, vagy majdnem minden, csak picit, hajszálnyival lassabban. Ez a picit lassabban azonban bizonyos műveleteknél, egyes programok használatánál számomra nagyon bosszantó tud lenni. Talán a türelmem kopott meg az évek folyamán, de mindent gyorsan, azonnal akarok, várok el a gépektől. Ami a szerkesztőségben belüli személyes kapcsolatokat illeti, a mai információs világban azok bárholnán könnyen kezelhetők, akár telefonról is. E-mailen, Skype-on szinte bármikor elérhetőek vagyunk, fizikai találkozásra viszont nagyon ritkán adódik alkalom, főleg az utóbbi két évben. Ezért is örvendek annak, amikor egy rendezvényünkre sikerül eljutnom.

– *A Nyugati Jelen napilap főszerkesztői feladatait is ellátod. Hogyan osztod be az időt, hogy mindenre jusson?*

– Időből sosincs elég, legalábbis én így érzem. Igyekszem minél kevésbé keverni a két feladatkört, ami nem jelenti azt, hogy ne lennének átfedések, átfolyások az Irodalmi Jelen és a Nyugati Jelen között. Már csak azért sem, mivel az Irodalmi Jelen nem csupán interneten létezik, illetve nyomtatott folyóiratként, de van egy nyomcoldalas változata is, amelyet a napilap mellékleteként minden előfizetőnk havonta egyszer kézbe vehet. Igaz, a melléklet teljesen más mint a nyomtatott folyóirat, nemcsak korlátozott terjedelme okán, de mert ebben leginkább a napilap lefedte régió alkotóinak biztosítunk teret. Az ide-oda kapkodás viszont egyiknek sem tesz jót, a megszakított munkafolyamatok adják a legnagyobb hibalehetőséget. Így aztán délelőtt leginkább az Irodalmi Jelennel, könyvekkel foglalkozom, míg délután a napilapé a főszerep. De ebben sem tudnék precíz időbeli határt húzni.

– *A szerkesztőségben melyek a kedvenc tárgyaid?*

– A körülöttem lévő tárgyak szerepe, hogy otthonossá, barátságossá tegyék azt a helyet, ahol életem jelentős részét töltöm. Így aztán minden körülöttem lévő tárgy kedves számomra. Pihentető a lila magnóliás festmény vagy a csendéletek, a stabilizált piros rózsacsokor lelket mosolyogtat, akárcsak a szárazág-kompozíció, de egyformán fontosak számomra a többi tárgyak is, a szerencsehozó ír kisember, a gyertya, a japán levélvágó kés... És persze az élő cserpes virágok, orchidea, karácsonyi kaktusz, begónia...

– *Például ott van Csép Sándor írógépe is, annak mi a története?*

– Csép Sándor Aradon született, újságíró, riporter, rádió- és televízióműsor-szerkesztő volt, néhány évig a Magyar Újságírók Romániai Egyesületét vezette. Idősebb kollégáim vagy főszerkesztőnk, Böszörményi Zoltán jobban ismerték, mint én, többet dolgoztak vele, többet tudnának mesélni róla. 2003-ban az Aradi Magyar Színházat létrehozó alapítvány – amelyet nem mellesleg Böszörményi Zoltán hívott életre, és vállalt jelentős szerepet a fenntartásában – tagja volt Csép Sándor is, olyan személyiségek mellett, mint Kányádi Sándor, Markó Béla, Tőkés László, Cseh Tamás. Valahányszor Aradon járt, mindig benézett a szerkesztőségbe is barátaihoz, és nem egyszer tisztelte meg jelenlétével az Aradi Magyar Sajtó Napjára szervezett

rendezvényünket. Régi írógépét is e baráti viszony kapcsán adománnyozta a szerkesztőségnek, amelyet azóta is ereklyeként őrzünk.

– *Az Irodalmi Jelen alakulásától kezdve a lap munkatársa vagy, mire emlékszel legszívesebben vissza ebből az időszakból?*

– A több mint húsz év alatt a napi rutin mellett nagyon sokféle hatás ért, jó is, kevésbé jó is, nagyon sok embert ismertem meg, sokakat személyesen is, olyanokat is, akik már elmentek. Utóbbiak közül néhányat említenék azok közül, akikkel szorosabb munkaviszony alakult ki, gondolok most Szócs Gézára, Lászlóffy Csabára, Faludy Györgyre, Kőrösi Zoltánra, Bogdán Lászlóra... Legtöbbjüket írásaikon keresztül ismerhettem meg, hiszen az utóbbi két évtizedben a kortárs irodalom rengeteg gyöngyszemével találkoztam, jobbnál jobb prózákkal, versekkel, esszéekkel stb. És ami külön öröm számomra, nagyon sok tehetséges fiatal volt alkalmam olvasni. Visszatérve a kezdetekhez, az Irodalmi Jelen alakulásához, izgalmas napok, hetek, hónapok voltak. Gyerek született, s ott bábáskodtunk körülette. Mekkora legyen, mi legyen benne, mi legyen a nyitóoldalon, hogyan nézzen ki a fejléc, milyen karakterekkel a szöveg, és megannyi apróság, amíg összeállt az első szám, és aztán sorban a többi. Az első számoknál mi sem gondoltuk, talán csak reméltük, hogy nem csupán a nyugati régió magyarságszigeteihez sikerül eljutnunk, de az egész Kárpát-medencében súlya lesz az Irodalmi Jelennek. Bábáskodásunk mit sem ért, vagy lehet, hamar kifulladt volna Böszörményi Zoltán lendülete nélkül. Mert fontos, hogy egyáltalán kigondolta, fontos, hogy anyagilag támogatta és támogatja az Irodalmi Jelent, de a legfontosabb az, ahogyan lelket tudott és tud verni a szerkesztőség mindenkori kis csapatába, ahogyan el tudta ültetni és ápolni a hitet, hogy nem hiábavaló, amit csinálunk. E lendület nélkül nem varázsolhatnánk nap mint nap irodalmi lapot, s talán készítenést sem éreznénk határaink feszegetésére.

– *Melyek a kedvenc lapszámaid?*

– Mindig az éppen aktuális, az, amelyen éppen dolgozom. De persze vannak emlékeztetések. Többet is kiemelhetnék, de most csak kettőt fogok. A 2005 szeptemberében Faludy György 95. születésnapjára megjelentet és azt a kétkötetes számot, amely

szintén szeptemberben, de tavaly jelent meg, és amellyel az Irodalmi Jelen 20. születésnapját ünnepeltük. Ilyen még nem volt, kétkötetes Irodalmi Jelen! Jobbnál jobb írásokkal tisztelt meg bennünket száznál több szerző, minket, a lapot, az olvasókat!

– *Szereted a virágokat. Melyik virág jellemezne leginkább téged?*

– Hirtelen azt mondanám, a tulipán – persze minden politikai jelentéstől mentesen. December táján jelenik meg a kereskedelembe, és amíg szezonja van, minden hétvégén meglepem magam egy csokorral. Aztán a lisianthus (préritárnics), annyira kecses és éteri. De az igazság az, hogy minden virágot szeretek, a legszerényebb is gyönyörűséget tud nyújtani a léleknek.

– *Ha macska lennél egy napig, hogyan nézne ki a napod?*

– Még arra sem nagyon tudnék felelni, hogy Picurka cicám egy napja hogyan nézett ki, pedig főleg fiatalabb korában naponta felvidított valamivel. Mondogattam is néha: Picurka, hogy te mit tudsz! És hidd el, tudott, ajjaj, de még miket! De ha én macska lennék...? Hát nem is tudom...

– *Kiket szoktál olvasni szabadidődben, ha éppen nem szerkesztesz vagy tördelsz?*

– Annyira változatos a napi olvasmányadagom, hogy másra nem is nagyon jut időm – a napilapba kerülő hírektől az éppen aktuális Irodalmi Jelenre fel- és bekerülő szépirodalmi alkotásokig. Folyamatosan figyelem közben a hírügynökségeket, elismerem, leginkább szalagcímeiket. Így aztán kikapcsolódni nem olvasással szoktam, ha mégis, akkor egy-egy hangulat a verseket kívánja meg. Olyankor utánuk kutakodom, legyenek klasszikus vagy kortárs szerzők művei, vagy olyanok, amelyekkel épp munkám során találkoztam először. Sokszor veszem kézbe kollégáimét, megsúgom, olykor a tiedet is, Melinda. Sok jó kötet várja türelmesen a polcokon, hogy kézbe vegyem, és talán ennek is eljön az ideje. És nem úgy, mint egykor, az asztal alatt a térdemen lapulva, lopva a lecke helyett. Bár annak is megvolt a varázsa...

– *Ha jól tudom, sakkversenyeket nyertél fiatal lány korodban. Hogyan kerültél közel a sakkhöz?*

– Édesapám – tulajdonképpen nevelőapám, de ebbe most ne menjünk bele, maradjunk annyiban, hogy számomra ő az édes – révén, aki a mai napig a sakk szerelmese, és aki pici gyermekkoromban felfedezte e játék iránti kíváncsiságomat és fogékony-ságomat. Eleinte mindig én nyertem, gondolhatod, miért, aztán eljött a pillanat, olyan 6-7 évesen, amikor azt mondta, most már komolykodni kell. Amikor először veszítettem, repültek a figurák és a tábla, és persze potyogtak a könnyeim. Aztán megtanultam komolykodni. Végjátékok, megnyitások, nagyon sok elmélet, verseny verseny után, felnőttekkel is. Egy adott pillanatban az országos tíz legjobb női ifjúsági keretben voltam. Aztán feltűnt, hogy a jó és befutott játékosok, mesterek, nagymesterek egy picit mind furcsák. Én nem szerettem volna az lenni. Ettől függetlenül lehet, hogy az vagyok mások szemében.

– *A reáltudományok felől kerültél a szépirodalomba. Miben segít a matematika az élet dolgaiban, a művészetben, irodalomban?*

– Nahát, ezt honnan tudod? Az olyan régen volt, talán igaz sem volt. Mint ahogy az is csak mesének tűnik, hogy valaha fizikatanárom kérdésére válaszolva azt mondtam, csillagász szeretnék lenni. Aztán a sors másféle csillagok közé vezetett, más utat jelölt számomra. A sakk és a matematika a valóság logika felőli oldalát fogja meg, a művészet, az irodalom az empátia, a lélek felé nyit. Kiegészítik egymást.

– *Aradon élsz, de Gyergyócsomafalván születted. Mi a kedvenc székely szavad, kifejezésed?*

– Pontosítok, szüleim, családom gyergyócsomafalvi, de én Gyergyószentmiklóson születtem. *Ejsze.* Illetve ez biztos, már-mint, hogy ott születtem.

– *Hegy vagy alföld?*

– Ritkán jutok haza – mert haza az itt is, Arad is, és az ott is, Csomafalva is. De az utóbbi időben egyre többször vágyom az ott tiszta levegőjét, harapnivaló zöldjét, simogató napsütését az itt poros levegője, sűrű zöldje és égető napsütése helyett.

– *Tenger vagy havasi tájon fekvő tó?*

– Is-is. Télen tenger, nyáron havasi tájon fekvő tó.

Farkas Nikolett

„Rejtelmek, ha zengenek...”

A könyvet kézbe véve a borítón látható kép valamiféle szürreális, álomszerű világot idéz fel az emberben. Fellapozva kiderül, hogy Henn László András *Felhő álmok* című grafikasorozatának egyik darabját láthatjuk. A történet egy parafrázált Ady-idézettel kezdődik: „*P. senkinek nem volt az őse, rokona is alig, ám ismerőse annál többeknek.*” Csónakos Csaba (becenevén P.) életé-

be 2015-ben csöppenünk bele, ekkor megismerhetjük életútját, rövid pedagógusi pályáját (történelem–angol szakon végzett), jelenlegi foglalkozását kissé homály fedi ugyan, de rendezett az anyagi helyzete. Mindemellett rengeteg szabadideje van, szereti különböző vendéglátóipari egységekben műlatni idejét kávézással, ciderezéssel és beszélgetéssel. Filozófiai jellegű írásokat olvas, illetve Krúdyt és Bólya Pétert. Külsőre kimondottan csúnya: „*középmagas, csenevész termetű, hosszú, hegyes orrú, elálló fülű.*” Mandola és P. 1992-ben ismerkednek meg, és szinte azonnal egymásba szeretnek, azonban a lány családja egyáltalán nem kedveli P.-t, mert „*szébb férfit képzeltek el Mandola mellé*”, de Mandolát sem kedveli saját családja, mert fiút vártak. Neve is egy csúfnév tulajdonképpen, melyet azért adott neki édesapja, mert a kislány nővérének, Annamarinak akkor vették ki a manduláját, amikor Mandola született. P. barátnője 1995-ben eltűnik, s az utána folytatott nyomozást igen gyorsan lezárja a rendőrség. Fontos motívum, amelyre P. visszaemlékszik ebből az időszakból, egy fekete madár. A folyóparti sétái során kedvenc padjához érve gyakran

szállt le mellé, és P. azt gondolta róla, kuvik lehet. Nyilvánvaló jelképe Mandola rejtélyes eltűnésének, hiszen a kuvik a vészhozót szimbolizálja. Az eltűnés megváltoztatja P. életét, kiüresedik, később egyre inkább a rögeszméjévé válik.

A következő éveket azzal tölti, hogy vonatra, buszra száll, és az országot átutazva keresi kedvesét. Később enyhülni látszik ez a kétségbeesés (életének alakulásáról főleg az 1992–1995 és a 2015–2019 közötti évekből szerzünk információkat), ideje nagy részét az említett kávézókban, kocsmákban tölti, vagy hirtelen ötlettől vezérelve az utakat járja. Ekkor azonban már nem az elveszett barátnőt keresi, hanem menekül otthona magányából és bezártságából, illetve keres, vár valamit, reménykedik valamiben, bármiben, amitől majd más lesz az élete. A cselekmény lassúsága már az elejétől fogva várakozással tölti el az olvasót. Ezt az érzést erősítik a repetitív részletek a szövegben, például P. külsejének leírása, a ciderezés, kávézás, de a többször megjele-nő kuvikmotívum is. David Lewis lehetséges világok-elméletén töprengve a főhős el-gondolkodik azon, hogy vajon van-e egy olyan világ, ahol Mandola és ő még mindig együtt vannak, és boldogan élnek. Mindemellett éli tovább életét, több viszonya is akad, de ezek sosem válnak tartóssá. Zebulon és Géza nevű barátaival gyakran lamentálnak a művészet mibenlétéről, irodalomról, írásról. Egyik alkalommal P. hosszasán vitázik egy fiatal íróval, aki mindenáron didaktikus írásait próbálja publikálni, mire P. szembeszáll vele, szerinte ugyanis a nagy írók nem tanítani akarnak, Dosztojevszkij, Goethe sem azért írtak. Ez erős Bólya Péter-áthallás is egyben: „...én marha elhittem az ítéseknek, hogy az okoskodó, részletező, fecsegő próza a jó, amely nem szól semmiről...” (Bólya Péter: *Mindig lesérülök*).

Mindeközben P. mindenki előtt titkolva még mindig Mandolára gondol. Amikor Zsolti, Annamari barátja és Balázs megfenyegetik P.-t, hogy megverik („örülj, hogy téged nem tanított mőresre Balázs...”, „örülj, hogy még megvan mindened...”), felmerül benne a gyanú, hogy mi van, ha esetleg Balázs szerelemféltsézből rabolta el a barátnőjét, de végül elhessegeti ezt az elméletet. Egyre gyak-

rabban álmodik különös dolgokat, és egyre gyakrabban okoz neki gondot megkülönböztetni a valóságot a képzelettől. Egyszer a kocsmában még egy kitalált családtörténetet is előad, ez szintén romló pszichés állapotának az előjele.

2019-ben hírt kap Mandoláról, és azonnal a keresésére indul. Az utolsó részek igen megrázóak, hidegzuhanyként éri az olvasót, ahogy hirtelen kitudódik, mi is történt 1995-ben. Az addig lassú ritmusú próza felgyorsul, és néhány nap leforgása alatt mindenre fény derül. Innentől a szinte már teljesen őrült P. ámokfutását követhetjük nyomon, amíg kideríti az eltűnés körülményeit.

A könyv 27 rövid fejezetből áll össze, ugrálva az idősíkok között, ám ez mégsem zavaró, a szöveg koherens marad. A narrátor egyes szám harmadik személyű, mindentudó elbeszélő, aki még azt is elárulja, milyen történelmi események zajlottak a kilencvenes években, miközben P. és Mandola mit sem törődött a külvilággal. Bene Zoltán remek érzékkel ragadja meg azt a lélektani folyamatot, amelyen keresztül mehet egy ilyen veszteséggel együtt élő, bomlásnak indult elméjű ember. Magát vádolja, amiért ő életben van. Mindemellett a főhős létfilozófiai vitái Zebulonnal és Gézával igen szemléletesen mutatják be világát.

A szöveg irodalmi utalásokkal, szófordulatokkal teletűzdelt, például ilyen a Krúdy-féle „hébe-korba”, „borízű hang”, de József Attila dinnyehéja is elúszik (más szeméttel együtt), illetve a *Rejtelmek* című vers is megjelenik: „*Talán a legjobb az lenne, ha elfogadnám, hogy márpedig rejtelmek hiába zengenek, tehetetlen vagyok és elhagyatott.*” Sőt, nemcsak idézetet és parafrázist találunk a szövegben, hanem itt-ott enyhe stílusváltással Krúdyt idéző hangot is. Máskor van benne egyféle brutalitás, nyersség, ahogyan leírja a halott teknős esetét („*A páncélja kettétört, a teste szétroncsolódott. [...] P. egy elhajított nejlonzacskóval fogta meg, és dobta a legközelebbi konténerbe.*”), vagy a pultoslány ujjának leszakadását („*Talán P. vette észre elsőként, hogy a lány a melléhez szorítja a kezét. Aztán azt is látta, ahogy fröcsköl belőle a vér. Tenni semmit sem tett, meg sem nyikkant, csak nézte, ahogy Julius öleli a saját kezét. [...] – Bassza meg, mi az isten ez? [...] Levágta*

az ujját, bazmeg... [...] Levágta az ujját! [...] Elrepült az ujjja, azt a kurva...! [...] a két cimborájával a fal mellé ültek, és ittak továbbb.) Hasonló megoldások jellemzik Bólya Péter írásait is.

Az utalások azonban nem állnak meg a szépirodalmi műveknél, a *Túl az Óperencián* című film, Mariah Carey, az Edda, a Manhattan és az Európa Kiadó dalainak említése a '90-es évekről festenek remek képet. Az új évezred vívmányai kevésbé jelentőségteljesek, a drága autón, az okostelefonon és a cideren kívül kevés reflexiót találunk a 2010-es évekre, ami ráerősít arra, hogy mióta Mandola eltűnt, P. életében megállt az idő. A kisregény egyaránt magán hordozza a krimi és a lélektani regény jegyeit, leginkább a skandináv krimikhez lehetne hasonlítani egyszerű leírásait, sallangmentességét, sötétebb, komor hangvételét. Mindezekkel Bene Zoltán izgalmas szövegvilágot hoz létre, ahol a külső és a belső világ hangulata korrelál.

Bene Zoltán: *Mandola története*. Irodalmi Jelen Könyvek, Budapest, 2021.

Rimóczi László

Kharón senkit sem fuvaroz ingyen

Az az író bánik igazán jól a szavakkal, aki a sanyarú sorsokat, a nyomort és a sarokba szorító helyzeteket úgy képes ábrázolni, hogy az olvasónak ne szálljon el azonnal minden életkedve. Ha karaktereinek lassan kihunyó reményével párhuzamosan erősödik lélekben, akkor végzett tökéletes munkát. Leczo Bence fiatal, kelet-felvidéki író, aki első kötetével jelentkezik. *A falu összes férfia* novellákat rejt, és egyik sem kimondottan vidám, mindegyik sajátos potenciált hordoz. Az erős érzelmeket kiváltó történetszálak dinamikus fonódnak össze, feltárva az esendő ember szeszélyesen dramatisztikus oldalát, mindezzel megteremtve a kötet egyedi atmoszféráját. Minden írás realizisztikus, életbölcsséggel gazdagon érezett, határozott mondanivalóval. Hatásos ábrázolásaiából és magabiztos nyelvkezeléssel megalkotott képeiből arra következtethetünk, hogy a történetek személyes élményeken alapulnak.

A széntelep felé című novella egy exújságíró életébe enged betekintést, aki a vasutasok visszaéléseiről írt tényfeltáró cikket. A feljelentések megtörténnek, sok vasutast letartóztatnak. A férfi a cikk hatását látva végül felmond, és maga is a vasútnál helyezkedik el, de ott sem marad sokáig, ugyanis baleset történik, ráadásul az ő hibájából, és elbocsátják. Nem érzi tragédiának, mert így legalább több időt szentelhet hobbijának, a gyermekjáték-készítésnek, melyet szinte mániákus megszállottsággal űz.

A tartalmas, tömör szöveg dísztelen, talán azért, hogy jobban kidomborodjon a nyersessége, az elhagyatottság és a magány.

Bár hangsúlyos csattanó nincs (hacsak az egész történetet nem vesszük annak), a szerző képes felülemelkedni szereplője rögeszméin, így lényegre törően ír. Karaktereivel magabiztosan bánik, nem vész el a részletekben, így a cselekmény könnyedén követhető és átlátható.

„Mikor a megbeszélt napon odament, senki sem várta a széntelepen. Tíz perc téblábolás után két csendőr igazoltatta. Hosszasan nézték a papírjait, majd megkérték, hogy távozzon. Hazafelé betért a Suachelibe. Ott hallotta, hogy a vasutasok felét letartóztatták. Valaki feljelentést tett a városházán, hogy lopnak. Gyula megivott két sört, aztán hazaindult.”

A szereplők közül mintha senki nem törődne azzal, mire is lenne a leginkább szüksége, ezért válik életszagúvá a mű. A szerző érzékenyen ragadja meg témáit, és profin ábrázol egy hányatott sorsú, erodálódó közösséget. Talán nem is az a legijesztőbb, amit leír, hanem amit nem. A minimalista stílus az összes novellára jellemző, ugyanakkor bizonyos ismert történeteknek gyökeresen más a vége, például *A róka és a holló* című klasszikus mesének a szerző vérszíslóbb befejezést szánt.

Az *Így rabolt el a fekete ember* című írás idilli sorokkal indul, elaltatva gyanakvásunkat, hogy netán valami sötét dolog készül. A központi téma nagyon finoman bontakozik ki: egy ember sértálgat a folyóparton, aztán egy csónak mellett belebotlik egy fura szerezcsenbe, akivel érmés játékba bonyolódik. Hamarosan kiderül, hogy az illető nem akárci, hanem a mitológiai Kharón, aki révészként teljesít szolgálatot, és jobbra csak egyirányú utakat vállal.

A kötetben szereplő 17 novella közül talán *Az erdő* a legütősebb, amely Edgar Allan Poe lidérces világát idézi. Egy kísérteties erdő zaklat egy aprócska falut, ám megválogatja, kiket nyel el – a favágókat megtűri, és a nyúlcsapdák is kirakhatók –, de egyéb bizarr tulajdonságokkal is rendelkezik. A kivágott fák helyén ugyanis másnap újak magasodnak, és néha olyan ez az erdő,

mintha hullámozna: közelebb húzódik a faluhoz, megfojtja, levegőt is alig kapni olyankor, minden párás és penészes lesz. Megtudjuk azt is, hogy két éve még hatalmas tisztás közepén álltak a kunyhók, a régi lakók pedig elmesélték, hogy az erdő mögött van egy hegy, ahol a barlangokban emberek élnek, oda nem tudott eljutni az erdő, csak körbefolyta, mint ezt a falut. Ostromolja, de nem győzhet:

„Este a négyéves Juli berohant a sűrűbe. Korábban azt mondta az anyjának, az erdő énekel neki. A nő a tűz mellett üvöltött.

Éjjel ropogásra ébredtünk. Juli anyja egy fáklyával a kezében az erdőbe rohant, és elkezdte felgyújtani az avart. Utánafutottunk, de veszettül gyors volt. Az apró tüzek hamar kialudtak, őt végül szem előtt tévesztettük. Visszabaktattunk a faluba, eloltottuk a tüzet, mindenki aludni tért.

Hason fekve ébredtem. Az ágyam nem volt sehol, a kunyhó félig összedőlt.”

Bár részletgazdag, mégsem túlírt történet, és külön érdeme, hogy hatásosan vegyíti a thrillert a társadalmi drámával és a mítoszokkal. Rutinosan játszik a színekkel, a hangulatokkal és a stílusokkal is, lassan építkezik, óvatos, már-már egyhangú felvezetésekkel, hogy később teret engedjen a „mese” igazi erejének. A történetyszövéskimért, aprólékos, pont ahogy egy festmény készül: az alkotó felvisz a vászonra egy kis réteget, egy kicsit letöröl, majd újra egy jelentésréteg következik, míg végül megvalósul egy speciális fény-árnyék játék, és összeáll a teljes kompozíció, mely csak megfelelő távolságból látszik.

A kötetben a legrövidebb novella a *Tabletta*, amit teljes egészében idézek:

„Amikor egy reggel Zsófi nyugtalan álmából felébredt, egérré változva találta magát ágyában. Először megismerkedett új, szőrös és szürke testével, majd az anyjáért kiáltott, de csak gyenge cincogásra futotta. Nehezen kivergődött az ágyból, halk puffanás-

sal landolt a padlón. A küszöb alatt átpréselte magát, rögtön a konyhába rohant. Az anyja nem ismerte fel Zsófit, felsikoltott a lánya érkezésére. Zsófi szégyenkezve bújt a konyhaszekrény alá. Orrát émelyítően édes illat csapta meg.

Körülnézett, észrevett egy rózsaszín tablettát a földön. Az egészet elmajszolta. Finom volt. Fáradtnak érezte magát. Remélte, ha felébred, minden a régi lesz.”

Talán említeni sem kell, melyik kultikus mű ihlette a szöveget.

A szerzőnek küldetése van. Leczo stílusától nem áll távol a bizarrság, karakterei közt találkozunk magukra hagyott iszákosokkal, élő árnyékokkal, reménykedő reménytelenekkel, vesztés nyertesekkel – és talán még önmagunkkal is. A valóságból kiragadott elemek mellett kidolgozott lélekrajzokat is találunk. A lemondás, a belenyugvás, az elidegenedés, a bolyongás és a gyöt-rődés jelei giccs nélkül mutatkoznak meg. Leczo ért hozzá, hogy szereplői heroikus bukásai is felemelőek legyenek.

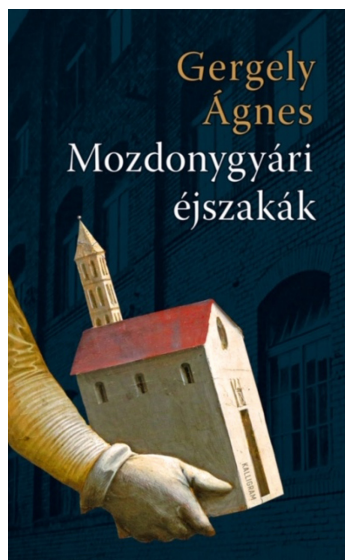
Leczo Bence: *A falu összes férfiája*. Előretolt Helyőrség Író-akadémia, Budapest, 2021.

Pusztai Ilona

Az írás mint életre szóló szerelem

A *Mozdonygyári éjszakák* Gergely Ágnes sorban harmadik kötet a Kalligram Kiadónál. Az első, *A szomjúság ára* (2017) két regény: *A tolmács* (1973) és az *Őrizetlenek* (2000) újraközlése. A *Még egyszer Firenzében* (2019) versek. Végül a tavalyi könyvhétre megjelent kötet 17 rövidke írás, emléktöredék, amely tematikailag felfogható a *Két szimpla* a *Kedvesben* (2013) memoárkötet folytatásának vagy még inkább kiegészítésének. De sok rokonságot mutat a két önéletrajzi ihletésű regénnyel, *A tolmács*csal és az *Őrizetlenek*kel is.

A címadó írás a Lator Lászlónak ajánlott *Sötét vízeséssel* együtt az 50-es években játszódik, amikor Gergely Ágnes osztályidegenként, megfosztva a továbbtanulás lehetőségétől a Ganz-MÁVAG tanműhelyében volt esztergályos tanonc. Bár már akkor is vonzódott az irodalomhoz, hogy elkerülje a több ízben rásütött szegyenbélyeget („befurakodott a munkásosztályba”), csak messziről figyelte az irodalmi kör gyűléseit. A MÁVAG – Kolónia könyvtárában tartott összejövetelek rangját jól jellemzi, hogy az író emlékei szerint annak vezetője a későbbi sikeres drámaíró és az egypercesek műfajának megteremtője, Örkény István volt. Ez a mozdonygyári lakótelep és benne a később Vörösmarty Mihályról elnevezett művelődési ház leginkább Timár Péter *Csinibaba* című filmjéből lehet sokak számára ismerős, illetve onnan, hogy a '80-as években az otthon pincéje adott helyet az underground zenei élet egyik legjelentősebb klubjának, a Fekete Lyuknak.

Az alcíme szerint műfajilag *Metszeteknek* minősített emlékszilánkokban Gergely Ágnes úgy tárja fel életének lelki traumáit – a munkaszolgálatos apa eltűnését a légerek poklában, a pesti gettólét borzalmait, a Rákosi-korszak osztályidegenjeként átélt megaláztatásokat, az írói pályája kezdeti nehézségeit és a magánélete sorozatos kudarcait –, ahogy az orvosok vizsgálják a szövegekből vett minták segítségével az emberi test kóros elváltozásait.

A körkörös szerkesztésű kötet a jelenből indul (*Erkölc nyolcvan felett*), és a jelenbe visszatérve zárul (*A pizzeria mélyén*), miközben nyomon követhetjük az írónő életének fontos állomásait négy tételben: család, tanoncidő, fordítói és írói pálya, magánéleti válságok. De mindvégig szorosan ott kísért a zsidósághoz fűződő viszony. Ennek vállalásáról, illetve e vállalás nehézségeiről első ízben az 1973-ban megjelent *A tolmács* című művében vallott a szerző. A regény központi problémájaként a főhős, a nyelvek és kultúrák között akadálytalanul közlekedő tolmácsnő pont élete legsúlyosabb traumáját, a holokausztot képtelen szavakba önteni. Ezt a verbális gátat majd csak a 2013-ban megjelent, a gyermek- és ifjúkort feldolgozó önéletrajzban, a *Két szimpla a Kedvesben* sikerül Gergely Ágnesnek áttörnie, ahogy a mostani kötetben már hangsúlyosan, szinte minden írásban jelen van a zsidósors vállalása. A pesti gettólét emlékei (*Erkölc nyolcvan felett*), a munkaszolgálatos apa alakja (*Fogolylista*), a rabbi nagyapa (*A november 3-i beszéd*), a háború alatt a később világhírű operatőrrel, Zsigmond Vilmossal bujkáló nagybácsi (*Benjámin nagybátyám*), a kikeresztelkedés elutasítása (*Mendelssohn zuhanása*), a rendszerváltás után fellángoló antiszemitizmus döbbenete (*Montefiore szélmalmi*) és ennek ellenpontjaként a magyarországi zsidóság történetírójának, Komoróczy Gézának a munkássága előtti tisztelgés (*Egy ritka ember*).

„Nincs szerencséd a férfiakkal. Ne törődj vele. Neked egyetlen szerelmed van, az írás” – ez a *Két szimpla a Kedvesben* című memoárból idézett anyai jóslat a jelen kötetben is önbeteljesítő szerepet kap. A Mészáros Sándornak, a Kalligram vezetőjének ajánlott *Londoni közjátékban* az írói pálya kezdeti buktatói idéződnek vissza, felelevenítve Király István és Juhász Ferenc alakját, akik a Kortárs, illetve

az Új Írás főszerkesztőiként a Kádár-kori irodalmi közélet élet-halál urainak számítottak. A *Por és whisky* Paul Englének állít emléket, aki Iowában azt a nemzetközi íróprogramot vezette, amelynek több magyar íróval együtt Gergely Ágnes is részese lehetett a '70-es évek közepén. A *Cookiewise*, azaz kekszmorzsák elmélkedés a nyelvtanulás és fordítói pálya nehézségeiről és szépségeiről. A *férfiak nősen születnek* a három íróbarátnő, Székely Júlia, Székely Magda és Tóth Eszter szeretetteli portréja. A *Mendelssohn zuhanása* és a *Ketten a Jerevánban* című írásokban Gergely Ágnes élete nagy szerelmét idézi meg. Az önéletrajzi kötetben a belvárosi Kedves presszó volt a szerelmük színtere, ahol Cziffra György zongorázott. Itt a Szovjet Kultúrában működő Jereván teázó a helyszíne a szeretett férfi és a későbbi színészkirály, Latinovits Zoltán képzeletbeli találkozásának. Végül A *pizzéria mélyén* a fiktív önéletrajzi regény, az *Őrizetlenek* továbbbszövéseként az egyedüllét szomorú valósága helyett egy kitálat boldog család idilljét hazudja elénk.

A sokszor komor, sőt tragikus témák ellenére a kötet tele van humorral, vidám anekdotákkal, finom, kissé rezignált öniróniával. Egy sokat megélt és megtapasztalt ember mindent megértő és mindenkinek megbocsátó bölcs derűjével.

Végül érdemes szót ejteni a könyv borítójáról (Hrapka Tibor munkája), amely egy középkori festmény részlete: egy templommodellt az olvasó felé nyújtó kéz adományozó gesztusa. Hasonlóan a *Még egyszer Firenzében* kötet borítójához, annyi különbséggel csupán, hogy ott ugyanez a templommodell valahonnan az égből hull alá. Talán ez a motivikus összecsengés azt hivatott jelezni, hogy a Kalligram Kiadó Gergely Ágnes életműsorozatát tervezi. Ha így van, sajnálatos, hogy az első kötet, *A szomjúság ára* kilóg a sorból. De ennél zavaróbb, hogy a kiadó nem tüntette fel a forrásul szolgáló alkotás eredetét. Így nehéz eldönteni, hogy a képi elem újbóli felhasználásában a két kötet szerzői azonosságának hangsúlyozásán kívül szerepet játszottak-e más indokok is.

Kadlót Nikolett

Egy szuszra

A megújulás folyamata mindig levegővétellel kezdődik. Halász Rita regényében egy harmincas éveiben járó, kétgyermekes családanya házassága felbomlásának utolsó pillanatait, majd a válást és az újrakezdés első lépéseit követhetjük nyomon. Bizonyos értelemben azt is mondhatnánk, hogy együtt lélegzünk a főszereplővel, az egyes szám első személyű elbeszélői hangnak és a naplószerű formának köszönhetően mindent intenzíven átélünk. A *Mély levegő* kicsi, vékony kötet, annál sűrűbb tartalommal: sok aktuális téma vetődik fel, például a kisiklott karrier, a házasságon belüli erőszak, a verbális agresszió, a párterápia, egy válási folyamat buktatói, drogproblémák, kiégés, az újrakezdés kihívásai. Nem túlzás azt mondani, hogy a regény terápiatörténet, amelyet mintha egy ültő helyében mesélne el a szerző. A kötet legfőbb ereje éppen ebben rejlik: arra reflektál, hogyan tudunk jelen lenni, összpontosítani, lassítani, nem kapkodni, az előrehaladásra figyelni. *„Koncentrálni kell. Merőlegesek és párhuzamosok, házak, utcák, nem bonyolult. Minden eszközöm megvan, hogy eljussak a célig. Á pontból bébe, semmi egyéb, a köztük lévő teret kell bejární.”*

A könyv népszerűségének egyik titka, hogy közel érezhetjük magunkhoz. Bárki lehetne a főhős, akit ismerünk: egyik kollégánknak vagy barátunk, ismerősünk ismerőse, valamelyik rokonunk. Zárt világunk aligha fedi fel az ehhez hasonló traumákat, kálváriákat, amelyekkel nap mint nap megküzd valaki. A pandémiás időszakban az efféle „egyéni szociális problémák”

még inkább magánügyekké váltak, még jobban magunkra vagyunk utalva egy-egy krízishelyzetben, így egy ilyen történetnek már csak amiatt sem lebecsülendő az ereje, hogy példát mutat: egyedül is menni fog, és mindeközben nem kínos segítséget elfogadni, és kikecmeregni a gödörből. A regény azért is olvasható gyorsan, mert visz magával. Kíváncsiak vagyunk, hogy a félelem beszűkíti vagy élesíti-e a tudatot, és előkészíti-e a küzdelemre. *„Már nem félek, hogy rossz. Félek, de nem érdekel. Érdekel, de félre tudom tenni. Kísérletezek. Néha úgy érzem, sikerül, ilyenkor erősen dobog a szívem.”*

A könyv közvetítette „megoldási módszertan” – ahogyan a főhősnő megküzd a problémákkal, és a maga tempójában jut egyről a kettőre – hitelesnek és kivitelezhetőnek tűnik. Minden gondolata informálja az olvasót arról, hol is tart a feldolgozási folyamatban, mennyit haladt előre. Noha a *Mély levegő* nem nevezhető kézikönyvnek, az önsegítés példáját mutatja be a történet, a krízisfeldolgozás egyes állomásait.

Szemléletes a párhuzam a választott sport (úszás) és a lelki küzdelem között. Több hasonló megoldással is dolgozik a szerző, a kötetet teljesen áthatja például a levegő motívuma. Egyfelől a lélegzés, mint megoldás több helyen is előkerül: stresszhelyzetben a bíróságon, kábítószer-fogyasztás intenzív hatásának csillapítására, úszás közben mint ritmust adó cselekvés, téli sétán tüdő- és elmetisztítóként. Másfelől a víz mint az áramlás, a folyamatos mozgás közege van jelen, ugyanakkor a megtisztulás lehetősége is – ezek mind izgalmas áthallások az érzékelési módok között.

A kötet borítója minden bizonnyal összefüggésben áll a szerző erős képzőművészeti beállítottságával: összehúzza a szimbolikusan végigvezetett motívumokat (víz és levegő), s egyfajta megtisztulást, felszabadító érzést társít a regény befogadásához. Továbbá érdekes, hogy a főhőst éppen az nyugtatja meg, amit a regényben megírt életfázisában nem gyakorol, nem él meg: a választott, szeretett hivatása, a képzőművészet, a grafika, a rajzolás – az alkotás. A sokáig a gyerekek és a házasság miatt mellőzött,

ámde meghatározó, az önkifejezést segítő tevékenység visszakíváncozik a főhős életébe, s rendet, struktúrát ad a mindennapokban. *„Az asztalnál ülök, nem tudom, mit csináljak, előveszem a vázlatfüzetemet, húzok néhány vonalat. Úgy érzem, az egésznek semmi értelme, rossz vonalakat húzok. Hogyan lehet rossz vonalakat húzni, kérdezné Andi. Nem áll össze. Miért akarom, hogy rögtön összeálljon? Majd összeáll később. Most csak húzzam a vonalakat. Egyenesek, hullámosak, szálkásak, lehet satírozni, keresztezni, árnyékolni. Élvezem, ahogy serceg a ceruza a papíron, ahogy nyomot hagy.”*

A *Mély levegő* hosszan érlelt, erős kötet, amelynek megírása sok előkészületet feltételez: sűrű, komplex olvasmányélmény. A főhőssel együtt a végén tényleg jólesik venni egy nagy levegőt.

Halász Rita: *Mély levegő*. Jelenkor, Budapest, 2020.

Lakatos-Fleisz Katalin

A nő mindig máshol van

Babarczy Eszter *a mérgezett nő* című kötete 22 novellát tartalmaz, amelyek a nőiség sérült, traumatikus oldalát járják körül. Milyen elvárásoktól terhelt, milyen szerepek betöltésére hivatott a 21. századi nő? Mit vár el a nő a férfitől? És ami a novellák szempontjából még izgalmasabb, nagyobb tétikkel játszó kérdés: mit vár el a nő saját magától?

Milyen a nő önképe? Mit jelent az – immár nemcsak női – öregedés? A halállal szembenézni?

Nő és férfi kapcsolatában itt van mindjárt a női passzivitás, az erőszaknak való alárendelődés kérdésköre. Néhány novellában úgy tűnik, mintha ez magától értetődő lenne, a nő a férfi erőszakos közeledésének minden ellenállás nélkül behódol. Mintha a nőben létezne egy mozdulatlan séma, veleszületett hajlam, ami csak eltűri, sőt talán kívánja is az abúzust. Valóban így van ez? – teheti fel az olvasó a kérdést.

Miért tűri a *Virágok* című novella fiatal női főhőse, hogy esténként az ismeretlen vendégtudós minden átmenet nélkül földre teperje, és magáévá tegye, miközben még szavakkal meg is alázza? Miért fogadja el mindezt természetesként?

Ez esetben a névtelen főhősnő lelki vívódásai indokolhatják passzivitását. Mert „talán történik valami”, és a férjével való kihűlt kapcsolatának csorbája más úton-módon kikalapálódik. A nyers testiséget egyszer csak követi majd a gyengédségben megteremtődő teljesség.

Azonban *Az erőszak nyelve* című novellában mintha indoklása sem lenne annak, hogy a névtelen beszélő miért engedi át a testét idegen férfiaknak. Azaz mégis, ugyanis az erőszak, annak eltűrése maga is nyelv, önmegismerés a novella szerint. A nő részéről az aktusnak nincs köze a vágyhoz, hiányoznak belőle az erotika játéka, mindaz, ami az együttlétet intimmé, embe-rivé tenné. De épp ez az embertelenség az út az önmegfigye-lés szenvtelenségéhez. Ami nyelv, de nem beszéd. Beszédként, üzenetként csak konszolidált nyelvi formában, anekdotává sze-lídülve adható át.

Az alá- és fölérendeltségi játszma különösen hátborzongató a bekábítószerezett fiatal lány esetében (*Az alagút*). Miközben a névtelen beszélő folyamatosan kínvallató „barátjának” könyörög, az egyfajta torz Istent és utolsó ítéletet játszik. Ebben a szöveg-ben már nem a miért a novella tétje, talán még csak nem is a ter-rornak való kiszolgáltatottság, hanem a sérült, beszűkült tudat segélykiáltásainak mesterei érzékeltetése.

Egy másik, nagyon lényeges téma a kötetben a test, a testkép változása és ennek nyomán a nyelvkeresés. A novelláskötet legiz-galmasabb vállalása az, amikor a primér testi tapasztalatok egy sa-ját világot megteremtő nyelvet hoznak létre. Ahogy a *Szülők* című novellában a kíváncsiság, a képzelet szegényessége miatt a kímé-letlen önmegfigyelés, a nőiség szerepmintái felett érzett büszkeség keveredik a szülés kiszolgáltatottságával – és azzal, hogy ebben a helyzetben mégis megőrizzünk egyfajta méltóságot.

A nyelvkeresés különösen sikerült a kisgyerek szemszögéből a *Nagymama* című novellában. Amikor a nagymama haragszik, azt onnan lehet megtudni, hogy olyanokat mond, miszerint „ne-héz ember vagy, és az is leszél”, meg hogy „nem a mi fajtánk”, amihez hozzáteszi, „gyilkos fajta”.

„Mit jelent a gyilkos fajta?” – a kisgyerek számára a nagyma-ma szavai még üres jelentésűek, ezt ellensúlyozandó a saját kép-zelete, olvasmányai töltik ki az űrt. Ámde az olvasó érzi, talán már nem sokáig lebegnek a jelentések ilyen üdítően szabadon, az egyes szám harmadik személyben bemutatott kisgyerek a

stigmatizálás gyilkos nyilainak elszenvedőjeként hamarosan nagyon is tisztában lesz a szavak jelentésével.

Az *Emlékpogácsa* című novellában az étel testi volta, illetve testetlensége lesz egy új nyelv kiindulópontja. (A kötet egyik legsikerültebb novellájáról van szó.) A bulimiával küzdő narrátor nemcsak saját, különös dinamikájú, bonyolult küzdelmét írja le, de anorexiás húga ételekhez való átszellemült viszonyát is a pogácsasütésben. Valójában különös, saját világ, külön nyelv lesz az anorexiából, amely leginkább a szentség nyelvével rokonítható.

„Kiüresíti a lelkét, üres és fehér szentély a teste, és kiéheztetett testén át ér el a lelkéig, és azt is kifehériti, kipucolja. (...) Mintha valami különösen erős zsíroldószer volna az agya, mintha valami különösen hatékony szike volna a keze, mintha a nyelve ízék helyett színeket tudna csak észlelni, és azokat is fehérré akarná összekavarni, mintha a szája örökre zárva volna. (...) Tizennégy éves a húgom, a leány, akit legjobban irigylek e földön. Csodálatos vallása van neki, csodálatosan fehér, semmi sem keveredik benne össze, nem úgy, mint az én gyomromban, az én fejemben, a füzeimben, a verseimben.”

Amíg a hús az ételek szüzi vallásnak valóságos papnője, addig a narrátor számára az étel *„brutális összefonódás, vad és elképzelhetetlen és megnevezhetetlen pornográfia”*. *„A gyomrom tömegsírnak van teremtve, beveszi az Anyagot, aztán kifordítja magából, üzemszerűen”* – mondja. Ilyenkor döbben rá az olvasó, hogy amit eddig csak betegségnek gondolt, micsoda különleges, kiforrott, saját birodalom. Mindezt semmi más, csakis a nyelv mutatja meg nekünk.

A kötet novelláinak színvonala nem egyenletes, a blogszerű, traumákat sulykoló novellák mellett kiemelkedőek azok a szövegek, amelyek a kényszerek sajátos, logikán túli logikáját mutatják meg. A vásárlásmánia mögött a női öregedést a kozmetikai üzlet túlvilágított tükrében (*A pokol*), a magányt a macskákhoz való beteges ragaszkodásban (*Voland*), a módszeres, szakszerű szemölcsirtás mögött a falcolást (*A kisolló*).

Az eddigiekből úgy tűnhetett, hangnemüket tekintve meglehetősen egyneműek ezek a novellák. Viszont a teljességhez hozzátartozik, hogy a játékos, ironikus hang sem idegen a kötettől. A *Pushup* című novella melltartóvásárlása így indul: „No, akkor én még naiv voltam, és friss szörfös a fehérneműdivat hulláma-in. (...) Nem tartok én ott, gondoltam, kell a francnak a pushup. Mivel azonban az eladónőnek a sminkje tökéletes volt, a mosolya meg majdnem valódi, és az ilyesmitől én elsírom magam, nem tudtam ellenállni.”

A kötet címadó *A mérgezett nő*ben is végig kitart ez az ironikus, frivol hangnem, miközben nagyon is komoly kérdéseket vet föl a nőiségről. Azonban egészében a kötet novelláinak hangja mégsem ilyen. Bár a nőt a társadalom elvárásai ezerkarú polipként ölelik-fojtják magukhoz, az írásokban folyton érezzük: a nő valójában nem ez. A nő nem lelhető fel sem a társadalmi szerepmintákban, sem az aktusban, sem az anyaságban, sem a kozmetikai üzlet tükrében, de a mániákban és a kényszerekben sem. A nő mindig máshol van. Szüntelen önkeresés, felkiáltójel, lefutó szem a társadalom szövetében. Hiányzó hely. Erről a hiányzó helyről indulnak a novellák, ez tartja fenn a nyelvet egyfajta izgalmas, elveszésre és önmagunk megtalálására csábító labirintusként.

Szabó Fruzsina

Lődörgés a világegyetemben

„Orosháza különleges hely! Itt van a legtöbb öngyilkos, itt van a legtöbb paraképességű, itt van a legtöbb kocsmá...” Itt született továbbá Rónai Balázs Zoltán, író, költő, *A Vascsoves Atya legendáriuma* című könyv szerzője. Korábbi művei között találhatunk egy fantasy-paródiát, a *Lócipő – avagy az Alvó Istenek Ébresztését*, melynek stílusa és humora e könyv szövegeiben is megjelenik, valamint több verseskötetet. *„Versei egy agglegény világ koszlottan is szépséges miliójében mozognak”* – jellemzik olvasói a moly.hu-n, és ez a leírás jelen kötetére jól illik. A miliónek, amelyben a szereplők megjelennek, van egyfajta nosztalgikus aurája, de a szerző korántsem rejtje el az olvasó elől a rendszerváltás korszakának árnyoldalait, melyekről a manapság dívó retróörületben hajlamosak vagyunk megfeledkezni. Ez az időszak sok ember számára teremtett új lehetőségeket, míg másokat éppen a lejtőn indított el. A történet hőseire nem vár happy end, még a lovagokra, mágusokra és látnokokra sem – legfeljebb egy kiadós másnaposság, pszichiátriai beutaló vagy a nincstelenség. A bolognai spagettik Orosházán sosem készülnek el, a szerelmeket befalazzák, a nirvánába pedig még a koalamacskók sem nyerhetnek bebocsátást.

Hogy ki is voltaképpen a Vascsoves Atya, azt nehéz lenne elmagyarázni. Tekintsük őt egyfajta spirituális entitásnak, aki, ha megszállja az embert, *„a nevében foglalt eszközzel”* igyekszik elhozni a szeretetet a világba. Szegény M. Antal bele is bolondult a sok szeretetbe... de ne szaladjunk ennyire előre. A kötetet alkotó 17 kispróza a rendszerváltás idején fiatal felnőttkorba lépett nemzedék igen rövid tündökléséről és annál gyorsabb bukásáról

szól. Bár ezt az állítást leírva némileg kételkedni kezdtem abban, volt-e M. Antalnak, Daráznak, Hugyos Hajninak, Gempának és a többieknek egyáltalán tündöklése. Pénzük is igen ritkán akadt, ilyenkor hajnalban a legközelebbi közért elé vezetett az útjuk, ahol a szállítók kint hagyta pékárus és tejes ládákból grátisz kiszolgálták magukat. Akkoriban még bízhattak az ilyesmiben a képregényhősök és varázshasználók, és gyakran éltek is ezzel a lehetőséggel a tablettás borra és szorongásoldókra kuporgatott anyagiak megóvása céljából. Akkor még őszintén hittek benne: örökké lesz a boltok előtt joghurt és kenyér.

A rövid történetek egy közös, pszichedelikus fantasy-univerzumban játszódnak. Vagyis, ahogy már említettem, tulajdonképpen Orosházán és környékén. De játszódhatnának bárhol a vélt és valós világegyetemben – elvégre bárkivel, bárhol megeshet, hogy elvétí a lépést, és többé meg nem találja életében. Hiába keresi rövides poharak alján, egy középkorú nő ágyában vagy a helyi látnok jóslataiban. Még az sem segít az ilyen emberen, ha elárulják neki: egy ló tapadt a hátára, és valószínűleg emiatt jár térdig hugyos gatyában minden áldott nap. Mert ilyenkor már késő.

A történetek szereplői rossz sorsúak ugyan, ám igen bölcsek. Némelyikük igazi kocsmai Márai, vagy OPNI-s Konfuciusz. A következő tanítás például pont Hugyos Hajnitól származik: *„Az Idő egyébként olyan, mint a lófasz. Hiába nagy meg különös, egy csomó ideig nem foglalkozol vele. Közben a seggedbe kerül.”* Számos ehhez hasonló bölcselemmel gazdagodhatunk, ha kellő ideig forgatjuk *A Vascsóves Atya legendáriumát*.

Rónai Balázs Zoltán száraz, cinikus és bő humorú stílusára egyértelműen hathatott az angol abszurd humor csillaga, Douglas Adams, szemléletére pedig a beat-nemzedék egyik legkiemelkedőbb alakja, Jack Kerouac – ezt a művelt olvasó rögtön megérzi, főleg, ha a szerző név szerint is hivatkozik rájuk könyvében. *„Az élet nem más, mint lődörgés a világegyetemben”* – olvashatjuk az egyik történetben, és közben lelki szemeink előtt megjelenhet egy langaléta alak kinyúlt, kötött pulóverben, a 66-os út

szélén állva, hüvelykujját a magasba emelve, vagy egy vagon úrhajót leintő, különös pasas, a vállán átvetett törülközővel. Pedig csak Darázs fagyoskodik a februári hidegben, egy banális este után, a boldogságon tűnődve.

Rónai Balázs Zoltán történetei tele vannak abszurd fordulatokkal, humorosan fanyar kiszólásokkal, és Woodstock hangulatát idéző politoxikomán élménykereséssel – igaz, a háttérben nem Jimi Hendrix szól, hanem az AC-DC, de ez már részletkérdés. Szóval olyasmi az egész, mintha Hajnóczy szövegeit egy London Dry Gin-es palackon keresztül próbálnánk olvasni varázslósípkában és Batman-köpenyben. Rendkívül egyedi szövegek. Humoros hangvételük ellenére Rónai Balázs kisprózái nem nyújtanak könnyed szórakozást: nyomasztó kátrányréteggént ülnek az ember mellkasára. Egyes szereplői a szerfüggőségnek, mások az emberi kapcsolatok kibogozhatatlan bonyolultságának, megint mások nyílt erőszaknak esnek áldozatul. Katarzis nincs, és megoldást sem kínál a szerző: csupán krónikása ő a magyar X-generáció lecsúszott tagjainak.

Olvasását nyugodt, békés időszakokra ajánlom, amikor úgy érezzük, hogy már-már túl jó a kedvünk, vagy ha éppenséggel túl rossz. A rövid történeteket bármikor elővehetjük: a pszichiátriai váróteremben, a parkban egy padon fekvé, vagy egy barátunk kecsájában pecózva. Kitölthetünk magunknak egy kupica Hajós rumot – mellé mindenképpen nyissunk ki egy sört kísérőnek, és persze a cigarettáról se feledkezzünk meg. Csak aztán ne csodálkozzunk, ha másnap Orosházán ébredünk!

Karen Duve

Nette kisasszony rövid nyara

regényrészlet

Muth Ágota Gizella fordítása

Túl korán született

Annette von Droste-Hülshoff nyugtalanító jelenség volt. Már születése is bánatot okozott szüleinek. 1797 januárjának egyik csikorgó hideg reggelén állapotos édesanyjának, Therese von Droste-Hülshoffnak – aki az illem szakértőjeként normális esetben gyűlölte a feltűnő viselkedést és a polgári magatartást – az ötlött eszébe, hogy a hülshoffi vízi kastélyt körülölelő befagyott várárokban csúszkáljon, és azon nyomban el is esett. Vörös arccal kémlelt körül, vajon láthatta-e valaki e kínos esetet, majd feltápáskodott, leverte a havat szoknyájáról, és szégyenkezve visszatért szobáiba. Röviddel ezután elkezdődtek a fájásai, és Therese a kelleténél két hónappal korábban egy aprócska, csenevész teremtményt hozott a világra, akinek még apróbb kezecskéjén ujjai a verébkarmocskákra emlékeztettek, a körmöket pedig szinte észre sem lehetett venni. Fiút vártak és reméltek. Egy lányuk már volt, Jenny, ugyan minek kell még egy? Clemens-August II. von Droste-Hülshoff, a nem túl boldog apa csak akkor tarthatta meg az örökölt kastélyt a tea-házzal, parkkal és mintegy száz paraszti gazdaságnak bérbe adott hétszázötven hektár földből származó jövedelemmel, ha egy katolikus nővel kötött házasságából fiút tud felmutatni. Éppen ezért első feleségének korai halála után csak rövid gyászidőt engedett magának, és hamarosan bejárta a környék összes hölgyek lakta birtokát, hogy végül Theresével megoldja az utódlás gondját. És most itt ez a kis női féreg. Senki nem hitte, hogy a gyermek életben marad, az anya is túl gyenge volt a szoptatáshoz. Szerencsére a közeli Altenbergben akadt egy asszony, a takács felesége, Katharina Plettendorf, aki igazságtalan módon éppen fiút szült,

de mit lehet tenni... Plettendorf asszony beköltözött a kastélyba, és megmentette a kis baronesz életét. Mindazonáltal a gyermek egészsége gyöngécskén szolgált. Még két hónap hiányzott ahhoz, hogy a vesztfáliai vízi kastély körül folyamatosan gomolygó köd felszálljon, és kipirulhasson az emberek arca.

Felnövekedvén Annette törekeny testfelépítése heves és csökönyös természettel párosult. Kevés hajlandóságot mutatott a hozzá illő tevékenységekhez, inkább a sáros, mocsaras vidéken csavargott, azután csizmájára és szoknyája szélére ragadt sárkéreggel tért haza. Elbliccelte a tanulást a házitanítónál, amelyen nővérével és végül két – általános megkönnyebbülésre világra jött – öccsével együtt kellett volna részt vennie. A matematika, a latin, a görög és a francia nyelv a fiatal hölgyek számára nem jelentett magától értetődő képzést – a francia még hagyján, de a matematika semmi esetre sem. A lányok taníttatása általában abból állt, hogy illendő unalomban nőjenek fel, és szellemileg lehetőleg eltompuljanak az egyhangú kézimunkázás mellett. De hát már Rousseau is ezt ajánlotta... Tudás helyett jámborság és ártatlanság, algebra helyett szelídség. Ezenkívül meg kell tiltani nekik lehetőleg mindent – így a fiatal hölgyeknek nem támadnak buta ötleteik, és teljes engedelmességet, mindent eltűrő alázatot tanulnak, hiszen ezekre lesz szükségük egész életük során.

A nemesség azonban nem fogta őket ilyen szorosan, és Annette anyja Rousseau-n kívül Overberg reformpedagógus írásait is olvasta. Személyesen ismerte Overberget, megivott már vele egy-két kannácska kávé, és a kitartó feudális időkhöz képest kimondottan modern nevelési elveket alkalmazott. A testvérek még tegezheték is szüleiket. Therese von Droste-Hülshoff olykor megkérdezte magától, vajon nem épp ő ültette-e ezáltal az alkalmazkodásra való képtelenség, az erőszakosság, a merészség és a hevesesség magját Annette lelkébe. Kétségtelen: a gyermek mutatott tehetséget néhány dologhoz – igazán illő módon zongorázott, kellemes rímecskéket faragott, amelyeket név- és ünnepnapokon kedvesen előadott –, de vajon okvetlenül szükséges-e egy tizenkét évesnek hexameteret alkotnia, majd unott és tudálékos pillantással válaszolnia az őt dicsérgető felnőtteknek? A bárónő igyekezett lá-

nya különbségét csendes foglalatosságokkal ellensúlyozni – hímzés, horgolás, festés... Aztán egy nap levelet kapott egy bizonyos Raßmann úrtól, amelyben az illető Annette-et arra kérte, írjon valamit a Poetische Tagebuch 1810. évfolyamába. Therese von Droste-Hülshoff rögtön elhatározta, hogy eldugja a levelet, nem említi senkinek – főleg Annette-nek nem. Overberg, aki a levél érkezésekor éppen a kávézóasztalnál ült, szintén egyetértett vele.

– Nem, ezt nem szabad megengedni. Semmi esetre sem! – Határozottan, de azért csendesen letette a kávécsészét a hülshoffi asztalra, és behúzta az állát hollófekete kabátjának állógallérja mögé. – Tartsa távol a lányát minden dicsérettől, bármilyen kitűnő tulajdonságokkal bírjon is! Önnek sem szabad dicsérni őt – különben gögös és lusta lesz.

– Szeretném tudni, ki mesélt ennek a Raßmannnak a lányomról – bosszankodott a bárónő. – Ha megtéveszti is a vendégeket Annette szokatlan viselkedése – tudatlanság ellen nincs orvosság –, azt nem hagyom, hogy bárki azt a képzetet keltse a lányomban, hogy jelentős költői tehetség. Hiszen egészen biztosan nem az.

– Egész biztosan nem – visszhangozta Overberg, majd ismét szájához emelte a csészét és megnedvesítette felső ajkát. – Annette-et meg kell óvni a csalódásoktól, amelyeket egy ilyen képzet kétségtelenül maga után vonna.

Nos, ekkor merült fel bennük a gondolat: Werner von Haxthausen! Werner Therese von Droste-Hülshoff egyik mostohanagybátyja volt. Anyja röviddel a születése után, alig tizen-nyolc évesen meghalt, de apja, az öreg Haxthausen báró – akkor még persze ifjú emberként – röviddel az eset után újra megházasodott, és fiatal, robusztus nejével minden évben gondoskodtak egy gyermek világra jöttéről, s közülük tizennégy a felnőttkort is megérte. Hét nővér és hét fivér.

A harminckét éves Werner volt a negyedik fiú, a család zsenije, bár kissé nyughatatlan természetű. Jogot tanult Münsterben és Prágában, klasszikus és keleti nyelveket Párizsban és Göttingenben, Halléban pedig orvostudományt. Mindezek után volt még ereje, hogy mellékesen filozófiai és természettudományi előadá-

sokra is járjon. Werner von Haxthausen el volt ragadtatva kora-
érett unokahúga tehetségétől, sőt második Sapphónak nevezte
őt – „Mégiscsak támogatnunk kell, hiszen a nagy költők közt is
példa nélküli, hogy már ebben a korban...” –, így hát Therese vé-
gül rábízta legifjabb leánya költői tehetségének gondozását. Ké-
sőbb azt is megengedte – bár lánya dicsérgetését változatlanul
kerülte –, hogy Werner nagybácsi irodalmi oktatást biztosítson
Annette számára Münsterben, egy kedves, idősebb úrnál.

Münster a maga pompás épületeivel nemcsak a legszebb városa
volt az elmaradott és jelentéktelen Vesztfáliának, de itt még az illő
viselkedést is gyakorolták. Az emberek meghajoltak, ha a Droste-
Hülshoff bárói család tagjaival találkoztak, sőt egy darabig hajlong-
va lépkedtek tovább. Droste-Hülshoffék így aztán habozás nélkül
odaküldhették a gyermeket, főleg azért, mert a család egy házat
is fenntartott a városban. A tanításra kiszemelt kedves idősebb úr
ráadásul csaknem szemben lakott. Név szerint Anton Matthias
Sprickmann, Goethe barátja és a rajongó Hainbund¹ tagja – egy-
kor nagy jövőt jósoltak neki költőként. Igaz, nem Münsterben...
Ott ugyanis kinevették. Korábban Sprickmann fontolgatta, hogy
kivándorol Tahitibe, de még éppen idejében jobb belátásra tért,
háta fordított a Sturm und Drangnak² és valamennyi költőbarát-
nak, majd a jogtudomány tekintélyes professzora lett. Jó lelkiismer-
rettel rábízhatták a gyermeket.

*

Sprickmann a dolgozószobájában fogadta Annette-et, amely-
nek falait padlótól a plafonig könyvek borították. Legalábbis a
négy fal közül hármát teljes egészében a tudomány töltött meg,
a negyediknek egy szabad sávján egyszerű, fekete keretes réz-
metszet függött, amely egy pálmákkal szegélyezett tengerpar-
tot ábrázolt, félig meztelen bennszülöttekkel. A bennszülöttek
egy csónakot toltak a vízbe. Ahogy Annette megállt a kép előtt,
Sprickmann rögtön mellette termett.

¹ Göttinger Hainbund, 1772-ben alapított, természetért rajongó német iro-
dalmi szövetség.

² *Sturm und Drang* (vihar és vágy), német irodalmi mozgalom a 18. század
végén.

– Tahiti – mondta, miután köszöntötték egymást. – Csodálatos emberek ezek itt, tele gyermeki ártatlansággal, bájjal és jóssággal. Olyan életet élnek...

Mélyen felsóhajtott.

– Nem annyira elkényeztetettek és túlműveltek, mint mi, európaiak. De nem is kell, hogy így legyen.

Annette már hallott arról, hogy Sprickmann fiatalabb korában elhatározta egy költőkolónia alapítását Tahitin, azonos szellemiségű emberekkel. A férfi maga is tudta, hogy Annette-nek tudomása van erről a régi tervéről. Alighanem fél Münster ismerte a történetet. Gyorsan folytatta is:

– Ha odautaztunk volna költőbarátaimmal, a bennszülöttek apostolként és feljebbvalóként fogadtak volna minket, mi pedig a legnagyobb örömmel neveltük volna őket.

– Miből akartak megélni Tahitin? – kérdezte Annette.

– Nos, biztos vagyok benne, hogy a természet nagylelkű gyermekei megosztották volna velünk busás javaik élvezetét.

– Miért kellett volna ezt tenniük?

– Miért ne? – felelte Sprickmann kicsit bosszankodva ezen a koravén lányon, ezen a gyermekén, aki meg merte kérdőjelezni trópusi álmát.

– Német költők, akik szeretettel és jó szándékkal érkeznek hozzájuk... Megteremthetjük volna velük a legnagyszerűbb nemzetet a nap alatt. Egyébként pedig arrafelé az ember szájába hullanak a gyümölcsök. Azok a szeretetre méltó emberek szívesen osztoznak javaikon. Mindent megosztanak. – S míg egy pillanatra elképzelte, hogy e föld gráciáival együtt fürdik, és egy második brahmannemzetséget alapít velük a paradicsomi szigeten, tekintete elhomályosult.

– Ez itt egy asszony? – kérdezte Annette, és előrehajolt. Sokszor esett nehezebbre pontosan felismerni, amit lát, csak akkor vette ki élesen a képeket, ha olyan közel hajolt valamihez, hogy szinte megérintette az orrával. Sprickmann elvörösödött. Miért is hagyta magát rábeszélteni, hogy ezt a kotnyeles nemesi ivadékot tanítsa...?

– Nem – felelte csípősen a férfi, és két nagy lépést tett a szemközi fal irányába, ahol szinte vaktában leemelt a polcra néhány

könyvet, majd egy ölnyi Shakespeare-t, Schillert, Goethét és Byront pakolt az íróasztalra.

– Na jó. Ezeket elolvasni, visszajönni, és sajátot is hozni!

Annette kissé tanácstalanul bámult rá. Sprickmann az aranybetűs barna könyvhátakat simogatta, majd héjaként lecsapott az egyikre, és átnyújtott egy Byron-verseskötetet.

– Először olvassa ezt végig, addig semmi értelme, hogy beszélgessünk róla. Vizontlátásra.

Tudta, hogy udvariatlan volt. Ha az új tanítvány elutasítónak érezte is nyers modorát, mégsem mutatta ki. Különben mindegy. Ha meg akarja szakítani a tanulást – nos, annál jobb. Értelmesebben is el tudja tölteni az idejét, minthogy szemtelen nemesleányokkal vacakoljon.

Ám Annette nem adta fel a tanulást. Olvasott. Visszajött. Sajátot is hozott.

Sprickmann olvasott, atyaián mosolygott, és szelíden dorgált. Nem is olyan rossz. Talán nem elvesztegetett idő. Feladta a következő könyvet.

Annette visszavágott a Bertha vagy az Alpok szomorújátékával.

Sprickmann olvasott, homlokát ráncolta, és kevésbé szelíden dorgált.

Annette istenítette.

Ettől fogva szinte hetenként járt Münsterbe. Ha senki nem vitte kocsival, gyalog ment, két órát, rossz időben néha hármat is kutyagolt sárban, mocsárban, pusztaságon, lápon, mezőn. Csizmája láthatóan megsínylette. Ruháit folyton mosták. Sprickmann pedig egyre szigorúbban dorgálta, és egyre gyakrabban dicsérte.

*

Elfoglalt Werner nagybátyja egy idő után nem tudta követni unokahúga irodalmi haladását, mert megint valami újba fogott. Ezúttal egy összeesküvésben vett részt – nem csekélyebb személy, mint Vesztfália királya, Napóleon bátyja, Jérôme Bonaparte ellen. A mesterkedés azonban kiderült, és Wernernek Londonba kellett szöknie, ahol segédorvosi állást vállalt egy kórházban, majd előkészítette kivándorlását Ázsiába mint a Kelet-

indiai Társaság hajóorvosa. Hülshoffban félelemmel suttozták a hazafias testvér, sógor és nagybácsi nevét.

Helyette eljött látogatóba August von Haxthausen, akit Annette és testvérei egyébként is vidámabbnak és érdekesebbnek találtak. Ő volt Annette legifjabb nagybátyja, csupán öt évvel idősebb a lánynál, és úgy elbolondozott a fiatalabb Hülshoff-utóddal, akár egy kisgyermekkel. Rendszeresen kilovagoltak, és még fára is mászott a lány kedvéért. Az ifjú nagybácsi hatalmas kezű volt, mindig hangos és jó kedélyű, örökké éhes, kövérségre hajló. Clausthal-Zellerfeldben bányászatot tanult, a jövő tudományát. Miután a gőzgép mindenhol elterjedt, tonnaszámra támadt igény a kőszénre, vasércre és emberekre, akik gondoskodnak a kitermelésükről. Újabban a nemesi családok fiai is arra kényszerültek, hogy polgári foglalkozásokban is bizonyítsanak – főleg, ha az ember hét testvére közül a legfiatalabb.

Amikor August a tanulmányi szünetben Hülshoffba érkezett, ásványokat és kőzeteket is hozott magával, s ezért Annette kedvenc nagybátyja iránti lelkesedése átterjedt az ásványtanra is. Elkísérhette őt a közeli márgagödrökhöz. Olyan volt, akár a csoda. Ha August ráütött egy kőre, abban hirtelen üreg keletkezett, amelyből egy másik ásvány színes csipkéi kerültek napvilágra. Aztán széthasított egy kavicsot, s benne kagyló vagy növény lenyomata látszott, amely valaha itt élt, vagy itt hajladozott a szélben. Többnyire persze semmit sem leltek benne, de ha mégis, az csodaszamba ment. August mesélt neki a régi földtörténeti korszakokról, a márga, a stroncianit, zöld homokkő és pala keletkezéséről. Végül ajándékozott unokahúgának egy saját kis kalapácsot, amellyel maga is ütogethetett. Annette a megszállottak szorgalmával kutatott, mindenképpen találni akart valami különlegest, hogy azt bemutathassa rendkívüli nagybácsijának, és méltó lehessen a figyelmére. Ha August megdicsérte őt egy érdekes kvarcletért, fülig pirult, és még erősebben ütogette a sziklát.

Sprickmann kezdett csodálkozni, hogy tanítványa újabban órákat mulaszt. Utóbb pedig magával hozta nagybátyját, aki valósággal kikönyörgött Sprickmanntól egy régi vers- és dalgyűjteményt. A nemességnek kötelessége a régi dalkincs gyűjtése, esküdözött August.

– Bátyáim, Carl és Fritz már évekkel ezelőtt elkezdtek ezt a munkát. Nemrég aztán én vettem át a gyűjteményt. Ha szeretné, hogy e dalok ne menjenek feledésbe, rám kell bíznia őket. Ha lejegyeztem, visszaadom önnek.

Sprickmann soha nem látta viszont a dalokat. De nem olyan idők jártak, amikor az ember a kölcsönvett dolgok visszaadásával törődne, ennél nagyobb feladatok vártak a haza fiaira. Napóleon végzetes vereséget szenvedett Oroszországban, már csak a halálos csapást kellett rámérni. August részt kívánt venni ebben, jelentkezett hát a Bremen-Verden huszárokhoz. Sok diák önként állt be a csatasorba; izzott a gyűlölet a francia megszálló iránt, ahogy mondták. Aztán pedig több százezer halott, akiknek az életébe került az oroszországi hadjárat... A huszonhétezer vesztfáliai közül, akiket a franciák háborúba kényszerítettek, csak nyolcszáz tért haza. August egyik testvére, Fritzwilm már a spanyol hadjáratban elesett. Amikor anyja megkapta a halálhírét, ágynak esett.

De elég is a franciákból. Mit számítottak már a felvilágosodás értékei a francia abszolutizmus után? Csupán az elnyomás számított, amit a németekre kényszerített ez a förtelmes kis korzikai. Még Werner is feladta kivándorlási tervét a Kelet-indiai Társasággal, és visszajött Londonból, hogy a haza oldalára álljon. Két éven belül levertek Napóleont, és szerencsésen elűzték a francia megszállókat. Ismét elkezdődhettek a családi látogatások.

*

Annette eközben felnövekedett. A fiatal báró lány sápadt arca ovális formát öltött, csinosan ívelt kis szájjal, hosszú, finom, bár kissé ferde orral és nagy, vízszínű – ne szépítsük –, meglehetősen dülledt szemekkel. Rövidlátó volt, mint egy vakond. Már két lépés távolságból sem ismerte fel a szemben álló arcvonásait. Emiatt aztán beszélgetés közben többnyire közel hajolt a másikhoz, amit néhányan tolakodásnak véltek. Tartása is sok kívánnivalót hagyott maga után. Legszebb kétségtelenül a haja volt, e hihetetlenül sűrű, hosszú, szőke zuhatag, melyet formás kontyokba és fonatokba kötve hordott, s ezeket még a fülénél vagy két oldalt a homlokánál dugóhúzóhoz hasonlatos loknik, göndörkék ékesítették.

A zongorán a *Don Juan* főbb részeit tökéletesen játszotta, ám gyakran nem illendő módon fokozta a tempót. Ilyenkor izgatottan hátralendítette fejét, haja kibomlott, lélegzete elállt, zihálva kapkodta a levegőt a tételek közt, orcája izzott. Látványa megdöbbenette a jóindulatú hallgatóságot. Félő volt, hogy vét az elfogadott társadalmi normák ellen, amelyek egy fiatal hölgy számára a tizenkilencedik század elején igencsak szigorúak voltak. A vétséghez elég volt csupán a hangos beszéd. Hát még a túl mély hangszín! Már az átlagos női tónust is túlságosan mélynek tartották. Nemes kisasszonyok és feltörekvő polgárleányok úgy csicseregtek, akár a most született madárkák. Nem így Nette kisasszony. Altja kérdezetlenül beledörrent a férfi kerekasztal zavartalan társalgásába, bántotta a férfiak érzékeny fülét, és megrendítette törékeny önérzetüket. A Sprickmannál való tanulás talán megerősítette Nettét abban a tévedésében, hogy más férfiak is fontosnak tarthatják a véleményét. Voltaképpen túlságosan körüludvarolták. A túl sok dicséret hiúvá tesz, a túl sok biztatás – nos, láthatja az ember, hová vezet. August és Werner Haxthausennek kezdett elege lenni okvetetlenkedő unokahúgukból.

Annette nem értette. Oly nagyon szerette volna kivívni csodált nagybátyjai elismerését, egyszerűen csak ezért avatkozott bele mindenbe, ezért mondta el nem mérvadó véleményét a művészetről, a kultúráról, a háborúról és egy közös megegyezésen alapuló állam létrejöttének lehetőségéről, noha senki sem kérte erre, és senki sem volt rá kíváncsi. Minél jobban fáradozott azon, hogy felkeltse bácsikái figyelmét, annál jobban feldühítette őket.

Mindamellet Annette kicsi és törékeny volt, szinte áttetsző, akár egy szellem. Ha lehunyta szemét, alatta látszottak a rövidlátó szemgolyó árnyai. Egyébként pedig folyton betegeskedett: gyengeség, köhögés, szív tájéki nyomás, szédülések, fejfájások, gyomorbántalmak kínozták, gyakran forróság és pír öntötte el orcáját, rendszerint jobb oldalon, heves szorongás, belső remegés és lázrohamok vettek erőt rajta. Legalább ily módon megfelelt az akkori ideálnak, amely a testi dolgok átszellemítésére vágyott, és a nők esetében elutasította a markáns egészséget. A korabeli regényekben hemzsegték a kifinomult, hóbortos, halálközeli szereplőcskék. Az aggasztó sápadtság ütőkártya volt.

Annette-et rossz egészségi állapota egyáltalán nem tartotta vissza attól, hogy hajnalok hajnalán továbbra is kilopakodjon a kastélyból, és csak órák múlva térjen vissza. Köténye bepiszkolódott, hiszen kövekkel, kövületekkel vagy fonnyadt, félig összetört virágokkal rakta tele, attól függően, hogy éppen az ásványokkal vagy a növényekkel foglalkozott. Nem lesz könnyű férjet találni neki, de nemesi neve végül segíthet ebben...

Karen Duve: *Fräulein Nettes kurzer Sommer*
Berlin, Galiani, 8. Auflage, 2018.

KAREN DUVE 1961-ben született Hamburgban. 1999-ben nagy sikerrel debütált *Regenroman (Esőregény)* című művével. Elbeszéléseit és regényeit az irónia mellett kis-sé groteszk egyéni humor jellemzi. Otthonosan mozog a mesevilágban (*Die entführte Prinzessin – Az elrabolt hercegnő*, 2005) éppúgy, mint a való életben (*Taxi*, 2008) és a távoli jövőben (*Macht – Hatalom*, 2016). Eddigi művei több kiadást értek meg, és számos nyelven olvashatók. Több irodalmi díj kitüntettje.

A *Fräulein Nettes kurzer Sommer* (Nette kisasszony rövid nyara) című, nagy sikerű regényében a 19. század első felének egyik legkülönlegesebb, kiemelkedően tehetséges, de szerencsétlen sorsú író- és költőnőjének, Annette von Droste-Hülshoffnak állít emléket, akit a legjelentősebb német költők között tartanak számon.

DEBÜT

VÖLGYI ANNA

szerpentinén

*házak, fák, minden és mindenki
félreugrott, de egy gyalogos
nem vett észre. kiszálltunk
volna, ha felfelé a hegyoldalon,
szerpentinén kanyarogva, még
a szurdokvölgy előtt elfordul
a kormánykerék, de ki kellett rúgnom
az ajtót, a kesztyűtartó alól
nyakörvénel felrántanom a kutyát, és
megráznom az öcsémet, aki
a hátsó ülésen aludt – épp
azelőtt, hogy a motorháztető megcélozta
a gomolyfelhőket, és megpihent
a lombok vörösessárga takarásában.
hallgatott a mély, az ég, csak
a meggyvágók süvítették: te ültél
a volánnál, hiába bizonygattam, hogy
nincs jogosítványod, és
vezetni sosem tanultál.*

kísérlet

*hol a villanykapcsoló, neonfény vakít,
mállik a vakolat, és a némaságban nevetés
harsan. üres ágyak a falnál, a sarokban
fehér köpeny ujjvégében villanó
szike, sebészeti kés, belekapaszkodom
az ajtófélfába. karom kihűl, bíbor szőnyeg a padlón,
pólóm nyakán verejték. szemhéjam felpattan,
fiókomba túrok, élet pattintok nyélből,
tükörképem már a karcos pengében:
ha meg kell, hát legyen most, akkor
pihenhetnék, ám a gyávaság tiltja a fájdalmat,
kikönyökölök hát az ablakon, odafenn a nap
még több festéket szór a hajnal rőt hasadására,
míg függönyöm ráncai vigyorgó bohócarcokba
gyűrődnek, és én pörgök a forgószékemen,
meggyzín cseppekkel díszítem a falat, így
a neonfény szebben törik.*

VÖLGYI ANNA 1991-ben született Kőrmenden,
irodalomkedvelő biológus, prózát és verseket ír, 2020
óta publikál irodalmi folyóiratokban.

2022. MÁJUS

- 3 **Böszörményi Zoltán:** A Teremtő (vers)
- 4 **Bene Zoltán:** Esküvő – Részlet az Igazak című, készülő regényből
- 15 **Lackfi János:** Ijesztő (vers)
- 17 **Regős Mátyás:** A sötétség szagáról; Apám szíve (versek)
- 19 **Sztaskó Richard:** Aminek jönnie kell (próza)
- 23 **Báger Gusztáv:** A nyelv térképe; Egy régi szemlélet dallamára (versek)
- 25 **Suarez Natália:** Eleonóra Excel-táblázata (próza)
- 34 **Janáky Marianna:** Megcsalt természet (vers)
- 36 **Szilágyi Borka:** Örök visszatérés; Inkább; Féligáteresztő (prózák)
- 43 **Lencsés Károly:** Halványulás; Kövek (versek)
- 44 **Kis Mónika:** A kukkoló (próza)
- 47 **Péntek Imre:** Fénylő tetők; Könnyek útja; Unalom; A lét balladája; Ortodox tanok (versek)
- 50 **Nagy Zopán:** Átjárások / Csonkolt álmok... (próza)
- 53 **Ónody Éva:** Az én Kunágotám – Lila mákföldek; Címere és története; Dohánytermesztő nagyapám (próza)
- 62 A hónap alkotója: **Fecske Csaba** – Őszi napozás; Vallomás; Elvesztett nyári vers; Gyermekversek
- 67 **Vass Tibor:** A Szent-medencében hallottam – Fecske sőrei
- 69 **Szepes Erika:** Aki legyőzi ijesztő démonát, az időt – Fecske Csaba Árnýűző élet című kötetéről
- 84 **Némethi Lajos:** Árnyak és halál – a halál árnyékában – Fecske Csabáról és Árnýűző élet című kötetéről
- 91 „Megjártam a poklot, de nem kárhoztam el” – **Laik Eszter** beszélgetése **Fecske Csabával**
- 109 Betekintés a kulisszák mögé – Villáminterjúk az Irodalmi Jelen szerkesztőivel
- 109 „Mint a szerelemben, minden a pillanat műve” – **Böszörményi Zoltánnal**, az Irodalmi Jelen főszerkesztőjével **Varga Melinda** beszélgetett
- 114 A legszebb szó a nyugalom – **Varga Melinda** beszélgetése **Laik Eszterrel**, az Irodalmi Jelen műfordítás- és esszérovata szerkesztőjével

- 117 „Mindegyik regényhősömben elkerülhetetlenül
benne vagyok” – **Bene Zoltánnal**, az Irodalmi Jelen
prózaszerkesztőjével **Varga Melinda** beszélgetett
- 120 „Szeretem a végleteket” – **Szalai Klaudia** beszélgeté-
se **Varga Melindával**, az Irodalmi Jelen vers- és
interjúrovatának szerkesztőjével
- 122 A kortárs kritikában a legbosszantóbb
a személyeskedés – **Varga Melinda** beszélgetése
Kis Petronellával, az Irodalmi Jelen kritikarovatának
szerkesztőjével
- 126 Az irodalmi produkció háttérembere, csak akkor tűnik
fel, ha elbóbiskol – **Hudy Árpáddal**, az Irodalmi Jelen
olvasószerkesztőjével **Varga Melinda** beszélgetett
- 130 Télen tenger, nyáron havasi tájon fekvő tó –
Bege Magdolnával, az Irodalmi Jelen
főszerkesztő-helyettesével **Varga Melinda**
beszélgetett
- 135 **Farkas Nikolett:** „Rejtelmek, ha zengenek...” (Bene Zoltán:
Mandola története)
- 139 **Rimóczi László:** Kharón senkit sem fuvaroz ingyen
(Leczo Bence: A falu összes férfia)
- 143 **Pusztai Ilona:** Az írás mint életre szóló szerelem
(Gergely Ágnes: Mozdonygyári éjszakák)
- 143 **Kadlót Nikolett:** Egy szuszra (Halász Rita: Mély levegő)
- 149 **Lakatos-Fleisz Katalin:** A nő mindig máshol van
(Babarczy Eszter: a mérgezett nő)
- 153 **Szabó Fruzsina:** Lődörgés a világegyetemben
(Rónai Balázs Zoltán: A Vascsóves Atya legendáriuma)
- 156 **Karen Duve:** Nette kisasszony rövid nyara (regényrészlet) –
Muth Ágota Gizella fordítása
- 166 Debüt – **Völgyi Anna:** serpentinén; kísérlet (Versek)

LAPSZÁMUNKBÓL

- **Böszörményi Zoltán**
A Teremtő
- **Lackfi János**
Ijesztő
- **Sztaskó Richard**
Aminek jönnie kell
- **Suarez Natália**
Eleonóra Excel-táblázata
- **Szllágyi Borka**
Örök visszatérés
- **Kis Mónika**
A kukkoló
- **Ónody Éva**
Az én Kunágotám
- **Bene Zoltán**
Esküvő
- **Regös Mátyás**
A sötétség szagáról
- **Báger Gusztáv**
A nyelv térképe
- **Janáky Marianna**
Megcsalt természet
- **Lencsés Károly**
Halványulás
- **Péntek Imre**
Fénylő tetők
- **Nagy Zopán**
Átjárások / Csonkolt álmok...

A hónap alkotója: **Fecske Csaba**

Őszi napozás; Vallomás; Elveszett nyári vers; Gyermekversek

Vass Tibor: A Szent-medencében hallottam – Fecske sőrei

Szepes Erika: Aki legyőzi ijesztő démonát, az időt –

Fecske Csaba *Árnyúzó élet* című kötetéről

Némethi Lajos: Árnyak és halál – a halál árnyékában –

Fecske Csabáról és *Árnyúzó élet* című kötetéről

„Megjártam a poklot, de nem kárhoztam el” –

Laik Eszter beszélgetése **Fecske Csabával**

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

nka

Nemzeti Kulturális Alap